

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM
DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN
ADAYLARININKÜLTÜR KONULARINA İLİŞKİN
ALGILARININ İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Demet KILIÇ**

**Danışman
Doç. Dr. Nurettin BİROL**

Ocak 2023, ERZİNCAN

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM
DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN
ADAYLARININ KÜLTÜR KONULARINA İLİŞKİN
ALGILARININ İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Demet KILIÇ**

**Danışman
Doç. Dr. Nurettin BİROL**

Ocak 2023, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Demet KILIÇ

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı : Türkçe ve Sosyal Bilgiler

Program Adı : Tezli Yüksek Lisans

Tez Başlığı : Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültür Konularına
İlişkin Algılarının İncelenmesi

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 98 sayfalık kısmına ilişkin 26/12/2023 tarihinde *IThenticate/Turnitin* intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: % 12 dir.

Filtrelemeye **alıntılar ve kaynakça dâhil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimedenden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 26/12/2023

Danışman: Doç. Dr. Nurettin BİROL

Öğrenci: Demet KILIÇ

KILAVUZA UYGUNLUK

“Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültür Konularına İlişkin Algılarının İncelenmesi” başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Demet KILIÇ

Danışman

Doç. Dr. Nurettin BİROL

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Nurettin BİROL danışmanlığında **Demet KILIÇ** tarafından hazırlanan “**Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültür Konularına İlişkin Algılarının İncelenmesi**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Sosyal Bilgiler Eğitimi** Dalı’nda **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

19/01/2023

JÜRİ:

Danışman : Doç. Dr. Nurettin BİROL

Üye : Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ

Üye : Doç. Dr. Davut GÜREL

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /..../ 2022 tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... // 20

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Kültürün ve kültürel değerlerin giderek yok olmaya başladığı günümüz dünyasında, toplumların yeniden dirilişleri için kültüre sahip çıkılması oldukça önem arz etmektedir. Bunun için kültürel değerlerin gelecek kuşaklara en saf haliyle aktarılması gerekmektedir. Kültürel aktarımda okullar aracılığıyla verilen eğitimin rolü yadsınamaz bir gerçekliktir. Bazı öğretim müfredatlarının içeriği kültür aktarımındaki önemini gözler önüne çıkarmaktadır. Bu konuda önemli bir konumda bulunan derslerden biri de sosyal bilgiler dersidir. Sosyal bilgiler dersinin öğreticisi olacak öğretmen adaylarının, kültürel konularda yeterli düzeyde bilgiye sahip olması beklenen bir durumdur. Bu nedenle bu tez çalışması sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel bilgilerini açığa çıkarmak düşüncesiyle yapılmıştır.

Tez hazırlama sürecinde bilgi ve görüşlerini benimle paylaşan ve bana karşı gösterdiği sabrımdan dolayı saygıdeğer danışmanım Doç. Dr. Nurettin BİROL' a teşekkürü bir borç bilirim. Yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocalarım Sayın Prof. Dr. Özlem BEKTAŞ' a, Sayın Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ' ye, Sayın Doç. Dr. Davut GÜREL' e ve Sayın Tuğçe Kübra BİNGÖL' e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca veri toplama sürecinde desteklerini esirgemeyen Sayın Emine YAĞŞI ve Sayın Meryem İNAN ÖNAL' a teşekkür ediyorum.

Hayat serüvenime başladığım ilk andan itibaren maddi ve manevi varlıklarını her daim hissettiğim kıymetli babam Temel KILIÇ'a, kıymetli annem Selver KILIÇ' a ve hep yanımda olan kardeşlerime, bana teyze ve hala olma duygusunu yaşatan motivasyon kaynağım olan canım yeğenlerime ve gerek duaları ile gerekse bana moral veren telkinleriyle yanımda olan bütün sevdiklerime şükranlarımı sunarım.

Demet KILIÇ, Erzincan, 2023

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ KÜLTÜR KONULARINA İLİŞKİN ALGILARININ İNCELENMESİ

Demet KILIÇ

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Ocak 2023

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nurettin BİROL

ÖZET

Sosyal bilgiler dersi kültürün bayraktarlığını yapan mihver derslerden biridir. Bu nedenle bu dersin öğreticisi olacak eğitimcilerin kültür konusunda yeterli donanımına sahip olması beklenir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür konularına ilişkin algılarının incelendiği bu araştırma nitel yöntemle desenlenmiştir. Araştırma; Doğu Anadolu Bölgesinde bir üniversitede sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde eğitim alan 33 öğretmen adayı ile yürütülmüştür. Araştırma kapsamında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel konularla ilgili algılarının neler olduğu hem genel olarak hem de bazı değişkenler dikkate alınarak incelenmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından uzman görüşüne sunulacak hazırlanmış olan kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Verilerin analizi betimsel analiz yöntemiyle yapılmıştır. Analiz sonrası elde edilen bulgulardan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür kavramına ilişkin farklı tanımlar yaptıkları, kültürü geçmiş, bugün ve gelecekle ilişkilendirdikleri, kültürel konulara ilişkin doğru öğrenmelerinin yanı sıra çok düşük düzeyde de olsa yanlış öğrenmelerinin de olduğu, kültür algılarında çeşitli değişkenlerin fazla etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Lisans eğitimi sırasında kültürel konuların öğretiminde dikkatli olunması yanlış öğrenmelerin engellenmesi açısından önemli olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Kültür Algısı, Sosyal Bilgiler, Öğretmen Adayı

**INVESTIGATION OF SOCIAL STUDIES TEACHER
CANDIDATES' PERCEPTIONS ON CULTURAL ISSUES**

Demet KILIÇ

Erzincan Binali Yıldırım University,

Graduate School of Social Sciences

Master Thesis, January 2023

Supervisor: Assoc. Dr. Nurettin BİROL

ABSTRACT

Social studies course is one of the axis courses that make the flag bearer of culture. For this reason, educators who will be the instructors of this course are expected to have sufficient knowledge about culture. This research, which examines the perceptions of social studies teacher candidates on cultural issues, was designed with a qualitative method. Research; The study was conducted with 33 pre-service teachers studying in the department of social studies teaching at a university in the Eastern Anatolia Region. Within the scope of the research, the perceptions of social studies teacher candidates about cultural issues were examined both in general and by considering some variables. Personal information form and semi-structured interview form, which were prepared by the researcher and presented to expert opinion, were used as data collection tools. The analysis of the data was made with the descriptive analysis method. From the findings obtained after the analysis, it has been determined that the social studies teacher candidates make different definitions of the concept of culture, they associate culture with the past, present and future, they have a very low level of false learning in addition to their correct learning about cultural issues, and that various variables do not have much effect on their perception of culture. Being careful in teaching cultural subjects during undergraduate education will be important in terms of preventing false learning.

Keywords: Culture, Perception of Culture, Social Informations, Teacher Candidate

İÇİNDEKİLER

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ KÜLTÜR KONULARINA İLİŞKİN ALGILARININ İNCELENMESİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Kültür Nedir?	12
1.2.Kültürün Bileşenleri	16
1.2.1.Dil ve Yazı	18
1.2.2.Din ve İnanç.....	19
1.2.3.Yaşam Biçimleri.....	19
1.2.4.Sanat	21
1.2.5.Tarih	22
1.3.Kültürün Ortaya Çıkmasını Sağlayan Faktörler	23
1.3.1.Coğrafi (Doğal) Çevre	24
1.3.2.İnsan	24
1.3.3.Topluluk/Toplum	25
1.4.Kültüre Ait Özellikler	26
1.4.1.Kültür İnsan Eseridir	26
1.4.2.Kültür İhtiyaçları Karşılایıcı ve Doyum Sağlayıcıdır	27
1.4.3.Kültür Öğrenilir	27
1.4.4.Kültür Tarihidir, Aktarılır ve Süreklidir	27

1.4.5.Kültür Yayılır	28
1.4.6.Kültür Değişikliğe Uğrar	28
1.5.Kültür Çeşitleri	29
1.5.1.Milli (Ulusal) Kültür	29
1.5.2.Evrensel (Uluslararası) Kültür.....	30
1.5.3.Maddi Kültür	31
1.5.4.Manevi Kültür	31
1.6.Kültür Öğrenmede Kullanılan Araçlar	32
1.6.1.Müzeler	32
1.6.2.Kütüphaneler	33
1.6.3.Tarihi Şehirler.....	34
1.6.4.Turizm Faaliyetleri	35
1.6.5.Aile	35
1.6.6.Eğitim.....	36
1.6.7.Kitle İletişim Araçları	37
1.6.8.Edebi Ürünler	37
1.7.Sosyal Bilgilerin Kültür Eğitimindeki Rolü	38
1.7.1.Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları ve Kazanımlarında Kültür	40
1.7.2.Kültür ve Miras Öğrenme Alanı ve Kültürle İlgili Kazanımları	40
1.7.3.Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı ve Kültürle İlgili Kazanımları	41
1.8.Benzer Araştırmalar	43
1.8.1.Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	43
1.8.2.Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	48

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1.Araştırmanın Deseni	52
2.2.Çalışma Grubu.....	53
2.3.Veriler Toplama Araçları	57
2.3.1.Kişisel Bilgi Formu (EK-1)	57
2.3.2.Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (EK-2)	57
3.4.Verilerin Toplanması	58
2.5.Verilerin Analizi.....	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1.Giriş Sorusuna İlişkin Bulgular.....	61
3.2.Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	62
3.3.İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	64
3.4.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	66
3.5. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	76
3.6. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	77
3.7.Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	79
SONUÇ VE ÖNERİLER	86
KAYNAKÇA.....	93
EKLER	101
ÖZ GEÇMİŞ	103

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKT	: Aktaran
ÇEV	: Çeviren
ED	: Editör
ET	: Erişim Tarihi
F	: Frekans
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
N	: Kişi Sayısı
NCSS	: Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi
NŞR	: Neşreden
ÖA	: Öğretmen Adayı
SOKÜM	: Somut Olmayan Kültürel Miras
T.C	: Türkiye Cumhuriyeti
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
VB	: Ve Benzeri
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
%	: Yüzde
&	: "Ve" Bağlacını Temsil Eden Simge

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1:	Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	54
Tablo 3.1:	Giriş Sorusuna İlişkin Bulgular.....	61
Tablo 3.2:	Kültür Kavramına İlişkin Bulgular.....	62
Tablo 3.3:	Kültürün Unsurlarına İlişkin Bulgular.....	64
Tablo 3.4:	Üçüncü Alt Problemde Evrensel Kültür Kavramına İlişkin Bulgular.....	66
Tablo 3.5:	Üçüncü Alt Problemde Evrensel Kültür Unsurlarına İlişkin Bulgular.....	67
Tablo 3.6:	Üçüncü Alt Problemde Milli Kültür Kavramına İlişkin Bulgular.....	69
Tablo 3.7:	Üçüncü Alt Problemde Milli Kültür Unsurlarına İlişkin Bulgular.....	70
Tablo 3.8:	Üçüncü Alt Problemde Maddi Kültür Kavramına İlişkin Bulgular.....	71
Tablo 3.9:	Üçüncü Alt Problemde Maddi Kültür Unsurlarına İlişkin Bulgular.....	73
Tablo 3.10:	Üçüncü Alt Problemde Manevi Kültür Kavramına İlişkin Bulgular	74
Tablo 3.11:	Üçüncü Alt Problemde Manevi Kültür Unsurlarına İlişkin Bulgular.....	75
Tablo 3.12:	Kültürü Çeşitlerine Ayırma Durumlarına İlişkin Bulgular.....	76
Tablo 3.13:	Kültür Öğrenme Araçlarına İlişkin Bulgular.....	77
Tablo 3.14:	Değişkenlere Göre Kültür Algılarına İlişkin Bulgular.....	80

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Kùltür Bileşenleri.....	17
Şekil 1.2: Kùltürü Ortaya Çıkaran Faktörler.....	23

GİRİŞ

Kültür kavramı günümüzde çok kullanılan fakat çok kullanılması rağmen anlamı tam olarak anlaşılmayan kavramların başında gelmektedir.¹ Kültür, disiplinler arası araştırılmalara konu olan ve bu nedenle neredeyse bütün sosyal bilimleri ele alan disiplinler tarafından ele alınan bir kavram olma özelliğine sahip olmaktadır. Bu kavramı ele alan bütün sosyal bilim disiplinleri kendi disiplinleri çerçevesinde ele almakta ve ona göre yorumlamaktadır. Bu nedenle çok çeşitli tanımları bulunmaktadır. Kültür kavramını ele alan disiplinlerin başında felsefe ², sosyoloji ve sosyal antropoloji gibi tamamen insan konusunun işlendiği disiplinler gelmektedir.³ Kültürü araştırma sahası olarak çoğunlukla sosyal bilim disiplinlerinin seçmesinin nedeni kültürün bizzat insan eseri olmasından kaynaklanmaktadır.

Kültür, yaratıcı tarafından doğa aracılığıyla insana sunulanların yanı sıra ⁴, hem insan tarafından oluşturulanların toplamı hem de toplumların bizzat kendisidir.⁵ İnsanı diğer canlılardan ayıran en belirgin özellik onun doğadakilerle yetinmeyip doğayı kendi istekleri doğrultusunda şekillendirmesidir. İnsan sadece doğayı işleyip şekillendirmeye kalmamış aynı anda kendini de şekillendirmiştir. Çünkü kültür bir bakıma gerek maddi ve gerekse manevi olan her şeyi işleyerek şekillendirmek anlamına gelmektedir. Örneğin doğanın işlenmesiyle teknik, bedeninin işlenmesiyle sağlık ve tıp, duygu ve hayalin işlenmesiyle sanat, düşüncenin işlenmesiyle bilim ve felsefe ortaya çıkmıştır.⁶ Sanatçının sanat eserini şekillendirmesi gibi insan da bir sanatçı edasıyla birçok şeyi şekillendirmesinin sonucunda kültür denilen eseri ortaya çıkarmıştır.

Kültür, bireylerin iletişim ve etkileşimlerine ortam hazırlayan temel kaynaktır. Sanat başta olmak üzere dilin, din ve inancın, bilimin ve daha birçok şeyin şekillenmesini sağlayan kültür; inanç, gelenek, değer ve dil gibi çeşitli bileşenleri kapsayan çok yönlü bir olgudur.⁷ Kültür; herhangi bir toplumda yaşayan bireylerin birlikte oluşturup içselleştirdikleri, paylaşımını beraber yaptıkları ve kendilerinden

¹ Bozkurt Güvenç, *Kültür Konusu ve Sorunlarımız*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1985), 110.

² Köksal Alver, “Siyasal Eylem Alanı Olarak Kültür”, içinde *Kültür Sosyolojisi*, ed., Köksal Alver, Necmettin Doğan, (Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2018), 158

³ Erol Güngör, *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*, (İstanbul: Ötüken Yayıncılık, 2011), 16.

⁴ Emre Kongar, *Kültür Üzerine*, (İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1982), 39

⁵ Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1984), 95

⁶ Mehmet Kaplan, *Kültür ve Dil*, (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2015), 32.

⁷ David Swartz, *Kültür ve İktidar*, Pierre Bourdieu'nun *Sosyolojisi*, çev. Elçin Gen, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2011), 11

sonra gelen kuşaklara çeşitli araçlar aracılığıyla aktarımını yaptıkları adetler, alışkanlıklar ve düşüncelerin yaşanma biçimidir.⁸

Kültürün bir formu ya da şekli yoktur. Durağan değil, değişen şartlara bağlı olarak değişme ve gelişme gösteren bir yapıdadır.⁹ Bu hareketliliği ona zaman içerisinde değişme ve gelişme olanağı tanıdığı gibi toplumlar arasında yayılma imkânı da sağlamıştır. Yayılması sayesinde yerel ve ulusal sınırları aşmış uluslararası alanda evrensel bir boyut kazanmıştır.

Kültür, toplumları birbirinden ayıran bir belirtisi olduğu gibi sosyal işbirliğinin esaslarındandır. Sosyal yapıyı şekillendiren gereçleri temin eder. Bir toplumun değerlerini kapsadığı gibi onları birleştirerek yorumlamaktadır. Bireyler kültür aracılığıyla kişisel ve toplumsal hayatın hedefi ile anlamını keşfederek öğrenirler. Ayrıca toplumsal varlığın ortaya çıkmasındaki en egemen unsurdur.

Toplulukları basit insan yığını olmaktan çıkarıp gerçek manada millet vasfına kavuşturan kültür,¹⁰ çeşitli vasıtalar aracılığıyla aktarılıp öğretilmektedir. Kültürü aktaran araçlardan biri kültürlenme anlamına da gelen eğitim-öğretimdir. Kültürlenme, kısaca bireyin içinde bulunduğu toplumun yaptıklarından etkilenecek toplumun istek ve beklentilerine uymasıdır ¹¹şeklinde tanımlanabilir. Sözün özü kültürlenme=eğitim-öğretim anlamına gelmektedir.

Araştırmanın Problem Durumu

Eğitim, insan denilen canlının yaşamında doğumundan ölümüne kadar devam eden insanileşme sürecidir.¹² Bir birey daha doğduğu ilk andan itibaren eğitimle iç içedir. Beşikten mezara kadar eğitimle iç içe olan birey, iki tür eğitimle insanileşme sürecini tamamlar. Bu eğitimlerden biri devlet eliyle, diğeri ise rastgele öğrenmelerle gerçekleşir. Eğitimin biçimsel olanı devletin bizzat kendi düzenlediği, istediği profilde vatandaş yetiştirmek amacıyla oluşturmuş olduğu kurumlar olan okullar aracılığıyla yapılmaktadır. Eğitimin, kendiliğinden ve gelişigüzel olanı ise başta bireyin en çok

⁸ Mahmut H. Akın, “Bir Kültür Bilimi Olarak Sosyoloji ve Kültür Sosyolojisi”, içinde *Kültür Sosyolojisi*, ed., Köksal Alver, Necmettin Doğan,(Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2018), 107.

⁹ Murat Tanrıku, *Coğrafya ve Kültür*, (Ankara: Edge Akademi, 2014), 49.

¹⁰ Kaplan, *Kültür*, 24

¹¹ Yalçın Kanbay, “Temel Kültürel Kavramlar”, içinde *Kültür ve Sağlık*, ed., Yalçın Kanbay, (Ankara: Akademisyen Kitabevi, 2018), 12.

¹² Mehmet Şişman, *Eğitim Bilimine Giriş*, (Ankara: Pegem Akademi, 2015),4

etkileşimde olduğu ailesi, sosyal çevresi, kitle iletişim araçları vb. araçlar aracılığıyla yapılmaktadır.

Okullar, devletlerin anayasal oluşumları göz önünde bulundurarak bizzat kendi eliyle düzenlediği, planlı olarak eğitim verilen formal eğitim kurumlarıdır. Bu kurumlarda verilen eğitim aracılığıyla bireylere akademik anlamda bilgi vermenin yanı sıra kültür aktarımı da yapılmaktadır. Bu aktarım esnasında bazı dersler diğer derslere göre daha ön plandadır. Çünkü bu derslerin en nihai amacı kültür aktarımı yapmaktır. Bu derslerden bazıları hayat bilgisi, din kültürü ve ahlak bilgisi,¹³ görsel sanatlar dersi,¹⁴ Türkçe- edebiyat dersleri,¹⁵ tarih ve sosyal bilgiler dersleridir.¹⁶

Bu derslerin içerisindeki sosyal bilgiler dersi, kültür aktarımı açısından mihver derslerin başında gelmektedir. Etkili, kültürlü, vatanını milletini seven, devletine bağlı, milli değerlerine sahip çıkan vatandaşlar yetiştirmenin en etkili yollarından birisi hiç kuşkusuz sosyal bilgiler dersinden geçmektedir.

Sosyal bilgiler dersi, ilk olarak 1900'li yılların başında ülkeye yapılan yoğun göçler sonucu farklı kültürlerden gelen insanlara hedef kültürü aşlamak için Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde ortaya çıkmıştır. ABD yetkilileri, sosyal bilgiler dersi aracılığıyla hem kendi öz kültürlerini farklı ülkelere gelmiş insanlara aşılamayı hem de bu yolla yaşadıkları ülkeye bağlılığı olan iyi vatandaşlar yetiştirmeyi hedeflemiştir. İlk çıkış noktası ABD olan sosyal bilgiler dersi, dönem dönem içeriğinde bir takım değişiklikler yaşansa da ilerleyen zamanlarda başka ülkelerin eğitim-öğretim müfredatlarında da yerini almıştır.

Eğitim-öğretim müfredatında sosyal bilgiler dersi olan devletlerden biri de Türkiye Cumhuriyeti devletidir. Gerek cumhuriyet sonrası gerekse cumhuriyetten önce iyi vatandaşlar yetiştirmek için eğitim kurumlarında çeşitli dersler okutulmuştur. 1962

¹³ Vildan Yarımbaş, "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Din ve Kültür Öğrenme Alanının Öğrenciler Üzerindeki Etkisi" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009), 1

¹⁴ Mihriban Güler, "İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinde Görsel Sanatlar Dersinde Kültür Bilincini Geliştirme"(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü 2011),1

¹⁵ Mesut Bulut-Salih Orhan, "Turkish And Literature Textbooks Language And Culture Transmitting An Investigation Of The Role And Importance", *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5 / 8, (2012): 299. http://dx.doi.org/10.9761/jasss_461

¹⁶ İhsan Ünlü, "Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kültür Aktarımı Konuları Öğretiminin Yeterlik Düzeyinin İncelenmesi"(Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü 2012), 6.

yılına gelindiğinde sosyal bilgiler adındaki bu ders öğretim müfredatlarımızda yerini almaya başlamıştır. Tıpkı ABD’ de olduğu gibi bazı değişiklikler yapıldıysa da 1998 yılından bugüne kadar sosyal bilgiler adı altında okutulmaya devam etmiştir.

Temelde vatandaşlık eğitimi vermek için oluşturulmuş sosyal bilgiler dersi bireylere içinde bulundukları toplumun tarihini ve kültürünü içeren bilgilerin yanı sıra; gerek bireysel gerekse toplumsal konulara yönelik kavram bilgisi kazandıran ¹⁷ve kültürel birikimi gelecek genç kuşaklara aktarma amacı güden bir ders programıdır.¹⁸ Sosyal bilgiler dersi, bireylerin değerler ve becerilerle donatılmış, milli bilince sahip, haklarını ve sorumluklarını bilen ve buna göre davranan kişiler olarak yetişmesine katkı sağlayan derslerden birisidir. Bu ders sayesinde öğrenciler hayatın içinden birçok bilgiyi gerek telkin yoluyla gerekse bizzat kendisi araştırıp inceleyerek öğrenebilmektedir. Bu öğrenme sürecinde öğrencinin en büyük yardımcısı hiç kuşkusuz ki bu dersin öğreticisi olan sosyal bilgiler öğretmenidir.

Sosyal bilgiler dersini okutan öğretmenleri yetiştirmek için 1998-1999 öğretim yılında eğitim fakültelerinin ilköğretim bölümleri içerisinde programlar açılmıştır.¹⁹ En önemli amacı kültür aktarımı olan sosyal bilgiler dersinin öğreticisi olan bir sosyal bilgiler öğretmenin sahip olması gereken yeterliliklerden birisi konu alan bilgisidir. Bu yeterlilik kapsamında etkili bir sosyal bilgiler öğretmeni, sosyal bilgiler ders programı hazırlanırken yararlanılan sosyal bilimler disiplinlerinin kendilerine özgü olan kavram ve bilgileri konusunda yeterli beceriye sahip olmalıdır.²⁰

Sosyal bilgiler öğretim programında, programın uygulanması aşamasında dikkat edilmesi gereken konular kısmında 5. maddede kavram öğretiminin önemi ²¹ üzerinde durulduğu görülmektedir. Kültür kavramının sosyal bilgilerin önemli kavramlarından birisi ²² olması nedeniyle bu dersi okullarda okutacak olan öğretmenlerin, henüz öğretmen olmadan daha aday öğretmen durumundayken kültür kavramını ve kültürel konulara yönelik donanımlı hale getirilmeleri istenilen bir durumdur. Sosyal bilgiler

¹⁷ Cemil Öztürk, Sevgi Coşkun Keskin ve Rahmi Otluoğlu, *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*, (Ankara: Pegem Akademi, 2014), 3.

¹⁸ Jesus Garcia & John U Michaelis, *Social Studies For Children*, (Boston: Allyn And Bacon, 2001), 9.

¹⁹ Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, *Sosyal Bilgiler Eğitiminde*, 22.

²⁰ Ebru Gençtürk ve Gülfem Sarpkaya, “ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yeterlilikleri”, içinde *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, ed., Mustafa Safran, (Ankara: Pegem Akademi, 2015), 52.

²¹ Milli Eğitim Bakanlığı, *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*, (Ankara: 2018), 10.

²² Seçil Şenyurt, “Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi”, içinde *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, ed., Mustafa Safran, (Ankara: Pegem Akademi, 2015), 77.

öğretmenliği lisans programı bu istek doğrultusunda hazırlanarak öğretmen adaylarının hizmetine sunulmuştur.

Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı da diğer öğretmenlik lisans programları gibi 2018’de Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) tarafından revize edilmiş ve bu tarihten sonra yeni müfredat uygulanmaya başlanmıştır. Gerek eski program gerekse 2018 yılında YÖK tarafından revize edilen yeni sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı incelendiğinde konusu bizzat insan olan sosyal bilim disiplinlerinin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Revize edilmiş sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında kültür konusunun işlendiği birçok ders bulunmaktadır. Bu derslerin bazıları zorunlu tutulurken bazıları öğretmen adaylarının isteklerine bırakılmıştır.

Programda yer alan derslerden kültürel konuların işlendiği zorunlu dersler şunlardır: İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü, Sosyal Antropoloji ve Medeniyet Tarihi, İlk Türk İslam Devletleri Tarihi, Osmanlı Tarihi I ve II, Sanat ve Müze Eğitimi’dir. Seçmeli Dersler ise: Müze Eğitimi, Kültür ve Dil, Geleneksel Türk El Sanatları, Sanat ve Estetik, Türk Halk Oyunları, Türk Kültür Coğrafyası, Türk Musikisi, Türk Sanatı Tarihi, Küreselleşme ve Toplum ve Eğitim Antropolojisi’dir.²³

Günümüz dünyasında teknolojinin hızla ilerlemesine bağlı olarak ülkeler arasında sınırların ortadan kalktığı için kültürel değerler de yok olma tehlikesiyle karşı karşıya gelmiştir. Bu yüzden bütün uluslar tarafından başta kendi ulusal kültürlerini koruyup yaşatacak genç nesillerin yetiştirilmesi önem arz etmektedir. ²⁴ Yetiştirilecek bu genç nesiller kültürün ileriye taşınmasının teminatı olarak görülmektedir. Bu gençlerin kültür algılarının bilinmesi içinde bulundukları toplumsal yapıyı daha iyi düzeyde anlayabilmek açısından gereklidir. ²⁵ Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının hem toplumun birer üyesi olmaları hem de ileride öğreticisi olacakları dersin kültür taşıyıcısı olması sebebiyle kültürel konulara yönelik algılarının bilinmesi faydalı olacaktır.²⁶

²³ YÖK, *Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı*, 2018.

²⁴ Davut Gürel ve Turhan Çetin “Sosyal Bilgiler Dersi ve Kültür Aktarımında Edindiği Rol Üzerine Bir İnceleme”, *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 6 /2, (2018): 29. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ajeli/issue/41881/474998>

²⁵Şule Erdilmen Ocak, Erol Çiydem ve Esra Mindivanlı Akdoğan, “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kimlik ve Kültür Kavramlarına Yönelik Metafor Algıları”. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4/3, (2017): 60. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/387810> .

²⁶ Mehmet Akpınar ve İnan Genç, “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültür Kavramına İlişkin Görüşleri”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25/1, (2017): 253. doi:10.24106/kefedergi.309046

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yönelik yapılacak olan kültürel çalışmalar sayesinde, öğretmen adaylarının eksikleri saptanarak yanlış öğrenmelerin önüne geçilebilir.

Problem Cümlesi

Bu çalışmanın temel problemini *Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kültür konularına ilişkin algıları nelerdir?* sorusu oluşturmaktadır. Ayrıca bu temel problemle ilişkili olarak aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

Alt Problemler

- 1.Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür kavramına ilişkin algıları nelerdir?
- 2.Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürü oluşturan unsurlar ilişkin algıları nelerdir?
- 3.Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının,
 - a) Evrensel kültür ve unsurları
 - b) Milli kültür ve unsurları
 - c) Maddi kültür ve unsurları
 - d) Manevi kültür ve unsurlarına ilişkin algıları nelerdir?
- 4.Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürü çeşitlerine göre ayırt etme durumları nasıldır?
- 5.Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür konularını öğrenmede kullanılan araçlara ilişkin görüşleri nelerdir?
- 6.Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür algılarında çeşitli değişkenlerin etkisi var mıdır?

Değişkenler:

- a) Cinsiyet durumu
- b) Sınıf düzeyi
- c) Yaşadığı yer
- d) Annenin öğrenim durumu

- e) Babanın öğrenim durumu
- f) Kitap okuma alışkanlığı
- g) Müze ziyaret etme alışkanlığı
- h) Turizm faaliyetlerine katılma durumu
- i) Tarihi alanları ziyaret etme
- j) Medyada kültürel içerikli programları takip etme.

Araştırmanın Amacı

Günümüzde toplumların birlik ve beraberliklerindeki çözümlere karşı en iyi önlemlerden birisi kültürel birikimin aktarılmasıdır. Bu birikimin aktarılmasında birçok araç kullanılmaktadır. Başta aile, sosyal çevre, kitle iletişim olmak üzere çeşitli araçlar aracılığıyla bu aktarım yapılmaktadır. Kültür aktarımının yapıldığı en önemli araçların başında hiç kuşkusuz ki devlet eliyle planlı ve programlı bir şekilde okullarda verilen eğitim-öğretim gelmektedir. Okullar aracılığıyla kültür aktarımı yapılan belli başlı dersler mevcuttur. Bu derslerden birisi de ilköğretim 4-7 sınıfları arasında okutulan sosyal bilgiler dersi. Sosyal bilgiler dersi içeriği bakımından ele alındığında yoğun bir şekilde kültür konusunun işlendiği derslerin başında gelir. Bu sebeple bu dersi ileride okutacak olan öğretmen adaylarının kültür konusunda yeterli düzeyde bilgiye sahip olması hem istenen hem de beklenen bir durumdur. Bu nedenle araştırmanın amacı sosyal bilgiler dersinin kültür aktarımındaki önemi nedeniyle okudukları bölüm dikkate alınarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür konularına ilişkin var olan bilgilerinin doğrultusunda kültürü nasıl algıladıklarını ortaya çıkarmaya çalışmaktır. Bu bağlamda “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür konularına ilişkin algıları nelerdir” temel problemi doğrultusunda konuya ilişkin çeşitli sorulara cevap aranmıştır.

Araştırmanın Önemi

Kültür geçmişte olduğu gibi bugün de önemini korumaya devam etmektedir. Sosyal bilgiler dersi kültürle oldukça yakın bir bağlantıya sahip olması sebebiyle kültür aktarımı açısından önemli bir role sahiptir.²⁷ Öğrenilmesi mümkün olan kültürün kendine has niteliklerini öğretecek araçların başında sosyal bilgiler öğretmenleri

²⁷ Gürel ve Çetin, “Sosyal Bilgiler Dersi”, 22.

gelmektedir. Etkili bir kültür öğretimi sağlayabilmek için konu hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip olmak gerekmektedir. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla kültür içerikli araştırmaların yapılması önemlidir.²⁸

Literatürde kültür üzerine yapılmış çalışmalar fazla olsa da içerik bakımından birbirlerine benzerlik göstermektedir. Bu çalışmalara bakıldığında; Ünveren Kapanzade (2018)²⁹ çalışmasında olduğu gibi ders kitaplarındaki metinlerin kültür aktarımı bağlamında incelenerek metinlerde yer alan kültür unsuru örneklerini belirlemeye yönelik; Türkmen (2012)³⁰ ve Karagöz ve İşcan (2016)³¹ çalışmalarında olduğu gibi kültür aktarımında kullanılan çeşitli materyallere yönelik veya İşcan (2017)³² çalışması örneğinde olduğu gibi yabancı dil öğretimi olarak Türkçe öğretimi sırasında kullanılan materyallerin kültür aktarımı açısından rolü üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Her ne kadar kültür konusunun işlendiği çalışmalar görece fazla olsa da sosyal bilgiler öğretmen adayları ve kültür üzerine yapılan araştırmalar sınırlı sayıdadır. Bu çalışma örneklerinden biri olan Erdilmen Ocak, Çiydem ve Mindivanlı Akdoğan (2017) tarafından yapılan “*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kimlik Ve Kültür Kavramına Yönelik Metafor Algıları*”³³ adlı makale çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür kavramıyla ilgili algılarının neler olduğu metaforlar(mecaz) aracılığıyla belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen verilerden öğretmen adaylarının kültür kavramına yönelik olarak en çok “gelişen bir varlık” kategorisinde metafor ürettikleri görülmüştür.

Akpınar ve Genç (2017) “*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültür Kavramına İlişkin Görüşleri*”³⁴ adlı makale çalışmasında kültür ve kültürün özelliklerine yönelik öğretmen adaylarının görüşlerini ortaya çıkarma amaçlanmıştır.

²⁸ Akpınar ve Genç, “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının”, 249,253.

²⁹ Dilek Ünveren Kapanzade, “Dil ve Kültür Aktarımında İşlevsel Bir Araç Olarak Ders Kitapları: Türkçe Ders Kitapları”, *Turkish Studies*, 13/27, (2018): 1575. DOI: 10.7827/TurkishStudies.14396

³⁰ Nilgün Türkmen, “Çizgi Filmlerin Kültür Aktarımındaki Rolü ve Pepee” *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36/ 2, (2012): 139-158. <http://cujos.cumhuriyet.edu.tr/tr/download/article-file/49901>.

³¹ Beytullah Karagöz ve Adem İşcan , “Kültürel Bellek Aktarımı Temelinde Ninnilerin Rolü: “Anneler Ninnileri Biliyor Mu?”, *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18/2, (2016): 1036-1055. DOI= 10.17556/jef.45789

³² Adem İşcan, “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarım Aracı Olarak Filmlerden Yararlanma”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*, 58, (2017): 437-452. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/269925>

³³ Erdilmen Ocak, Çiydem ve Mindivanlı Akdoğan, “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının”, 59.

³⁴ Akpınar ve Genç, “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının”, 249.

Elde edilen bulgular neticesinde çalışmaya katılan öğretmen adaylarının kültür kavramını doğru algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Gürel ve Çetin (2020) “*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Somut Olmayan Kültürel Mirasa Yönelik Tutum ve Farkındalıklarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*”³⁵ adlı makale çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM)’ e ilişkin tutum ve farkındalıklarının araştırılması amaçlanmıştır. Çalışmada ulaşılan sonuçlara göre, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının yüksek olduğu fakat başarı düzeyleri ile farkındalıklarının düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca öğretmen adaylarının tutum ve farkındalıklarının cinsiyet, sınıf düzeyi, ikamet yeri ve akademik not ortalaması gibi değişkenlerin bazılarından etkilenebildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları ve kültür konusunun işlendiği tez çalışmaları ise Özer Koçak (2020) “*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çokkültürlü Eğitim Tutumları İle Kültürel Zekâları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*”³⁶ adlı tez çalışması sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitim tutumları ile kültürel zekâları arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenler açısından belirlemeyi amaçlamıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adayları ve kültüre yönelik yapılmış diğer tez çalışmaları bu çalışma örneğinde olduğu gibi çok kültürlü eğitimle ilintili çalışmalardır.

Yukarıda yer alan örnek çalışmalarda görüldüğü gibi sosyal bilgiler öğretmen adayları ve kültür konulu çalışmaların, metaforik algı, kültür ve özelliklerine yönelik görüşleri; Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM)’ e yönelik tutum ve farkındalıkları ve çokkültürlü eğitimle bağlantılı oldukları görülmektedir. Bu nedenle araştırma sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürün genel hatlarına ilişkin bilgi düzeylerinin incelendiği sınırlı tez çalışmalarından birisi olması sebebiyle önem taşımaktadır. Ayrıca araştırmanın alt amacı olarak belirlenen, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel konulara ilişkin algılarının çeşitli değişkenlerle bağlantılı olup olmadığı konusu bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayıran bir noktadır. Değişkenler, (Gürel ve Çetin, 2020)

³⁵ Davut Gürel ve Turhan Çetin, “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Somut Olmayan Kültürel Mirasa Yönelik Tutum ve Farkındalıklarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, (2020),55/4), 2190-2205. doi: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.20.10.1432

³⁶Yasemin Özer Koçak, “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çokkültürlü Eğitim Tutumları İle Kültürel Zekâları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020), 4.

çalışmasındaki cinsiyet, sınıf düzeyi, yaşanan yer değişkenlerine ek olarak bu araştırmanın kuramsal çerçeve bölümünde yer alan kültür öğrenmede kullanılan araçlar başlığı dikkate alınarak oluşturulmuştur.

Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmanın dayandığı temel varsayımlar şunlardır:

1.Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, hazırlanan kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşmedeki sorulara samimi ve gerçek görüşleri doğrultusunda cevap verdikleri kabul edilmektedir.

2.Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, eğitim gördükleri lisans programının ders içeriklerine bağlı olarak kültürel konularda daha başarı oldukları kabul edilmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

1.Çalışmanın örneklemini üniversite öğrenimi gören 33 öğrenci ile sınırlıdır.

2.Çalışma 2021-2022 eğitim-öğretim yılı güz dönemi Doğu Anadolu bölgesinde yer alan bir üniversite ile sınırlıdır.

3.Çalışma sosyal bilgiler öğretmen adayları ile sınırlıdır.

4.Bu çalışma hazırlanan kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme verileri ile sınırlıdır.

5.Çalışma uygulama sonucu elde edilen bulgular ile sınırlıdır.

Tanımlar, Temel Kavramlar

Kültür, “Bir toplumun maddî ve manevî alanlarda oluşturduğu ürünlerin tümü; yiyecek, giyecek, barınak, korunak gibi temel ihtiyaçların elde edilmesi için kullanılan her türlü araç-gereç, uygulanan teknik; fikirler, bilgiler, inançlar; geleneksel, dinsel, toplumsal, düşünce, duyuş, tutum ve davranış biçimleri; yaşama tarzı.”³⁷

Kültür unsuru, “Kültürün belirlediği, toplumun düzenini sağlayan ve gelenek halinde devam eden normlar, değerler, hoşgörü, edebiyat, tiyatro, mimari, el sanatları

³⁷ Sedat Veyis Örnek, *Etnoloji Sözlüğü*,(Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1971), 148.

vb. içine alan sanat, dil, din ve inanç, iktisat, törenler, bilim, yaşama biçimleri gibi oluşumlardır”³⁸.

Kültür aktarımı, Bir toplumun kendilerine özgü olan öz kültürlerini toplumun yeni ve genç üyelerine aktarma sürecidir.

Kültürel algı, Kültüre dikkat yönelterek kültür bilincine varmadır.

Sosyal bilgiler, bireylerin vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji gibi sosyal bilimlerin yanı sıra matematik gibi doğa bilimlerinden de uygun içeriğin alınıp bütünleştirilmesi sonucu oluşturulan bir ilköğretim müfredatıdır.

Sosyal bilgiler öğretmen adayı, sosyal bilgiler dersinin ilerde öğreticisi olacak olan dört yıllık lisans eğitimi alan aday öğretmen.

³⁸ İsmail Aydoğan, *Eğitim ve Paradigma*, (Ankara: Harf Yayınları, 2015), 46.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

*“Kültürel bağımsızlığını yitiren bir toplum,
Siyasi bağımsızlıktan da yoksundur.”*

Yusuf KAPLAN

1.1.Kültür Nedir?

Bu bölümde literatür taraması sonucunda araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur.

İngiliz bilim insanı Raymond Williams “kültür” kavramını, açıklanması çok zor ve bir o kadar da karmaşık olan kavramlar arasında değerlendirir. Bu kavram açıklamasının karmaşık oluşunu çok farklı disiplinler tarafından farklı şekillerde kullanılmasına borçludur.³⁹ “Kültür” kavramı geçmişte olduğu gibi bugün de üzerinde tam anlamıyla uzlaşmaya varılmış kesin bir tanıma sahip değildir. Bunun birçok farklı sebebi olmasına rağmen en önemli sebebi bu kavramın yaşamın her alanına dağılmış olması ve geçmişten günümüze geçen tarihsel süreç zarfında kavramı açıklamaya çalışan her disiplinin bu kavrama kendi disiplinlerinin bakış açısıyla anlam yüklenmesinden kaynaklanmıştır. Bu durum kültür kavramına ilişkin ortak bir tanım bulunmasını zorlaştırmıştır. Öyle ki 1952 yılında Kroeber ve Kluckhohn tarafından yapılmış bir araştırmada kültür kavramına ait 164 farklı tanım olduğu sonucuna varılmıştır.⁴⁰ Kültür kavramına yönelik farklı kavramların bulunması kültürü daha iyi anlamak açısından avantaj sağlamaktadır. Çünkü her bir tanımda kültürün farklı bir yönü ya da bir özelliği anlatılmaktadır.

³⁹ Philip Smith, *Kültürel Kuram*, çev. Selime Güzelsarı, İbrahim Gündoğdu,(İstanbul: Babil Yayınları, 2007), 14.

⁴⁰ Mustafa Kocaoğlu, *Yerel Yönetimlerde Katılım ve Kültür*, (Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2015), 102.

Kültür kavramı, özünde Latince bir kelime olan ve anlamı tarımsal faaliyetlerden ekme, biçme ve toprak sürme gibi anlamlara gelen “colore” sözcüğünden türemiş bir kelimedir. Bu kavramı ilk olarak kullanan düşünürlerden birisi olan Voltaire’ dir. Ona göre kültür “insan beyninin fonksiyonları” anlamına gelmektedir.⁴¹ “Culture” kavramı Fransız dilinden Alman diline geçerek 1793 tarihinde yayınlanmış olan Alman diline ait bir sözlükte “cultur” şekliyle yerini almıştır.⁴² Kültür kavramını günümüzdeki Etnografik anlamıyla kullanan ilk isim Gustave E. Klemn olmuştur. İngiliz antropolog olan E. Tylor, Klemn’ in kültür tanımından yararlanarak antropolojik anlamda yeni bir tanım oluşturmuş ve kavramı İngiliz diline sokmuştur.⁴³ Tylor’ un yaptığı bu yeni tanım kültür kavramının bilimsel açıdan açıklayan ilk tanım olma özelliğine sahiptir.⁴⁴ Tylor ’un 1871 yılında çıkarmış olduğu Primitive Culture (İlkel Kültür) adlı eserinde yapmış olduğu kültür tanımı şöyledir: “Kültür ya da uygarlık, insanın bir toplum üyesi olarak edindiği, bilgi, inançlar, sanatlar, ahlak, yasalar, adetler ve diğer yeti ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütündür.”⁴⁵ şeklindedir. Tylor’ un yaptığı bu kültür tanımı, günümüzde de hâlâ kültür konusuyla ilgilenen araştırmacıların en sık başvurduğu tanımlardan birisi olma özelliğini korumaya devam etmektedir.

İslam dünyasının en önemli bilginlerinden ve ilk İslam sosyoloğu olan İbn-i Haldun ise kültürü toplumların maddi ve manevi anlamda gerçekleştirdikleri her şey anlamına gelen “umran” kavramıyla açıklamıştır. Haldun’ un denkleminde kısaca umran=kültür⁴⁶ demektir. Haldun’ un yaptığı tanımdan kültüre önemli bir değer yüklediği anlaşılmaktadır

Bugün Türkçede de kullanılan “kültür” kavramı dilimize Fransızcadan girmiştir.⁴⁷ Türkiye sosyolojisinin en önemli ismi ve kurucusu olan Ziya Gökalp, yaşadığı dönemde yabancı dilleri incelemesi sonucunda ekip biçme anlamlarına gelen “cultura” sözcüğünün karşılığını, Âsım Firûzabâdi’ nin eserinde bulduğu “hars”

⁴¹ Turgay Ulu, “Nasıl Bir Kültür”, içinde *Sanat, Estetik, Politika (Kültür-Sanat Konferansı Tebliği)*, (İstanbul: Sorun yayınları,2008), 21.

⁴² Güvenç, *İnsan*, 96.

⁴³ Cemil Meriç, *Kültürden İrfana*,(İstanbul: İletişim Yayınları, 2016), 47-48.

⁴⁴ Güvenç, *İnsan*, 96.

⁴⁵ Sibel Özbudun ve Gülfem Uysal, *50 Soruda Antropoloji*, (İstanbul: 7 Renk Basım Yayın ve Filmcilik, 2012), 73.

⁴⁶ Meriç, *Kültürden*.37-38

⁴⁷ Ulu, *Nasıl*, 21.

sözcüğüyle⁴⁸ eşleştirmiştir. Gökalp kültürü açıkladığı “hars” kavramına bir medeniyetin(uygarlığın) her farklı millette almış olduğu kendine özgü şekilleri anlamını vermiştir.⁴⁹ Ona göre “hars” ya da “kültür” bir halkın kendine özgü olan yaşama biçimleri, lisanı, inançları, sanatı ve iktisadı ile ilgili olan her türlü ürünlerini⁵⁰ içinde barındıran geniş bir kavramdır.

Türk tarihi hakkında çok önemli eserlere imza atmış olan İbrahim Kafesoğlu “Türk Milli Kültürü” adlı eserinde, kültür kavramının dilimize Batı Avrupa dillerinden geçtiğini söylemektedir. Bu kavram ilk olarak kendi öz dillerinde “yüksek umumi bilgi” anlamını kazanmış ve yine bu anlamıyla dilimize girmiştir. Yine aynı eserinde kültür kavramıyla ilgili farklı isimlerden derlediği bazı kültür tanımları da şöyledir.

“Bir topluluğun yaşama tarzı.(C. Wiesler)”

“Atalardan gelme maddi-manevi değerler yekûnü.(E. Sapir)”

“İnsanın tabiatı ve kendini idare etme yolu ile bizzat meydana getirdiği eser.(A. Young)”

Bir toplulukta örf ve adetlerden, davranış tarzlarından, teşkilat ve tesislerden kurulu âhenkli bütün.(R. Thurnwold)”⁵¹

“Umumi olarak inançlar, değer hükümleri, örf ve adetler, zevkler, kısaca insan tarafından yaratılmış her şey. (A. K. Kohen)”

“Bir milletin fertlerinin iştirak halinde bulunduğu manevi hayat.(F. A. Wolf).(s.15)”⁵²

Ahmet Vehbi Ecer’ in “Milli Kültürden Milli Birliğe” adlı eserinde yer alan bazı kültür tanımları ise şöyledir.

“Kültür, toplumdaki geçmiş davranışların biriktirilerek aktarılan sonuçlarıdır. (L. J. Carr)”

⁴⁸ Meriç, *Kültürden*, 35.

⁴⁹ Ziya Gökalp, *Türk Medeniyeti Tarihi*,(İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2015), 22.

⁵⁰ Ziya Gökalp, *Kültür ve Medeniyet Türkleşmek, İslamlaşmak, Muassırlaşmak*, (Konya: Gençlik kitabevi Yayınları, 2010),89.

⁵¹ İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*,(İstanbul: Ötüken Yayıncılık, 2016), 15.

⁵² Kafesoğlu, *Türk Milli*, 15.

“Bir toplumda geçerli olan ve gelenek halinde devam eden her türlü dil, duygu, düşünce, inanç, sanat ve yaşayış öğelerinin tümüdür. (Şerafettin Turan)”⁵³

“Bir insan topluluğunun kuşaktan kuşağa aktardığı, bilgi, inanç ve uygulamalardır.”(Ayvaz Gökdemir)

“Kültür, her şeyden önce sembollerle gömülü anlamlar örüntüsünün tarihsel olarak aktarımıdır.”(Ali Yaşar Sarıbay)⁵⁴

“Bir toplumda, tabiatın dışında, insanın elinden ve dilinden çıkma her şey.”⁵⁵

Kültür kavramı için yapılan tanımlara bakıldığında hem birbirinden farklı, bir o kadar da birbirine benzer tanımların yapıldığı görülmektedir. Yukarıda yapılan tanımlardan yola çıkarak kültür kavramı için kısaca, insanın bizzat yaşamını şekillendirmek için kendi çabasıyla oluşturmuş olduğu ve kendinden sonra gelen nesile aktardığı maddi-manevi miras birikimi sayılan her şeydir diyebiliriz.

Kültür kavramıyla karıştırılan hatta çoğu zaman yerine kullanılan bir kavram bulunmaktadır. Bu kavram uygarlık(medeniyet) kavramıdır. 19.yüzyıldan önce Wilhelm Von Humboldt tarafından insanın yararına kullanılan maddi şeyler kültür, manevi yönü olan her şey ise uygarlık olarak tanımlanmıştır. 19.yüzyıla gelindiğinde ise bu durum tamamen değişmiş maddi olan şeyler uygarlık, manevi olanlar ise kültür olarak adlandırılmıştır.⁵⁶ Günümüzde de bu şekilde adlandırılmaya devam etmektedir.

Uygarlık, birden çok kültürün bir araya gelerek oluşturdukları teknik anlamdaki araçlarla yaşam tarzlarını ilgilendiren maddi alandaki yapıtlardan oluşan bir bütünü ifade eder.⁵⁷ Örnek olarak Avrupalı toplumlar arasında ortak bir Batı Uygarlığı vardır.⁵⁸ Fakat bu uygarlığın içerisinde birbirlerinden bağımsız bir Fransız kültürü, Bir Alman kültürü vardır. Aynı durum diğer uygarlıklar içinde geçerlidir.

Gerek kültür olsun gerekse uygarlık olsun her ikisi de bir yaşam tarzıdır. Fakat aralarında bir ayrım söz konusudur. Kültür, tek bir millete ait olduğundan milli iken,

⁵³ Ahmet Vehbi Ecer, *Milli Kültürden Milli Birliğe*, ed., Erdoğan Aslıyüce, (İstanbul: Yesevi Yayıncılık, 2009), 23.

⁵⁴ Ecer, *Milli Kültürden*, 23.

⁵⁵ Kaplan, *Kültür*, 29.

⁵⁶ Zeki Arslantürk ve M. Tayfun Amman, *Sosyoloji (Kavramlar Süreçler/Kurumlar Teoriler)*, (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2011), 235.

⁵⁷ Nurettin Topçu, *Sosyoloji*, (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2017), 194.

⁵⁸ Mahmut Tezcan, *Sosyolojiye Giriş*, (Ankara: Anı Yayıncılık, 2015), 221.

uygarlık ise bütün milletlerin ortak ürünü olduğundan evrenseldir.⁵⁹ Kültür ile uygarlık arasındaki fark bununla sınırlı değildir. Ziya Gökalp'e göre, uygarlık milletler arasında geçiş yapabilirken, kültürün böyle bir durumu söz konusu değildir. Bir millet uygarlığında değişiklik yapabilir fakat kültüründe yapamaz. Uygarlığın yapılma araçları metod ve akıl iken, kültürün yapılma araçları ise esin ve duygudur.⁶⁰

Yukarıda yapılan bütün açıklamalardan uygarlığın insanların kendi istekleri doğrultusunda maddi olarak oluşturdukları bir oluşum olduğu ve çoğunlukla teknolojik şeyleri ifade ettiği, kültürün ise manevi olarak istek dışı oluşan bir oluşum olduğu görülmektedir. Ayrıca uygarlığın teknolojik yönü olduğundan taklit edilebileceği, kültürün ise taklit edilemeyeceği anlaşılmaktadır.

1.2.Kültürün Bileşenleri

Belli bir kültürün içerisinde yer alan tanımlı yapılabilen en küçük birim veya parçaya kültür bileşeni(unsuru) denilmektedir. Nasıl ki bir madde atom denilen küçük parçaların birleşmesiyle oluşuyorsa kültür de bu bileşenlerin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Bu duruma başka bir örnek de canlı organizmasıdır. Örneğin, hücre denilen küçük birimler bir araya gelerek organ denilen daha büyük bir yapıyı oluşturmaktadır. Organlarda bir araya gelerek en kapsamlı canlı organizmasını oluşturmaktadır. İşte kültür de böyle bir oluşumdur. Yani insanların iletişime geçmek için kullandıkları bir takım semboller dil unsurunu, manevi ihtiyaçlarını gidermek için yaptıkları bazı merasimler din unsurunu meydana getirmiştir. Kısaca kültür unsuru olarak adlandırdığımız bu parçalar bir araya gelerek daha büyük ve genel olan kültürü oluşturmaktadır.

Daha öncede belirtildiği gibi “kültür” kavramı tam anlamıyla üzerinde uzlaşmış bir tanım içermeyen oldukça karmaşık bir kavramdır. Her ne kadar üzerinde uzlaşmış bir tanım olmasa da yapılan tanımlar incelendiğinde birçok kavramın birçok tanımda ortak olduğu görülmektedir. İşte bu ortak olan kavramlara kısaca kültürün bileşenleri yani unsurları diyebiliriz.

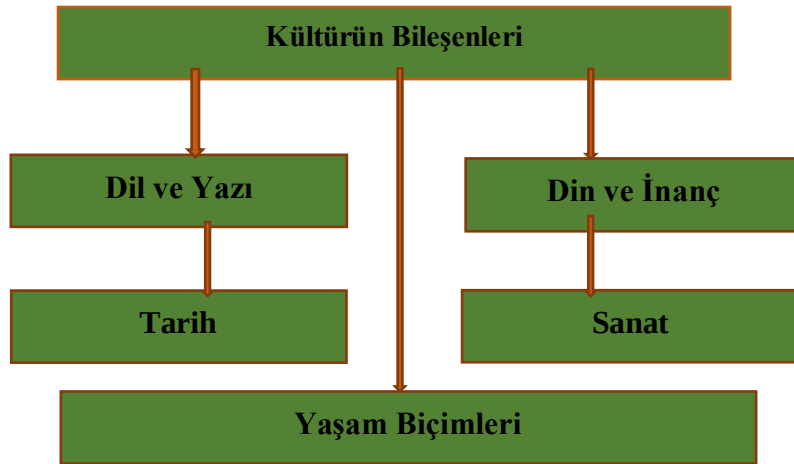
⁵⁹ Leyla Kırkpınar, *Türk Kültür Tarihi*, (İzmir: İleri Kitabevi Yayınları, 2011), 13.

⁶⁰ Gökalp, *Türk Medeniyet*, 22.

Kültürü oluşturan unsurlar, bir toplum içerisinde yer alan üyelerin bir takım etkinlikler sonucunda ortaya çıkardıkları eserlerdir.⁶¹ Doğada kendiliğinden bulunan varlıkların dışında insan eli, dili ve düşüncesiyle yapılan ne varsa hepsi kültürün parçalarıdır. İnsan diğer canlılardan farklı kılan özelliği doğanın kendisine sunduğu hazır olanaklarla yetinmeyip yeni şeyler üretmesidir. Bu yeni şeyler üretmesi kültürün ortaya çıkmasını sağlamıştır. İnsan sadece doğayı şekillendirmekle kalmamış aynı zamanda kendini de şekillendirmiştir. Bu işlemi yaparken bir takım araçlar kullanmıştır. Örneğin teknik bilgi sayesinde doğayı, spor ve tıp sayesinde vücudunu, sanat aracılığıyla duygu ve hayallerini, ilim ve felsefe ile ise düşüncesini şekillendirmiştir.⁶²

Kültür dendiğinde ilk akla gelenler gelenek-görenekleridir. Bunun yanında örf – adet, müzik, beslenme alışkanlıkları, el sanatları, toplumsal kurallar,⁶³ insan ihtiyacı için kullanılan her türlü alet edevat, kıyafetler, değerler,⁶⁴ din ve inanç, dil ve yazı,⁶⁵ bilim, sanat, felsefe gibi insanın bizzat kendi ürettiği her şey kültürün kapsamına girmektedir.⁶⁶ Başta gelenek ve görenek, örf ve adetler olmak üzere merasim adını verdiğimiz bir takım işler, oyunlar, efsaneler gibi kültürü oluşturan bu unsurlar, insanın sosyal hayatını düzenleyen atalardan kalma tarihi ve kültürel miraslardır.⁶⁷ Kültürü oluşturan unsurları kısaca şöyle özetleyebiliriz.

Şekil 1.1: Kültürün Bileşenleri

⁶¹ Tanrıkulu, *Coğrafya*, 62

⁶² Kaplan, *Kültür*, 29,32.

⁶³ Milay Köktürk, *Toplum ve Kültür(Eleştirel Yazılar 3)*, (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2017), 33,37.

⁶⁴ Emre Kongar, *Kültür Üzerine*, (İstanbul: Çağdaş Yayınları,1982), 39.

⁶⁵ Mustafa Aydın, “Kültür Sosyolojisinin Temel Kavramları”, içinde *Kültür Sosyolojisi*, ed., Köksal Alver, Necmettin Doğan,(Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2018), 39.

⁶⁶ Güvenç, *Kültür Konusu*, 110.

⁶⁷ Erol Güngör, *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*,(İstanbul: Ötüken Yayıncılık, 2011) 79.

Şekil 1.1' de kültürün bileşenleri verilmiştir. Bu bileşenlerin detayları:

- Din ve inanç: İslamiyet, Hristiyanlık, Budizm vb.
- Dil ve Yazı: Türkçe, İngilizce, Arapça, Çivi Yazısı, Hiyeroglif vb.
- Sanat: Resim, Müzik, Edebiyat, Heykel, Mimari, El Sanatları vb.
- Yaşam Biçimleri: Gelenek-görenek, giyim- kuşam, beslenme vb.
- Tarih şeklindedir.

1.2.1.Dil ve Yazı

Bir toplumdaki bireylerin büyük çoğunluğu tarafından kabul gören ve paylaşılan bazı şeyler o toplumun kültürünün özünü ve en yukarısında yer alan öğeleri oluşturmaktadır. Bu öğelere en güzel örnek “dil” dir.⁶⁸ Dil, insanlar arasında başta bilgi olmak üzere duygu, düşünce ve haberlerin aktarılmasını sağlayan en önemli sözlü iletişim aracıdır. Yazı dili ise; üzerinde ortak bir karara varılmış bir takım işaretler aracılığıyla sözlü iletişimin kodlar halinde düzenlenmesi sonucunda oluşturulmuş yapıdır.⁶⁹ Dil insanın düşüncelerini aktarma aracı iken yazı ise dilin aktarım aracıdır. Ayrıca yazının hem dili hem de kültürü öğrenme ve gelecek nesillere aktarmayı sağlayan önemli bir araç olma özelliği bulunmaktadır.⁷⁰ Kısaca dil, sözel iletişim biçimini oluştururken yazı ise dilin ete kemiğe bürünmüş somut halini oluşturmaktadır.

Kültür unsurlarının içerisinde yer alan dil önem bakımından başta gelmektedir. Bunun sebebi ise dilin, insanları birleştiren bir özelliğinin olmasıdır. Dil, duygu ve düşünceleri başkalarına aktaran en önemli araç olması sebebiyle ortak bir dile sahip olan insanları, kalabalık bir kitle olmaktan çıkararak onları millet haline getirmektedir. Dil, bir bireye millet tarafından bırakılmış en önemli ve en değerli hazinedir. Alman filozof Heidegger dil için “Dil insanın evidir”⁷¹ demektedir. Mehmet Doğan ise Dil Kültür Yabancılaşma adlı eserinde dili, insanların anlaşmasına imkân sağlayan kanalları dolduran kana benzetmektedir. Yine aynı eserinde dil için “verimli toprak”⁷² benzetmesi yaparak dilin önemine vurgu yapmaktadır. Yukarıdaki örneklerden yola çıkarak dil için insanlar arası iletişimi sağlayan, onları bir araya getirerek millet yapan

⁶⁸ Güngör, *Kültür Değişmesi*, 61.

⁶⁹ Korkut Tuna, “Dil ve Kimlik”, içinde *Kültür Sosyolojisi* ed., Köksal Alver , Necmettin doğan,(Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2018), 193

⁷⁰ Kongar, *Kültür*, 113.

⁷¹ Kaplan, *Kültür*, 24, 37, 134.

⁷² Mehmet Doğan, *Dil Kültür Yabancılaşma*,(Ankara: yazar yayınları, 2016), 74,127.

ve kültürel mirasın devamını sağlamak için geleceğe aktarılmasını sağlayan yegâne güç kaynaklarından biridir demek yanlış olmayacaktır.

1.2.2.Din ve İnanç

Din, psikologlara göre insanın içsel isteklerinin dışsal bir yansıması iken, siyasal düşünürler ise dini insanda var olan içgüdüsel korkuların denetlendiği bir toplumsal araç olarak görmektedir. Aynı şekilde antropologlar ise dini içeriden anlama çabası içine girerek onu kendi disiplinleri bağlamında değerlendirmektedir. Ünlü düşünür Emile Durkheim dini kısaca , “kutsal şeylerle yani ayrı tutulan ve yasaklanan şeylerle ilgili inanç ve pratiklerin birleşik bir sistemidir”⁷³ şeklinde açıklamıştır. Din kelime manası olarak Latince de religare “bağlamak”, sözcüğünün türemesiyle oluşmuş bir sözcüktür. Doğa yasalarıyla açıklanamayan bir takım varlıklar hakkındaki inanılan şey olan din, aynı zamanda insan denilen canlının daha çok duygusal ve ruhsal yönündeki ihtiyaçlarını gidermek için kullandığı bir araçtır.⁷⁴

Din, milletlerden daha önce ortaya çıkmıştır. Bu sebeptendir ki insan yığınlarının gerçek manada millet olmasının da asıl kaynağı din olmuştur. Din, aynı zamanda milli kültür unsurlarının başında gelen asıl kısmını oluşturmaktadır.⁷⁵ Lenin, dinle ilgili “din ve iklim bir ülkenin temelidir”⁷⁶ diyerek onun önemine vurgu yapmaktadır. Dinin insan yaşamına birçok faydası bulunmaktadır. Bunların başında insan yaşamını düzene koyması gelmektedir. Bununla beraber hem hayata hem de kültüre kaynak olan asıl unsur olma özelliğini bünyesinde barındırmaktadır.⁷⁷

Gerek dil ile ilgili yapılan açıklamalardan gerekse din ile ilgili yapılan açıklamalardan anlamamız gereken şey şudur ki dil+din kültürün temel bileşenlerinin başında gelmektedirler.

1.2.3.Yaşam Biçimleri

Bir topluma dair birçok şeyi içinde barındıran geniş manalı bir kavramdır. Yaşam biçimleri denilince ilk akla gelenler, gelenek ve görenek, örf ve adetlerdir.

⁷³ Andrew Edgar- Peter Stwick, *Kültürel Kuramda Anahtar Kelimeler*, çev. Mesut Karaşahan,(İstanbul: açılım Kitap, 2007), 312.

⁷⁴ Lisa Gezon, Conrad Kottack, *Kültür*, çev ed. Akile Gürsoy (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2016),170-171.

⁷⁵ Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet*,(İstanbul: Dergâh Yayınları, 2016), 22.

⁷⁶Güler Ertan ve Emin Sansarcı, *Görsel Sanatlarda Anlam ve Algı*, ed. Ali Tekin Çam,(İstanbul: Alternatif Yayıncılık, 2017), 015.

⁷⁷ İsmail Aydoğan, *Kültür Temelli Eğitim*, (Ankara: Harf Yayınları, 2016), 36.

Gelenek ve görenekler, örf ve adetlerin dışında beslenme şekilleri, barınma, giyim kuşam vb daha birçok şey yaşam biçimlerinin içerisinde dâhil edilmektedir.

Gelenek, bir milletin varlığını koruması yönünde kuvvetli bir yaptırıma sahip ve uyulması mecburi olan benimsenmiş durumları ifade etmektedir. Görenekler ise gelenekler kadar yapılması mecburi olmayan fakat yine de yapılması toplum tarafından uygun görülen şeylerdir.⁷⁸

Sosyal yaşamı düzenleyen kuralların bir kısmını örf ve adetler oluşturmaktadır. Bu kurallar sayesinde bireyler, yaşadıkları toplum içinde yapması gerekenlerin zamanını ve yapma biçimini bilerek ona göre davranmaktadır. Adetler, günlük hayatta toplumun uygun gördüklerinin uygulanmasıdır. Örfler, adetlere göre daha katı ve mutlaka uyum gerektiren toplumsal normlardır. Adetler ise her ne kadar toplumsal düzeni sağlayan normlar içerisinde yer alsalar da bunlara uymamanın her hangi bir cezası bulunmamakla birlikte en fazla dalga geçilerek tepki gösterilen normlardır.⁷⁹ Yapılan bu açıklamaların sonucunda gelenek ile örfün, görenek ile âdetin aynı şey olduğu anlaşılmaktadır.

Yapılan açıklamalardan hareketle gelenek ve örflere, kişi canına kıymamak, hırsızlık yapmamak, kimsenin namusuna göz dikmemek gibi yaptırımı daha ağır olan kurallar girmektedir. Bunlara uymayanlar devlet eliyle bir takım maddi yaptırımlara maruz kalmaktadırlar. Görenek ve âdetlere ise, misafir ağırlama, çocuk yetiştirme, düğün, nişan gibi merasimlerde yapılması gerekenler, oturup kalkma gibi eylemlerde dikkat edilmesi gerekenler vb. daha birçok şeyi içine alan eylemlerden oluşmaktadır. Bunlara uymayan kişiler, toplum tarafından bir takım manevi yaptırımlara maruz kalmaktadır. Bu yaptırımlar alaya alma, eleştirme ve ayıplama biçiminde görülmektedir.

“Örf ve âdetler sosyal ilişkileri düzenleyen normlardır. İnsan topluluklarında yapısal fonksiyonel bir değere sahiptirler. Yapısı oluşturan unsurlardan biri oldukları kadar, toplumu işleten fonksiyonel değerleri de vardır. Örf ve âdetsiz bir toplum düşünülemez”.⁸⁰

Kültür kapsamında yer alan yaşam biçimlerinin bileşenlerinden biri de giyim kuşam şekilleridir. Giyim şekilleri, gerek farklı toplumlarda ve gerekse aynı toplum

⁷⁸ Tezcan, *Sosyolojiye*, 313

⁷⁹ Güngör, *Kültür Değişmesi*, 87-88.

⁸⁰ Mustafa Erkal, *Sosyoloji (Toplumbilim)*, (İstanbul: Der yayınevi, 1999), 26.

içerisindeki kültür farklılıklarını gösteren en belirgin unsurlardan biridir.⁸¹ Her toplumun kendine has bir giyim tarzı bulunmaktadır. Toplumların milli tarzını yansıtan bu kıyafetler bir milleti diğer milletlerden ayırarak farklılıkları ortaya çıkarmaktadır.

Yaşam şekilleri gelenek-görenek, örf-adet, giyim kuşamla sınırlı değildir. Yaşam şekillerinin bir başka bileşeni de beslenme kültürüdür. Beslenme, insanın yaşamını devam ettirmesi için gidermek zorunda olduğu fizyolojik ihtiyaçların başında gelmektedir. Yemeden ve içmeden bir insanın hayatta kalabilmesi pek mümkün değildir. Bu sebeptendir ki insan, açlık ihtiyacını gidermek için çok çeşitli besinler tüketmek zorundadır.

Her toplumun beslenmesi hem yaşadığı coğrafya hem de içinde yaşadığı kültürle ilintilidir. Yani kültür beslenmeye bile etki etkisi olan bir olgudur. Toplumlar kültürleri neyi yemeye müsaade ettiyse onlarla beslenir, neyden uzak durulmasını söylediyse onlardan da uzak durur. Bir toplumda yenilen bir besin başka toplum tarafından uzak durulan bir besin olabilir. Buna en güzel örnek Çinlilerin böcekleri bile besin olarak tüketmesine rağmen Türklerin böcek yemekten uzak durmasıdır. Özetle birçok şeyin kaynağı kültür olduğu gibi beslenmenin kaynağı da yine kültürdür. Birçok şey gibi beslenmede kültürle şekillenmektedir

1.2.4.Sanat

Sanat kavramı da birçok farklı tanımı bünyesinde bulunduran kavramlardan biridir. Günümüzde sanat için yapılmış en yaygın tanım ise, sanatın bir yaratıcılık ve hayal gücünün bir yansımasıdır⁸² şeklindedir. Sanat, insan denilen canlının zihninde gerçekleştirmiş olduğu etkinliklerin özgün bir ürünüdür.⁸³ İnsan bir takım zihinsel süreçlerden geçirdiği duygu, düşünce ve hayallerini dışarıya resim, mimari, edebi ürün, müzik vb. daha birçok sanat ürünü olarak yansıtarak maddi bir boyut kazandırmaktadır.

İlk insanlardan itibaren sanatsal faaliyetler görülmeye başlanmıştır. Mağara duvarlarına çizilen resim ve kabartmalar, toprağın dayanıklılığın fark edilmesiyle yapılmaya başlanan çömlek tarzı kap ve kaçaklar, madenin keşfi sonucu yapılanlar ve nihayet kral mezarları, tapınak gibi yapıların yapılmaya başlanması gibi etkinlikler sanatın bazı kollarının ortaya çıkmasına kaynaklık etmiştir. Mağara duvarlarına çizilen

⁸¹ Nevzat Kösoğlu, *Milli Kültür ve Kimlik*,(Ankara: Ötüken Neşriyat, 2013) 31,51.

⁸² Ertan ve Sansarcı, *Görsel Sanatlarda*, 015

⁸³ Murat Yaykın, *Sanat Teknolojisi Bilim ve Fotoğraf*,(İstanbul: Kal Kedon Yayıncılık, 2010), 83.

resim ve kabartmalar resim sanatının, yapılan tapınak ve mezarlar mimarinin,⁸⁴totem olarak kabullenilen varlıkların seslerinin taklidi müziğin, yaptığı hareketlerin benzerlerini yapmak ise dansın ortaya çıkmasına kaynaklık etmiştir.⁸⁵ Böylece ilk insanlardan itibaren sanatsal faaliyetlerin başladığı görülmekte ve günümüzde de yenileri eklenerek bu etkinlikler devam etmektedir.

Sanat eserleri sadece insanın duygu, düşünce ve hayallerini yansıtmakla kalmaz aynı zamanda toplumların yaşadıkları toplumsal ve iktisadi koşulları da yansıtmaktadır.⁸⁶ Yani sanatı besleyen damarlardan biri toplumsal koşullardır. Sanat eserinin yaratıcısı olan sanatçı, içinde bulunduğu toplumsal koşulları sanat eserlerine yansıtarak zihnindekileri dışarıya vurmaktadır.

Sanata yansıyan bir başka şey de kültürdür. Kültür, sanatçının hayal gücünün yanında eserinin ortaya çıkış sürecinde ona ilham olan kaynaklardan biridir. Bundan sebeple bir sanat eserine bakarak onu oluşturan toplumun kültürü hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir.

1.2.5.Tarih

Kültürü oluşturan unsurlardan bir diğeri de elbette ki tarihtir. Bu konuda Ecer “Milli Kültürden Milli Birliğe” adlı eserinde şöyle söylemektedir. Tarih, kültürel temelin kaynaklarından biridir. Aynı zamanda milletlerin milli benlik şuurlarını açık tutmasını ve başka milletler karşısında asimile olmasını engelleyen bir kalkandır. Tarih, ulusal kültürün bayraktarı ve onu daha da ileriye taşıyandır.⁸⁷ Güngör’ e göre ise tarih, bir milletin diğer milletlerden farkını ortaya koyan kendine özgü hayat hikâyesidir.⁸⁸ Tarih geçmişten başlayıp günümüzde de varlığını koruyan ve gelecekte de devam edecek olan ortaklaşa bir çalışmadır.⁸⁹ Tarih, kültürün biz insana bıraktığı en nadide miras ürünlerinden biridir. Geçmişle gelecek arasında bir köprü olan tarih, dilden sonra kültürün yaşatılması ve geleceğe aktarılmasında önemli bir göreve sahiptir. Bu yüzden tarihe sahip çıkılmalı, her daim yaşatılarak geleceğe taşınmalıdır.

⁸⁴Germain Bazin, *Sanat Tarihi, Sanatın İlk Örneklerinden Günümüze*, çev, Selahattin Hilav, (İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2015), 15,16,18, 26, 34.

⁸⁵Topçu, *Sosyoloji*,199.

⁸⁶Nathalie Heinich, *Sanat Sosyolojisi*, çev, Turgut Arnas, (İstanbul: Bağlam Yayınları, 2013), 29

⁸⁷Ecer, *Milli Kültürden*, 145.

⁸⁸Güngör, *Kültür Değişmesi*, 26

⁸⁹Mâlik Bin Nebî, *Kültür Sorunu ve Bir Toplumun Doğuşu*, çev, Salih Özer,(Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2014), 133.

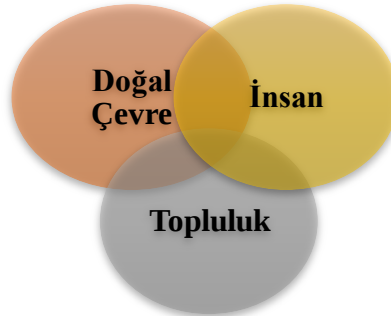
Tarih, iki ayrı başlıkta ele alınmaktadır. Bunlardan biri yaşanılan tarih diğeri ise yazılan tarihtir. Yaşanılan tarihte geçmiş toplumların bizzat olayları yaşaması söz konusu iken, yazılan tarihte sadece yaşananları kaleme almak söz konusudur. Fakat yazılan tarih yaşanılan tarih kadar derin değildir.⁹⁰ Çünkü yazan olayları bizzat kendi yaşamamış ve deneyimlememiştir. Sadece duyduklarıyla veya geçmişten kalan bazı kaynakları kullanarak yazmıştır. Şunu da unutmamak gerekir ki tarihi yazan nesnel bir bakış açısıyla gerçekleri çarpıtmadan tarihi bizzat yaşayıp yapana sadık kalmalıdır. Aksi takdirde yazılan tarih öznel bir bakış açısından öteye geçmeyecektir. Bu durum ise geçmişteki hatalardan ders çıkarıp geleceği şekillendirmede sıkıntı yaratacaktır. Ulu önder Mustafa Kemal Atatürk “Tarih yazmak tarih yapmak kadar önemlidir, yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat insanlığı şaşırtacak bir mahiyet alır” sözüyle tarihi doğru bir şekilde yazmanın önemine ve yazarken dikkat edilmesi gereken hususlara dikkat çekmektedir.

1.3.Kültürün Ortaya Çıkmasını Sağlayan Faktörler

Genel anlamda oluşumunda insanın katkısı olmayan, kendiliğinden oluşan oluşumlar doğal varlık olarak adlandırılmaktadır. Ortaya çıkmasında insanın katkısı olan oluşumlar ise yapay varlık olarak adlandırılmaktadır. İşte kültürde doğada kendiliğinden var olma özelliği göstermeyen, oluşumunda mutlaka insan katkısı olan yapay bir oluşumdur.

Kendiliğinden ortaya çıkma imkânı olmayan kültürün ortaya çıkmasında etkili olan üç faktör bulunmaktadır.⁹¹Bu faktörleri Kafesoğlu şöyle açıklamaktadır.

Şekil 1.2: Kültürü Ortaya Çıkaran Faktörler

Kaynak: İbrahim Kafesoğlu, (2016, s.23)

⁹⁰ Kaplan, *Kültür*, 49.

⁹¹ Kafesoğlu, *Türk Milli*, 26

1.3.1.Coğrafi (Doğal) Çevre

Kültürün oluşması için gerekli olan faktörlerden birisi coğrafi çevredir. Bir coğrafi bölgenin insanın hayatını sürdürebilmesi için belli başlı şartları taşıması gereklidir.⁹² İnsanların hayatlarını devam ettirebilmeleri için gerçekleştirmek zorunda oldukları bir takım eylemler üzerinde doğal çevre koşullarının etkisi oldukça belirleyici bir özellik göstermektedir. Dünya üzerindeki her alan insanın yerleşmesine imkân tanıyan bir potansiyele sahip değildir. Bu sebeple insanoğlu ilk olarak kendine yerleşmeye uygun olan yeri bulmakla işe başlamaktadır. Uygun yerleşim yerini bulurken her türlü ihtiyacını dikkate almakta ve bu doğrultuda hareket etmektedir.⁹³ Su yüzeyleri, karla veya buzla kaplı olan aşırı soğuk alanlar, yükselti ve engebenin çok olduğu alanlar, yağışın az, sıcaklığın çok olduğu yerler ve insan faaliyetlerini kısıtlayıcı özelliğe sahip ormanlık bölge gibi alanlar yerleşme açısından uygun olmadığından bu gibi yerlere insanlar çok fazla yerleşmemektedirler.⁹⁴ İnsanın yerleşiminden söz edilmeyen bu alanlarda kültürün varlığından söz etmek mümkün değildir. Çünkü kültür insan yapımıdır ve insanın olmadığı hiçbir yerde bulunmamaktadır.

İnsan yaşamına uygun olan coğrafi çevrenin kültür oluşumu üzerinde farklı etkileri bulunmaktadır. Bu farklılıklar insanların barındığı mesken şekillerinden başlayarak yaptıkları ekonomik faaliyetlere, beslenme şekillerine, giyim şekillerine vb. daha birçok unsurun gelişmesinde etkilidir. Coğrafi çevrenin çeşitliliği kültürün de çeşitli olmasına neden olmuştur. Böylece dünya üzerinde farklı kültür alanları ortaya çıkmıştır.

1.3.2.İnsan

İnsan, farklı disiplinlerin farklı bakış açılarıyla ele alıp inceledikleri kavramlardan biridir. Bilimsel anlamda insan, iki farklı cinsiyetin üreme organları aracılığıyla hayat bulmasını sağladıkları bir canlıdır. Sosyolojik anlamda insan, bir yönüyle diğer insanları baskı altında tutmaya çalışan ve onlar üzerinde baskı kuran bir varlık iken; bir yönüyle içinde bulunduğu topluluğun kurallarına sınımsız bağlı,

⁹² Hayati Doğanay, Ünal Özdemir ve İbrahim Fevzi Şahin, *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya*, (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2012), 134.

⁹³ Adem Başbüyük, “Yerleşme Coğrafyası”, içinde *Genel Coğrafya*, ed., Hakkı Yazıcı, Mehmet Kürşat Koca, (Ankara: Pegem Yayıncılık, 2007), 218.

⁹⁴ Servet Karabağ, Salih Şahin, *Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*, (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2015), 76.

kendinden çok içinde bulunduğu toplumun çıkarlarını ön planda tutan fedakâr bir varlıktır. Dinsel anlamda ise, Allah'ın topraktan yarattığı, canlı sıfatı kazandırmak için ona kendi ruhundan üflediği ve bütün canlıların üstünde söz sahibi olma yeteneği verdiği varlıktır. Böylesine karmaşık bir varlık hakkında ünlü düşünür Ali Şeriatî'nin şöyle bir açıklaması mevcuttur. Aşağıda bu açıklamaya yer verilmiştir.

Ben; kanı, ırkı ve kalıtımı kendisi tarafından yaratılmış biriyim; ırkçılık, faşizm. Ben, gizli bilincin, ruhsal düğümlerin, içgüdüsel ya da asli cazibelerin eğitsel, çevresel ve kalıtsal etkenler üzerine etkisi sonucu oluşmuş biriyim; “psikolojizm”. Ben, toplumun yarattığı biriyim; “sosyolojizm”. Ben, çevremdeki doğal şartların, suyun, havanın ve coğrafi şartların eğittiği biriyim; “natürizm”, “coğrafizm”. Ben, tarihsel süreç içerisinde şekillenmiş, benden önce geçenlerin bütününe aynası olan biriyim; “historizm”. Ben, kültür alanında verimli olan ülkenin topraklarında yetişmiş olan bitkiyim; “kültüralizm”. Ben, iş şeklimin, iş araçlarımın türünün, ekonomik şartlarımın şekillendirdiği biriyim; “ekonomizm”. Emeksel zorunluluk, üretim araçlarının asıllığı yani Marksizm... Ve ben Allah'ın yarattığı ve O'nun istediği doğrultuda hareket eden biriyim; kadercilik, fatalizm.(s.259-260).⁹⁵

Ali Şeriatî'nin yapmış olduğu bu açıklama insanın nasıl bir varlık olduğunu, ne gibi özelliklere sahip olduğunu kısa bir şekilde gözler önüne sermektedir.

İnsanın sahip olduğu özelliklerden biri de ona birçok şeyi yapmasını sağlayan akıldır. İnsan aklını kullanarak ortaya birçok ürün çıkarmaktadır. İnsan aklının ortaya çıkardığı ürünlerden biri de kültürdür. İnsanın olduğu her yerde mutlaka bir kültür vardır. Kültürün ortaya çıkması, yaşatılması ve devamlılığı insana bağlıdır. Kısaca kültür oluşturmak sadece insana özgü bir olgudur. İnsansız kültür olmaz, kültürün yaratıcısı insandır.

1.3.3.Topluluk/Toplum

Topluluk veya bir başka deyişle cemaat, insanların ortak paylaşım ve bir olma duygusuyla aynı hedefler ve faydalar doğrultusunda birlikte hareket ederek bir araya geldikleri küçük ölçekli insan gruplarını tanımlamaktadır.⁹⁶ Kolektive yapıya

⁹⁵ Ali Şeriatî, *İnsan*, çev. Şamil Öcal, nşr., Hicabi Kırılancık, Derya Örs, (Ankara: Fecr Yayınları, 2012) , 259-260

⁹⁶Hakkı Hakan Erkiner, “Uluslararası Topluluk Kavramı”, *MÜHF-HAD*,16/1-2(2010): 3. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/50633/659377>

sahip topluluktaki normlar, değerler, yapılan etkinlikler toplulukta yer alan insanlar tarafından ortak bir şekilde karşılıklı ilişki çerçevesinde oluşturulmaktadır. İşte toplulukların ortaklaşa ve işbirliği çerçevesinde yaptıklarından biri de ürettiği ve sonraki nesillere aktardığı kültürdür. Her topluluk kendine özgü bir kültür oluşturur ve onun devamı için gelecek nesillere aktarır. Böylelikle kültür varlığını devam ettirir.

Grup üyeleri arasındaki ilişkilerin oldukça samimi ve güçlü bir seviyede olduğu küçük yapılı gruplar olan topluluklarda, birçok özellik bakımından benzerlikler söz konusudur. Bu benzerliklerin başında ırk ve kültür benzerliği gelmektedir.⁹⁷ Irk ve kültür benzerliği olan bu toplulukların zamanla bir araya gelerek kaynaşması sonucu daha büyük yapılı gruplar olan toplumlar yani cemiyetler ortaya çıkmıştır. Toplumlar ise, kültür aracılığıyla daha da gelişerek millet olma vasfını kazanarak asıl kimliklerine kavuşmuşlardır.

1.4.Kültüre Ait Özellikler

Kültür, içeriği ve tanımını her ne olursa olsun diğer kavramlar gibi kendine has bir takım özellikler taşımaktadır. Bu özellikler kısaca şöyledir.

1.4.1.Kültür İnsan Eseridir

Kültür, insan dışındaki diğer canlılarda bulunmamaktadır. Çünkü insan harici diğer canlıların üretme yeteneği bulunmamaktadır. İnsan bu üretici özelliğiyle kendi faydasına kullanabileceği birçok şeyi üretmektedir.⁹⁸ Bu söylenenlerden hareketle insan için yapılan “insan kültür oluşturabilen yaratıktır”⁹⁹ tezine ulaşılabilir.

Tarih sahnesine ilk çıktığı zamanlar yaşadığı doğal çevreden hazır olarak faydalanan insan ilerleyen zaman içerisinde yeni şeyler keşfetmeye başlamıştır. Zamanla kendini geliştiren insanın doğal çevreden daha farklı şekillerde yararlanmaya başlamasıyla birlikte insan eseri olan “kültür” ortaya çıkmaya başlamıştır. Kültür hemen hemen her şeyle insanın elinden çıkmış ürünlerin toplamıdır. Bu nedenle varlığını tamamen insana borçludur.

⁹⁷ Abdülkadir Zorlu, “Toplumsal Kuramda Topluluk, Geleneksel Toplum ve Gelenek”, *Muhafazakâr Düşünce*, 1/3, (2005): 138. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/muhafazakar/issue/55994/770835>

⁹⁸ Josepf H. Fichter, *Sosyoloji Nedir*, çev. Nilgün Çelebi, (Ankara: Anı Yayınları, 2016),152-154

⁹⁹ Hasan Bacanlı, *Eğitim Psikolojisi*, (Ankara: Asal Yayınları,2009), 8.

1.4.2.Kültür İhtiyaçları Karşılایıcı ve Doyum Sağlayıcıdır

Kültürün insanın fizyolojik, ruhsal ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılama özelliğı bulunmaktadır. İnsanın yaşamını devam ettirmesi için beslenme, barınma, giyinme, üreme vb. gibi bazı fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamak; yaşadığı toplumla sağlıklı ilişkiler kurması gibi toplumsal ihtiyaçlarını karşılamak ve günlük yaşamın getirdiğı olumsuzluklardan kurtulmak ve kendini ruhsal anlamda rahatlatacak aktiviteler yaparak ruhsal ihtiyaçlarını karşılamak için kültürden yararlanmaktadır.¹⁰⁰

1.4.3.Kültür Öğrenilir

Kültürün özellikleri içerisinde azami ölçüde önem arz eden özelliklerinin başında öğrenilir olma özelliğı gelmektedir.¹⁰¹ İnsan kalıtım özelliklerinden bağımsız bir şekilde kendine özgü benzersiz öğrenme yeteneğı sayesinde kültüre dair her şeyi öğrenebilmektedir.¹⁰² Bireyin içine doğmuş olduğı toplumun her türlü gelenek-görenek, norm ve kuralları bireyin davranışlarının şekillenmesine katkıda bulunmaktadır. Birey dünyaya geldiğı ilk andan itibaren artık o kültürün küçük bir parçasıdır. Büyüdükçe içinde bulunduğı toplumun her şeyi zamanla onun da her şeyi olmaktadır.¹⁰³ Kültürdeki öğrenmeler insanın yaşamış olduğı deneyimler ve kültürlenme sonucunda gerçekleşmektedir. Bu öğrenmeler bilinçli bir şekilde olduğı gibi bilinçsiz bir şekilde de olabilmektedir. Örneğın okullarda verilen eğitimle bilinçli öğrenmeler sağlanırken çevreden gördüklerimizle rastgele öğrenmeler gerçekleşmektedir.

1.4.4.Kültür Tarihidir, Aktarılır ve Süreklidir

İnsan, yaşamı boyunca deneyimleri sonucunda edindiğı kültürel birikimini kendinden sonra gelen kuşaklara aktaran tek canlıdır. Aktarım görevini yaparken de genelde kültürün iki önemli unsuru olan gelenekler ve törelerden yararlanmaktadır.¹⁰⁴ Yeni kuşak ise yaşadığı dönem içerisinde kendisinden önceki atalarının bıraktığı kültürel zenginliğı öğrenmekle beraber öğrendiklerinin üzerine yeni eklemeler yaparak daha da zenginleştirip kendilerinden sonra gelen kuşaklara aktararak kültürün sürekliliğine katkıda bulunmaktadır.¹⁰⁵ Böylece her kuşak kültürü önce kendisi öğrenir,

¹⁰⁰ Mümtaz Turhan, *Kültür Değışmeleri*,(Ankara: Altınordu Yayınları, 2016), 33.

¹⁰¹ Tanrıkulu, *Coğrafya*,83.

¹⁰² Gezon, Kottak, *Kültür*, 25.

¹⁰³ Ruth Benedict, *Kültür Örüntüleri*, çev. Mustafa Topal, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2011, s. 33.

¹⁰⁴ Güvenç, *İnsan*, 103.

¹⁰⁵ Kanbay, “Temel Kültürel Kavramlar”, 6-7.

ardından öğrendiklerini zenginleştirerek ileriye taşıma gayesiyle öğrendiklerini kendinden sonra gelen kuşaklara aktarır. Bu aktarım sonucunda kültür süreklilik göstererek varlığını devam ettirmektedir. Kültür tarihi ve sürekli olma özelliğini gelecek kuşaklara aktarılmasına borçludur.

1.4.5.Kültür Yayılır

Kültürel anlamda yayılma, herhangi bir topluma ait her türlü kültürel ögenin dünyadaki diğer toplumlara da yayılması anlamına gelmektedir.¹⁰⁶ Kültürün yaratıcısı olan insan kendi yaşadığı kültür ve farklı kültürlerden etkilendiği gibi karşı tarafı da etkilemektedir. Kültürel unsurlar ilk olarak yakın çevredeki toplumlara yayılmasıyla başlamakta ve gitgide genişleyen bir sarmal gibi uzak toplumlara kadar ulaşmaktadır. Bu yayılma esnasında farklı kültürler arasında çatışma olabildiği gibi bazen de iki farklı kültür sentezlenerek ortaya yeni bir kültür çıkabilmektedir.

Kültürel yayılmada, kültür öğelerinin yayılma hızları aynı düzeyde olmadığından aktarılması daha kolay olan, somut olarak algılan unsurlar diğerlerine göre hızlı yayılma göstermektedir.¹⁰⁷ Somut öğelerin yayılma durumlarının hızlı olmasına karşılık soyut unsurların yayılma hızları ya çok yavaş olmakta ya da hiç yayılım göstermeden sadece kendi kültürü içerisinde kalmaktadır.

1.4.6.Kültür Değişikliğe Uğrar

Kültür, olduğu yerde duran, hiçbir etkinliği olmayan varlığını değiştirmeden olduğu gibi kalan bir varlık değildir. Bunun aksine yeniliklere ve değişimlere açık dinamik bir şekilde ilerlemeye devan eden bir olgudur.¹⁰⁸ Kültürdeki bu değişim, insanın gereksinimlerinin zamanla farklılaşması ve yeni gereksinimlerin ortaya çıkmasına bağlı olarak gerçekleşmektedir.¹⁰⁹ Her ne kadar değişim ve yenileşme olsa da bu değişim asıl kültürden kopmadan gerçekleşmektedir.¹¹⁰ Yenilenme düşüncesiyle yapılan değişimler serbest kültür değişimi olarak adlandırılırken baskı ve zorlamayla yapılan değişim zoraki kültür değişimi olarak adlandırılmaktadır. Kültürdeki değişimlerin sağlıklı olabilmesi için toplumların kültürlerinde kendi rızaları

¹⁰⁶ Aydoğan, *Kültür Temelli*, 170.

¹⁰⁷ Güngör, *Kültür Değişmesi*, 17.

¹⁰⁸ Chris Jenks, *Alt kültür, Toplumsalın Parçalanışı*, çev. Nihal Demirkol, (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2007), 16.

¹⁰⁹ Tanrikulu, *Coğrafya*, 85.

¹¹⁰ Köktürk, *Toplum*, 151.

doğrultusunda bir değişim yapmaları gerekir. Aksi halde kültürel asimilasyona uğrayarak gerçek kimliklerini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalırlar.

Kültür her ne kadar değişime müsait bir olgu olsa da bu değişiklik kültürün her unsuru için aynı seviyede gerçekleşmez. Maddi unsur olarak adlandırdığımız kültürel unsurlar daha kolay değişime uğrarken manevi unsurlar için değişim o kadar kolay olmamaktadır. Maddi ve manevi unsurların değişimlerindeki bu farklılık, maddi olanların manevi olanlara nazaran daha çabuk öğrenilmesinden kaynaklanmaktadır.

1.5.Kültür Çeşitleri

İnsanın kendi oluşturduğu birçok unsur kültür sahası içerisinde yer almakla birlikte hitap ettiği toplumlar ve oluşturulma şekilleri bakımından bir takım ayrımlara tabii tutulmaktadır. Kültür, hitap ettiği toplumlar dikkate alındığında genel anlamda ulusal(milli) kültür ve evrensel kültür olarak ayrılmakta iken oluşturulma şekillerine göre ise maddi kültür ve manevi kültür olarak ayrılmaktadır. Kültür sayılan bu unsurlardan bazıları sadece tek bir topluluğa ait iken, bazıları da her ne kadar tek bir toplumun elinden çıksa da bütün toplumlara yayılmış ve insanlığın ortak malı olmuştur. İşte bu unsurlardan tek bir millete ait olanları milli(ulusal) kültür olarak adlandırılırken, tüm insanlığa mal olanlar ise evrensel(uluslararası) kültür olarak adlandırılmaktadır.

1.5.1.Milli (Ulusal) Kültür

Milli kültür, bir toplumun başka toplumlardan esinlenmeden sadece kendi bireylerinin istek ve rızaları doğrultusunda oluşturdukları kültürel unsurların toplamıdır.¹¹¹ Milletleri bir topluluk halinden çıkarıp gerçek millet olma vasfına kavuşturan milli kültür,¹¹² bir milletin dünya üzerinde yaşayan diğer milletlerden ayrılıp farklılaşmasını sağlayan,¹¹³ yalnızca bir millete ait olan ve diğerlerinde bulunmayan kısmını ifade etmektedir. Tektir, birebir benzeri bulunmamaktadır, benzerleri yalnızca taklitten ibarettir. Kısaca milli kültür, bir milletin kendi öz kişiliğini ve kimliğini oluşturmaktadır.

Bağımsızlığın ve özgürlüğün teminatı olan milli kültür, toplumda birlik ve beraberliği sağlayan ve onu ayakta tutan en kutsal yapıdır. Bir bina inşaatı yaptığımızı

¹¹¹ Gökalp, *Türkleşmek*, 23, 27, 29.

¹¹² Rabi Baştürk, *Bilim ve Ahlak*, ed., Aydın Coşkun,(İstanbul: Arı Sanat Yayınları, 2009), 37.

¹¹³ Kongar, *Kültür*, 31.

farz edelim. Bu bina inşaatında kullanılan tuğlaların bir arada durabilmesi için nasıl ki beton bir harca ihtiyaç varsa, toplumların da birlik ve beraberlik içinde bir arada durabilmesi için milli kültüre ihtiyaçları vardır. Bu durumda milli kültürü bir bina inşası esnasında tuğlaların bir arada durmasını sağlayan beton harca benzetmek oldukça yerinde olacaktır.

Milli kültürün yaşatılması ve sürekliliğin sağlanması oldukça önemlidir. Bunu yapabilmek için başta öz dil ve diğer öz kültür unsurlarına sahip çıkmak gerekmektedir. Başka milletler karşısında gerçek kimliğin yok olup gitmemesi için milli kültüre sıkıca sahip çıkılmalıdır. Aksi halde geçmişte örnekleri görüldüğü gibi öz kültüründen kopmuş başka milletlerin kültürlerine özenen milletler gibi tarihe karışma tehlikesiyle karşı karşıya kalınacaktır.¹¹⁴ Bu tehlikeyle karşı karşıya kalmamak için milli kültüre sıkıca sahip çıkılması ve korunması gerekmektedir.

1.5.2.Evrensel (Uluslararası) Kültür

Ulusal sınırların dışına çıkmış, her millette görülen bütün insanlığın ortak mirası olmuş kültür varlıklarına evrensel kültür denilmektedir. Bu kültürel unsurlar kendi içlerinde bir takım farklılıklar gösterse de¹¹⁵ bütün insanlık tarafından kabul gördüğünde artık evrensel bir nitelik taşımaktadır.¹¹⁶ Bu unsurlardan aile kurumu var olan bütün milletlerde görüldüğü için evrensellik niteliği kazanmış bir kültür unsurudur.¹¹⁷ Farklı olan kısmı ise aile oluşturulurken sergilenen seremonilerdir. Örneğin; bir ailenin kurulması için ilk başta karşı iki cinsten iki insanın evlilik akdiyle hayatını birleştirmesi gerekmektedir. Bu birleşim sırasında düğün denilen bir tören yapılır. Düğün genel anlamda hangi millettense olursa olsun iki insanın evliliğini duyurmak için yaptığı bir etkinliktir. Fakat her millette bu etkinlikler farklı şekillerde gerçekleştirilir. Bazı milletler daha sade bir düğün töreni yaparken bazıları daha gösterişli törenler yapmaktadır.

Kültür bileşenlerinden evrensel olanlar yalnızca aile kurumu ile sınırlı değildir. Aile kurumu gibi dil, din, sanat, gelenek ve görenekler vb. dünya üzerindeki bütün

¹¹⁴Mahmud Es'ad Coşan, *Dilimiz ve Kültürümüz*,(İstanbul: Server Yayınları (Akademik Çalışmalar Dizisi-1), 2017), 16.

¹¹⁵ Bronislaw Malinowski, *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*, çev, Deniz Uludağ, (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2016),58

¹¹⁶ Kongar, *Kültür*, 9.

¹¹⁷ Tezcan, *Sosyolojiye*, 151.

toplumlarda var olan kültür bileşenleridir. Her toplumda olmaları bu bileşenlere evrensel olma özelliği yüklemiştir. Evrensel olan bu bileşenleri, her millet kendi yaşantısına uygun hale getirerek millileştirmektedir.

1.5.3.Maddi Kültür

İnsan, gündelik eylemlerini gerçekleştirmede kullanmak ve toplumsal ihtiyaçlarını gidermek için bir takım araçlar icat etmiştir. İşte icat edilen bu araçlar kültürün maddi(somut) unsurlarını oluşturmaktadır. Bu yönüyle ele alındığında maddi unsurlar birçok görevi yerine getiren kültürel vasıtalarlardır.¹¹⁸ Elle tutulabilen, gözle görülebilen, dokunulduğunda varlığı algılanan mimari yapılar, kıyafetler, yemekler, plastik sanat ürünleri, geleneksel halk sanatlarından halı-kilim, kullandığımız her türlü araç gereç vb. olan fiziksel olarak varlığından söz edebileceğimiz insan yaşamının her alanında kullanılan insan eseri olan her şeydir. Bu varlıklar hem insan hayatını kolaylaştırmakta hem de yaşamın vazgeçilmez parçasını oluşturmaktadırlar. Kültürün maddi kısmına her toplum kendi bilgisi dâhilinde katkı sağlamak ve ondan faydalanmaktadır. Bütün insanlığın hizmetinde olan maddi kültür bu yönüyle evrensel bir boyut kazanmaktadır.

Alman filozof Hegel, maddi unsurlar için “objektif geist” yani maddeleşmiş ruh tabirini kullanmıştır. ¹¹⁹Hegel ’in tabirinden hareketle değerlendirildiğinde maddi unsurlar, genellikle insanın zihnindeki soyut bilgilerin ve düşüncelerin maddi olarak dışa vurulması ve maddi bir forma bürünmesi sonucu oluşmuş unsurlardır. İnsan zihnindeki bilgiler özünde soyuttur yani maddi forma bürünmemiştir. İnsan, bu bilgiler ışığında bir şeyler icat etmesi sonucu soyut olan bilgiler maddi bir forma bürünmüş olarak karşımıza çıkar. Örneğin, inanç soyuttur fakat inancın simgesi olan dini yapılar (camiler, kiliseler, havralar, tapınaklar, mabetler vb.) soyut olan inancın maddi forma dönüşmüş halidir.

1.5.4.Manevi Kültür

Manevi kültür, somut olarak değil sembolik anlamda varlık gösteren, maddi kültüre nazaran değişime daha fazla direnç gösteren, toplumların birbirlerinden

¹¹⁸ Fihter, *Sosyoloji*, 153.

¹¹⁹ Kaplan, *Kültür*, 27.

ayrılmasına olanak tanıyan ve kültürün milli kısmını oluşturan kültürel unsurlardır.¹²⁰ Manevi kültürün somut varlık göstermemesi onun anlaşılmasını zorlaştırmaktadır.¹²¹ Anlaşılması her ne kadar zor olsa da öğrenilerek, paylaşılarak ve aktarılarak varlığını devam ettirmektedir.¹²²

Manevi kültür; kültürün din, dil, ahlak, gelenek ve görenek, örf ve adet, değerler bütünü, toplumsal birlikteliği sağlayan kurallar bütünü, edebiyat ve musiki gibi sanatsal faaliyetler vb. gibi fiziksel anlamda varlık göstermeyen soyut kısmına tekabül etmektedir. Kültürün manevi kısmını oluşturan bu unsurlar her ne kadar soyut olsa da insanın ruhsal ve toplumsal ihtiyaçlarını gidermede kullandığı araçlardır. Ruhsal ve toplumsal doyumu sağlayan bu araçlar, toplumsal birlikteliğin sağlanmasında katkı sağlayan en önemli kaynakların başında gelmektedir.

1.6.Kültür Öğrenmede Kullanılan Araçlar

İnsan ürünü olan ve sürekliliği için gelecek nesillere aktarılan kültürün tanınması için gerekli olan mekanizmalar bulunmaktadır. Bu konuyla ilgili Mehmet Kaplan şöyle söylemektedir. Ona göre kültürün bütün ayrıntılarıyla tanıtılması ve öğretilmesi gereklidir. Bunun yapılmasını mümkün kılan üç temel araç bulunmaktadır. Bu temel araçlar; müzeler, kütüphaneler ve şehirlerdir.¹²³ Kültürün tanıtılmasını ve öğrenilmesini sağlayan araçlar bunlarla sınırlı kalmamakta ve bunların dışında aile, eğitim, kitle iletişim araçları ve turizm faaliyetleri, edebi eserler de yine kültürü tanıtan, aktaran ve öğreten araçlar arasında yer almaktadır.

1.6.1.Müzeler

Günümüze gelene kadar çeşitli değişikliklere uğramış olan müze kavramı, Yunanca perilerin ilham aldıkları yer anlamına gelen “mouseiom” sözcüğünden türemiştir. Müze, geçmiş dönemlerden kalmış kültürel miras öğelerinin koruma altına alındığı ve halka tanıtılmak için sergilendiği mekânlardır.¹²⁴ Ülkemizde müzecilik

¹²⁰ Kanbay, “Temel Kültürel Kavramlar, 10.

¹²¹ Köktürk, *Toplum*, 36.

¹²² Beylü Dikeçligil, “Kültür Kavramının Analizi veya Sosyo Kültürel Gerçekliğin Yapısı Üzerine Bir İnceleme”, içinde *Kültür Sosyolojisi*, ed., Köksal Alver, Necmettin Doğan, (Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2018), 117.

¹²³ Kaplan, *Kültür*, 76.

¹²⁴ Mustafa Türker Ertürk, “8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi Ve Atatürkçülük Dersinde Müze Eğitime Dair Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2019), 16.

faaliyetlerinin yürütüldüğü T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliğinde müze tanımı şöyledir. “Kültür varlıklarını tespit eden, ilmi metodlarla açığa çıkaran, inceleyen, değerlendiren, koruyan, tanıtan, sürekli ve geçici olarak sergileyen, halkın kültür ve tabiat varlıkları konusundaki eğitimini, bedii zevkini yükselten, dünya görüşünü geliştirmede etkili olan daimi kuruluşlardır.”¹²⁵T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliğinde yer alan açıklama incelendiğinde müzeler için kısaca bir ulusun kültür varlıklarının korunup sergilendiği mekânlardır denilebilir.

Dünyada çok farklı müze türü bulunmaktadır. Bu müze türlerinden kültürel miras unsurlarının sergilenerek kültürün tanıtıldığı müzelere Sanat Müzeleri, Tarih Müzeleri ve Antropolojik (Arkeoloji, Etnoloji, Folklor) müzeleri¹²⁶ örnek verilebilir. Ülkemizde bu müze türlerine ek olarak kültürel mirasın tanıtıldığı diğer müzeler ise Güzel Sanatlar Müzeleri, Etnografya Müzeleri, Anıt Müzeler, Müze Evler ve Açık Hava Müzeleridir.¹²⁷ Bu müzelerin haricinde insanlara sanal ortamda kültürel miras unsurlarını tanıtmak amacıyla Sanal Müzeler oluşturulmuş ve hizmete sunulmuştur. Bu sayede insanlar oturdukları yerden internet aracılığıyla kolaylıkla müze ziyareti yapabilmektedir.

İnsanlar yaptıkları müze ziyaretleri aracılığıyla geçmiş tarihleri hakkında bilgi sahibi olabildikleri gibi kültürlerini öğrenebilmektedir. Müzeler, insanlarda somut yaşantı oluşturduğu için kültürel mirasın öğrenilmesini kolaylaştırmakla kalmaz aynı anda bilinçte tutulmasını da kolaylaştırmaktadır.

1.6.2.Kütüphaneler

Okuyucuların faydalanması amacıyla her türlü basılı yayınların toplandığı mekânlara kütüphane adı verilmektedir.¹²⁸ İnsanlık tarihinin en büyük buluşlarından

¹²⁵Kültür ve Turizm Bakanlığı, (ET. 16.10.2020), <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14442/muzeler-ic-hizmetler-yonetmeligi.html>.

¹²⁶Zehra Betül Şahin, “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kültürel Varlıklara İlişkin Öğrencilerde Farkındalık Bilinci Oluşturmada Müze Eğitiminin Etkisi, (Malatya İli Örneği)”(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2019), 14.

¹²⁷Erdem Erem, “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Seçmeli Müze Eğitimi Dersine İlişkin Görüşleri”(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2019), 11.

¹²⁸ İlknur Aydınöz, “İstanbul’daki Sanat Kütüphaneleri Kullanıcılarında Sosyal, Ekonomik, Kültürel Etkilerin Kütüphane Kullanımı Açısından Değerlendirilmesi”(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2019), 31.

birisi olan yazının icadıyla beraber bilgilerin aktarımı kolaylaşmıştır. Yazıyı bulan insanlık belge ve bilgilerini saklamak ve gelecek kuşaklara aktarmak için zamanla kütüphaneleri kurmuştur.¹²⁹ Önceleri kil tablet gibi materyallerin kullanılarak oluşturulan kütüphane materyalleri zamanla kâğıt, matbaa ve mürekkep gibi buluşlar sayesinde daha da gelişerek çoğalmıştır. Günümüzde ise teknoloji sayesinde artık internet siteleri üzerinden sanal kütüphanelere bile erişim sağlanmaktadır. Böylece bilginin yayılması kolaylaşmıştır.

Kütüphanelerde sadece basılı kitaplar değil kitap dışı belge ve dokümanlarda korunmakta ve okuyucuların hizmetine sunulmaktadır. İnsanlar kütüphanelerdeki kitap ve kitap dışı belgeler üzerinde yaptığı araştırmalar sayesinde birçok bilgiye ulaşmanın yanı sıra geçmiş kültürleri ve tarihleri hakkında bilgilere sahip olabilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde kültürün tanıtımı için müzeler gibi kütüphanelerinde önemi oldukça büyük olduğu anlaşılmaktadır.

1.6.3.Tarihi Şehirler

Kültürel mekânların yer aldığı ve tarihi şehir adının verildiği şehirler kültürün yeniden canlandırılmaya, üretilmeye ve tanıtılmaya çalışıldığı yerlerin başında gelir.¹³⁰ Kültürel mekânların şehirlerin kıymetli hazineleri olarak görülmesi sebebiyle Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) tarafından bu tür şehirler koruma altına alınmıştır.¹³¹ Buram buram tarih ve kültür kokan bu şehirlerin ziyaret edilmesiyle kültürel miraslar yerinde görülmektedir. Gerek dünyada gerekse ülkemizde yaygın olan bu şehirler her yıl yurt içinden ve yurt dışından binlerce turist tarafından ziyaret edilmektedir. Yapılan bu ziyaretler sırasında insanlar kültür hakkında daha kalıcı bilgilere sahip olmaktadır. Kısacası bu şehirler kültürün tanıtılması ve aktarılması için büyük öneme sahiptir.

¹²⁹ Ali Kavak, “Değişen Kütüphanelerin ve Kütüphane Hizmetlerinin Kullanıcılar Üzerindeki Etkileri: Ankara İli Örneği” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018), 8.

¹³⁰ Gözde Tekin, “Tasarlanmış Mekânlarda Kültürel Miras Aktarımı ve Yeniden Canlandırma: Hama-mönü ve Çevresi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü, 2020). 41.

¹³¹ Mesut Murat Adabalı, “Turizm Alanında Bilinçli Farkındalık Destinasyon Deneyimi Ve Fayda: İç Anadolu Bölgesinde Bulunan Kültürel Mirasları Ziyaret Eden Turistler Üzerinde Ampirik Bir Araştırma” (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020), 2,26.

1.6.4.Turizm Faaliyetleri

İnsanların dinlenmek, eğlenmek, gezmek, görmek, yeni yerler ve yeni kültürler öğrenmek amacıyla yaptıkları gezi faaliyetlerine turizm denir. Turizm faaliyetleri sayesinde insanlar hem gezip eğlenirken aynı zamanda yeni şeyler de öğrenir.

İnsanları turizm faaliyetlerine yönlendiren birçok güdü vardır. Bu güdülerden biri insanların farklı ülkelere, insanlara, kültürlere olan merak ve ilgileri; sanatsal faaliyetlere ve folklorlara olan merak ve ilgileri; tarihe şahitlik etmiş mekânlara ve ulusal veya uluslararası festivaller gibi etkinliklere karşı merak ve ilgilerini ön plana çıkaran kültürel güdülerdir.¹³² Kültürel güdülerin vermiş olduğu merak ve ilgiyle geziye çıkan insanlar, yeni yerler, yeni insanlar ve birbirinden farklı kültürleri öğrenerek kültürel bilgi birikiminin artmasına olanak tanıdığı gibi kültürel görecelik kazanarak her kültüre saygı duymayı da öğrenmektedir.

1.6.5.Aile

Aile, insanlığın başladığı toplumun en küçük parçasıdır. Bu özelliği ona toplumun asıl temel taşı olma özelliğini kazandırmıştır. Aile, bireyin birçok bilgiyi öğrendiği ve öğrenmeye hayatı boyunca devam edeceği hayat okuludur.¹³³ Aile, bireyleri içinde bulundukları topluma uyarlayan toplumsal kültürle bütünlük sağlamasına yardımcı olan bir mekanizmadır. Kurumlar içerisinde sosyal yönü en fazla olan kurum ailedir.¹³⁴ Bu yönüyle kültürel birikim aileler vasıtasıyla kuşaklar arasında aktarılmaktadır.

Bir bireyin dünya yaşamındaki ilk eğitim aldığı kurum ailesidir. Anne ve baba, kardeşler ya da varsa diğer aile büyükleri aracılığıyla yaşama dair birçok şey öğrenmek mümkündür. Bu öğrenmeler bazen gözlem yoluyla bazen de bizzat aile fertlerinin telkinleriyle gerçekleşmektedir. Aile aracılığıyla edinilen bilgilerden biri kültüre dair bilgilerdir. Çünkü kültür yaşamın her alanında karşımıza çıkacak zengin bir içeriğe sahiptir. Bu zengin içeriğin öğrenmenin ilk yolu da aileden geçer. Bu nedenle aile, kültürü en iyi aktaran araçlardan biri olarak görülmektedir.

¹³² Hayati Doğanay, Serhat Zaman, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, (Ankara; Pegem Akademi, 2016), 4.

¹³³ Mehmet Oruç, *Huzurun Kaynağı Aile*, (İstanbul: Arı Sanat Yayınları, 2018), 7.

¹³⁴ Mehmet Birekul, “Aile-Toplum İlişkisi”, içinde *Sistemik Aile Sosyolojisi*, ed., Mustafa Aydın, (Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2013), 275.

1.6.6.Eğitim

Eğitim, “Kişinin zihni, bedeni, duygusal, toplumsal yeteneklerinin, davranışlarının en uygun şekilde ya da istenilen bir doğrultuda geliştirilmesi, ona bir takım amaçlara dönük yeni yetenekler, davranışlar, bilgiler kazandırılması yolunda hayat boyu devam eden çalışmaların tümüdür”.¹³⁵

Eğitimin asli olarak üç önemli görevi bulunmaktadır. Bu görevler; “kültürel mirası muhafaza etme, telkin etme ve yüceltmedir.” Eğitim, teknik ve akademik anlamda bilgi öğretmenin yanı sıra bireyin sosyalleşmesini¹³⁶ ve aynı zamanda kültürünü öğrenmesini sağlayan araçlardan biridir. Kültürün öğretilmesi eğitimin güttüğü amaçların başında gelmektedir.¹³⁷ Kültürel mirasın öğretilmesine bağlı olarak aktarılıp devamının sağlanmaya çalışılması eğitimin açık olarak yürüttüğü görevlerden biridir.¹³⁸

Eğitim, sosyalleşme ve kültürlenme kavramlarıyla eş anlamda kullanılan bir kavramdır. Sosyalleşme, bireyle toplum arasındaki karşılıklı etkileşime dayanan, bireyin doğumundan ölümüne kadar devam eden bir süreçtir.¹³⁹ Kültürlenme ise bireyin içinde bulunduğu kültürün özelliklerini kavraması ve kültürüyle bağdaşması durumudur.¹⁴⁰ Eğitimle eş anlamda kullanılan bir başka kavram da “kültürleme” dir. Kültürleme, toplumların öz kültürlerini toplumun yeni ve genç üyelerine aktarması sürecidir.¹⁴¹ Kültürleme sayesinde kültür kuşaktan kuşağa öğretilir ve aktarılır. Bu sayede kültür ölümsüzleşir ve devamlılığı sağlanır.

Eğitim, hem planlı programlı hem de tesadüfi olabilmektedir. Önceden hazırlanmış bir program dâhilinde planlı bir şekilde yürütülen eğitime “biçimsel eğitim” denir. Bu eğitim şeklinde eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi için belirli bir mekân, süre ve uzman eğiticiler bulunur. Eğitimin planlı programlı yapıldığı kurumların başında okullar gelir. Okullar kültürü geliştiren, yaşatan, aktaran ve koruyan kurumlardır.

¹³⁵ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, (Ankara: Pegem Akademi, 2015), 2.

¹³⁶ Swartz, *Kültür ve İktidar*, 265.

¹³⁷ Aydoğan, *Eğitim*, 107-109.

¹³⁸ Özlem Altunsu Sönmez, “Ailenin Diğer Kurumlarla İlişkisi”, içinde *Sistemik Aile Sosyolojisi*, ed., Mustafa Aydın, (Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2013), 300-301.

¹³⁹ Şişman, *Eğitim Bilimine*, 5

¹⁴⁰ İsmail Engin, “Süpürge Zanaatçısı Örneğinde İki Kültürel Süreç: Kültürleme ve Kültürlenme”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 33/1-2, (1990): 167. https://doi.org/10.1501/Dtcfder_0000000814

¹⁴¹ Arslantürk ve Amman, *Sosyoloji*, 251.

Eğitimin, her hangi bir program ve plan olmadan tesadüfî yollarla gerçekleşen şekline ise “informel eğitim” denir. Bu eğitim şeklinde birey başta ailesi, arkadaş çevresi, sosyal çevresi ve kitle iletişim araçları sayesinde hayatın bizzat içinden bazen bilinçli bazen de geliş güzel birçok şey öğrenir.

Kültürü öğrenme aşamasında hem biçimsel hem kendiliğinden gelişen eğitimden yararlanılmakla beraber en çok kullanılan eğitim aslında informel olanıdır. Çünkü informel eğitim hayatın bizzat kendisidir. Birey kendiliğinden gerçekleşen eğitimle okulda öğrendiklerinden çok daha fazlasını öğrenebilmektedir ki bu öğrendiklerinden biri de kültürel birikimidir.

1.6.7.Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim araçlarının ortaya çıkma serüveninin ilk basamağında sadece göze hitap eden basılı iletişim araçları olarak adlandırdığımız dergiler ve gazeteler yer almaktaydı. Daha sonra ki süreçte ise gözle birlikte kulağa da hitap eden şekilleri olan radyo, televizyon gibi olanları ortaya çıkmıştır.¹⁴² Günümüzde ise teknolojinin hızlı bir şekilde ilerlemesine paralel olarak internet, telefon, bilgisayar vb. çeşitleri de eklenen kitle iletişim araçları artık hayatımızın bir parçası olmuş durumdadır. Başta televizyon, sinema, radyo, telefon, internet vb gibi kitle iletişim araçları sayesinde birey sosyalleşmekte ve aynı zamanda kültürü de öğrenebilmektedir. Bu araçlar aynı zamanda bireylerin kendi kültürlerinin dışında başka kültürlerle de daha kolay etkileşime geçmesini sağlayarak kültürel yayılma ve değişimin hız kazanmasına ön ayaklık etmektedir.

1.6.8.Edebi Ürünler

Edebiyat dar anlam olarak “doğrudan duygu ve düşüncelerin, insan ve toplum yaşantısının, söz ve yazıyla, en etkili biçimlerde anlatımını amaç edinen bir sanat türüdür”.¹⁴³ Edebiyat, geniş anlamda tanımlandığı zaman ise kitap başta olmak üzere yazıya geçirilmiş bütün eserler şeklinde tanımlanır.¹⁴⁴ Özetle, masal, hikâye, efsane, destan, roman, türkü, şarkı, mani, ninni, şiir, fabl, fıkra gibi insanda coşku oluşturabilecek eserler edebi eser sınıfına dâhil edilebilir.

¹⁴² Doğan, *Dil Kültür*, 16-17.

¹⁴³ Rauf Mutluay, *100 Soruda Edebiyat Bilgileri*, (İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1977), 5

¹⁴⁴ Öztürk, Coşkun Keskin ve Otluoğlu, *Sosyal Bilgiler Öğretiminde*, 32.

Bir topluma ait edebi eserler o toplumun tarih boyunca yaptığı önemli olayları gelecek nesillere aktarmanın yanı sıra, gerek sosyal gerekse kültürel konuların öğrenilmesi için etkili kaynak özelliği taşır.¹⁴⁵ Bu nedenle edebi eserleri eğitim alanında kullanarak çocuklara ve genç bireylere kültür aktarımı yapılabilir. Edebi eserler bireylerin kültürel değerleri tanıyarak sevmelerine olanak tanır.¹⁴⁶ Ayrıca geçmişte yaşamış insanlar ve farklı yerlerde yaşayan insanlar ve kültürlerle bağ kurarak duygudaşlık becerisini gelişimine katkı sağlar. Geleceğin yetişkinlerinde kültür bilincin artmasına ve kültürel kimlik oluşumuna yardım eder.

1.7.Sosyal Bilgilerin Kültür Eğitimindeki Rolü

Sosyal Bilgiler içeriğini sosyal bilimlerden alan, sosyalleşme davranışını sergileme yeteneği olan insanı ve onun yaşamını konu edinen disiplinler arası bir yapıya sahip ilköğretim müfredatıdır. Disiplinler arası bir yapıya sahip olması Sosyal Bilgiler için tanım yapılmasını zorlaştırmaktadır.¹⁴⁷ Bu nedenle bazı kavramlar gibi farklı Sosyal Bilgiler kavramına yönelik birbirinden farklı tanımlarla karşılaşmak kaçınılmaz olmaktadır.

Daha öncede değinildiği gibi birden çok tanımı olan sosyal bilgilerin tanımını National Council of Social Studies-Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) şöyle yapmıştır. NCSS tarafından yapılan bu tanım o tarihe kadar yapılmış en çok kabul gören sosyal bilgiler tanımı olmuştur.

Sosyal bilgiler, vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülün sistematiği ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar.”(s.16)¹⁴⁸

Sosyal bilgilere yönelik tanımlar ülkemizde de yapılmıştır. Ülkemizde yapılan

¹⁴⁵ Refik Turan, “Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Tarih”, içinde *Sosyal Bilgilerin Temelleri*, ed., Refik Turan, Tahsin Yıldırım, (Ankara: Anı Yayıncılık, 2016), 93

¹⁴⁶ Keziban Tekşan, “Kültür Aktarımında Yazılı Anlatımın Rolü”, *TÜBAR-XXVII*, 0/27(2010): 600. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16968/177250>

¹⁴⁷ Gökçe Kılıçoğlu, “Sosyal Bilgiler Tanımı, Dünyada ve Ülkemizde Gelişimi Ve Önemi”, içinde *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, ed., Mustafa Safran, (Ankara: Pegem akademi, 2015), 4.

¹⁴⁸ NCSS, 1993, akt, Ahmet Doğanay, “Sosyal Bilgiler Öğretimi”, içinde *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, ed., Cemil Öztürk, Dursun Dilek, (Ankara: Pegem Yayınları, 2002), 16

sosyal bilgiler tanımlarından biri Sönmez'in 2005 yılında yaptığı “ Sosyal bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen bilgiler”¹⁴⁹ tanımıdır. Yine Sönmez tarafından yapılan bir başka tanım ise “ Sosyal bilgiler bir bakıma tarih, coğrafya, ekonomi, felsefe, hukuk, antropoloji, sosyoloji, psikoloji, sanat gibi disiplin ve etkinliklerin kesiştiği bir alan, disiplinler arası bir disiplindir”¹⁵⁰ şeklindedir.

Sosyal bilgiler için yapılan tanımlar genel hatlarıyla değerlendirildiğinde sosyal bilgilerin sosyal bilim disiplinlerinin bütüncül bir yapıyla aktarılmaya çalışıldığı bir ilköğretim dersi olduğu anlaşılmaktadır. Sosyal bilim disiplinleri ilköğretim seviyesindeki bireylerin anlayacağı biçime dönüştürülmesidir.

Milletlerin varlığını ilelebet sürdürebilmesi ve sağlamca dimdik ayakta durabilmesi için başta tarihi ve kültürel birikimi olmak üzere ahlaki oluşumlarını ve toplumsal değerlerini gelecek nesillere aktararak ileriye taşıması gerekmektedir. Bu aktarım sırasında kullanılabilecek birçok araç bulunmaktadır. Önemli aktarım araçlarından biri de kültürel miras eğitimidir.

Kültürel miras eğitimi, kültürün maddi-manevi, ulusal-evrensel bütün unsurlarını temel öğretme aracı olarak kullanılması sonucunda bireylere gerek tarih gerekse kültürü öğretme yaklaşımıdır. Bir birey doğumuyla birlikte ilk önce aile bireyleri aracılığıyla kültürel miras eğitimi almaya başlar. Aile bireylerinden başka etkileşimde bulunduğu akranları, sosyal çevresi, öğrenme ve keşfetme merakıyla çevreden gördükleri, kitle iletişim araçları vasıtasıyla bu eğitimi almaya devam eder.¹⁵¹

Kültürel miras eğitimi yalnızca okul dışı öğrenmelerden ibaret olmadığından hazırlanan öğretim programları dâhilinde okullarda da verilmektedir. Okullarda yapılan eğitimde kültürel birikimin ileriye taşınmasında bayraktarlık yapan çeşitli dersler mevcuttur. Bu derslerin içinde yer alan sosyal bilgiler dersi bireylerde kültürel farkındalık oluşturmaya açısından önemli bir yere sahiptir. Çünkü bu dersin içeriği

¹⁴⁹ Veysel Sönmez, Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuzu, (Ankara: Anı Yayıncılık, 2005), 455.

¹⁵⁰ Veysel Sönmez, *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. (Ankara: Anı Yayıncılık, 2010), 3

¹⁵¹ Banu Çulha Özbaş, “İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Kültürel Miras Eğitimi”, içinde *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, ed., Mustafa Safran, (Ankara: Pegem Yayınları, 2015), 746.

kültürel konular açısından oldukça zengindir.¹⁵²

Sosyal bilgiler dersi 4.sınıftan başlayarak 7.sınıfın sonuna kadar eğitimin ilköğretim basamağında okutulan önemli derslerden biridir. Temel amacı her ne kadar etkin vatandaş yetiştirmek olsa da kültürel miras eğitimi vermek için en ideal derslerin başında gelmektedir.

1.7.1.Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları ve Kazanımlarında Kültür

Durkheim, tarih eğitimi sayesinde toplumların kendi geleneklerini gelecek kuşaklara aktardığına vurgu yapmaktadır. İlköğretim seviyesinde tarih eğitimi veren ders içeriği gereği elbette ki sosyal bilgiler dersidir.¹⁵³

Sosyal bilgiler dersi, başta tarih olmak üzere antropoloji, sosyoloji gibi kültüre en fazla vurgu yapılan disiplinlerin içerikleri dikkate alınarak oluşturulan bir derstir. Bu nedenle öğrenme alanları ve kazanımları da bu doğrultuda oluşturulmuştur. 2018 yılında yayınlanan sosyal bilgiler öğretimi programı incelendiğinde başta öğrenme alanları ve kazanımlarında kültüre ilişkin içeriğe yer verildiği açıkça görülmektedir.

1.7.2.Kültür ve Miras Öğrenme Alanı ve Kültürle İlgili Kazanımları

Merkezi tarih disiplini olan bu öğrenme alanı daha çok kültüre vurgu yapan, Türk kültürüne ait unsurlardan hareketle bireylerde kültür bilincini geliştirmeyi amaç edinmektedir.

“SB.4.2.2. Ailesi ve çevresindeki milli kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir.”¹⁵⁴

“SB.5.2.1. Somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder.”

“SB.5.2.2. Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesneleri ve eserleri tanıtır.”

“SB.5.2.3. Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler.”

¹⁵² Davut Gürel, “Somut Olmayan Kültürel Miras Etkinliklerinin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanımı”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2018), 44.

¹⁵³ Gürel, “Somut Olmayan Kültürel Miras Etkinliklerinin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanımı”,49.

¹⁵⁴ MEB, *Sosyal Bilgiler*, 14

“SB.5.2.4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.”

“SB.5.2.5. Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.”¹⁵⁵

“SB.6.2.1. Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.”

“SB.6.2.3. Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.”

“SB.6.2.4. Türklerin Anadolu’yu yurt edinme sürecini XI ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder.”

“SB.6.2.5. Tarihi ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.”¹⁵⁶

“SB.7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.”¹⁵⁷

1.7.3.Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı ve Kültürle İlgili Kazanımları

Küresel bağlantılar öğrenme alanı küreselleşmeye bağlı olarak gelişen dünya gündemini takip eden, karşılaştığı sorunlara yönelik çözüm üretme becerisine sahip olan, sorumluluklarının farkında olan etkin Türk yurttaşları yetiştirmeyi amaç edinmiştir.

“SB.4.7.3. Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır.”

“SB.4.7.4. Farklı kültürlerle saygı gösterir.”¹⁵⁸

“SB.5.7.3. Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini açıklar.”

“SB.5.7.4. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.”¹⁵⁹

“SB.6.7.1. Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.”

¹⁵⁵ MEB, *Sosyal Bilgiler*, 17

¹⁵⁶ MEB, *Sosyal Bilgiler*, 20

¹⁵⁷ MEB, *Sosyal Bilgiler*, 23.

¹⁵⁸ MEB, *Sosyal Bilgiler*, 16

¹⁵⁹ MEB, *Sosyal Bilgiler*, 19.

“SB.6.7.3. Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder.”

“SB.6.7.4. Popüler kültürün, kültürümüz üzerindeki etkilerini sorgular.”¹⁶⁰

“SB.7.7.3. Çeşitli kültürlere yönelik kalıp yargıları sorgular.”¹⁶¹

Sosyal bilgiler dersinin öğrenme alanları ve kazanımları incelendiğinde başta “Kültür ve Miras” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarının bu dersin kültür aktarımı açısından önemini göstermektedir. Kültür ve miras öğrenme alanı, tarih disiplini odağına alarak özellikle milli kültürü ön plana çıkarmaktadır. Küresel bağlantılar öğrenme alanı ise kültür ve miras öğrenme alanından farklı olarak evrensel kültür odaklıdır. Dünya üzerindeki farklı kültürlerin olduğunu, her kültürün birbirlerinden farklı olduğunu ve bu farklılıkların her birinin dünyayı güzelleştirdiği üzerinde durmaktadır. Böylece kültürel görecelik oluşmasına yardımcı olmaktadır. Kültürel görecelik kazanmakla bireyler empatik düşünerek kalıp yargı ve ön yargıların farkına varacaktır. Bu iki öğrenme alanı kapsamında bireylerin kültürel mirasa duyarlılık ve estetik değerlerini kazanmasına da yardımcı olunmaktadır.

Sosyal bilgiler dersinin kültür içerikli öğrenme alanları bu iki öğrenme alanıyla sınırlı kalmamaktadır. Diğer öğrenme alanlarında da mutlaka kültüre değinildiği ve bu doğrultuda kavramlara yer verildiği açıkça görülmektedir.

Sosyal bilgiler ders kitapları incelendiğinde 4.sınıftan 7.sınıfa kadar her sınıf düzeyinde kültürle ilgili içeriklere yer verildiği görülmektedir. Türk kültürüne ilişkin düğün, ve asker uğurlama törenleri (düğünde gelinin eline kına yakmak, beline kırmızı kuşak bağlamak, askere gidecek olan erkeğin eline kına yakmak vb); dini bayramlarda yapılan adetler (çocuklara şeker dağıtmak, büyükleri ziyaret ederek ellerini öpmek v.b); geleneksel el sanatları(halı ve kilim dokumacılığı, çinicilik, ebru sanatı, bakırcılık vb); çocuk oyunları(saklambaç, aşık oyunu, topaç çevirme v.b); Türk sporları(cirit, yağlı güreş, okçuluk v.b); misafir ağırlama adetleri(yemek ikram etme, giderken kapıya kadar geçirme v.b); yöresel yemek ve giysi çeşitleri; mimari eser örnekleri(türbe, cami, kervansaray v.b); milli bayramları(23 Nisan Çocuk Bayramı v.b); nevrüz ve hıdrellez gibi kutlamalar; halk oyunları ve müzikler; karagöz ve orta oyunu gibi daha birçok

¹⁶⁰ MEB, *Sosyal Bilgiler*, 22.

¹⁶¹ MEB, *Sosyal Bilgiler*, 25.

kültürel unsura değinilmektedir.

Evrensel kültüre yönelik ise her milletin farklı gelenek ve görenek örnekleri; çeşitli festival ve törenleri; çocuk oyunları; sanat eserleri; geleneksel giysileri; geleneksel çocuk oyuncakları; geleneksel sporları; yemek yeme adetleri; insan ilişkilerinde iletişim şekillerindeki farklıları; yaşam şekilleri; bayramları; mimari eser örnekleri; tüm milletlerin ortak mirası sayılan unsurlar gibi daha birçok kültürel unsura yer verilmektedir.

Sosyal bilgiler ders kitaplarında yukarıdaki açıklamada görüldüğü gibi kültürün gerek maddi gerekse manevi yönünü açıklayan örnek metinlere sıklıkla yer verilmektedir. Hem ders kitabındaki metinler hem de sosyal bilgiler öğretmenin vereceği eğitimle bireylerin kültürü tam manasıyla öğrenmesi ve içselleştirilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

1.8.Benzer Araştırmalar

Literatür taraması sonucunda “kültür” konusuyla ilgili yapılmış çalışmaların sayıca çokluğu göze çarpmasına rağmen bu çalışmalar genellikle öğretim programları ve ders kitaplarının kültür konusuna yer verme durumlarına göre yapılmıştır. Bizzat kişiler üzerinde yapılmış çalışmalar çok fazla değildir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları ve kültür konusu üzerine yapılmış çalışmalar ise sayıca azdır. Aşağıda konuyla ilgili çalışma örneklerine yer verilmiştir.

1.8.1.Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Deveci,(2009)¹⁶², “*Sosyal Bilgiler Dersinde Kültürden Yararlanma: Öğretmen Adaylarının Kültür Portfolyolarının İncelenmesi*” adlı makale çalışmasında öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersiyle kültürü nasıl ilişkilendirdiklerini ortaya çıkarma amaçlanmıştır. Çalışmaya Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programında öğrenim gören 35 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının kendi kültürlerinin tanımını yaparken yemek, düğün, geçim kaynağı gibi çeşitli kültür unsurlarından faydalandıkları, sosyal bilgiler dersi ile kültür arasındaki ilişkiyi konu, amaç, program, öğretmen gibi çeşitli boyutlarda açıkladıkları

¹⁶²Handan Deveci, “Sosyal Bilgiler Dersinde Kültürden Yararlanma: Öğretmen Adaylarının Kültür Portfolyolarının İncelenmesi” , *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8/28,(2009): 001-019. <https://dergipark.org.tr/en/pub/esosder/issue/6142/82422>.

tespit edilmiştir. Yine, öğretmen adayları sosyal bilgiler dersinde kültürel unsurlardan faydalanılması fakat kültür unsurlarından faydalanılırken bazı noktalara dikkat edilmesinin gerekliliğine vurgu yaptıkları saptanmıştır.

Erişti ve Belet (2010)¹⁶³, “*İlköğretim Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Ve Resimlerinde Kültür Algıları*” adlı makale çalışmasının temel amacı ilköğretim öğrencilerinin yazılı anlatım ve resimlerinde kültür algılarını ortaya koyma biçimlerini belirlemektir. 22 öğrencinin katıldığı araştırmanın sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerin kültürü bir ulusa ait geçmişte gelen değerler olarak gördükleri tespit edilmiştir. Bunun yanında kültürel öğeleri bir takım kutlamalar, oyunlar, sporlar, gelenekler, adetler ve bayramlar şeklinde ele aldıkları ve resimlerinde Türk kültürünü bu unsurları kullanarak anlattıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Arıkan, (2011)¹⁶⁴, “İngilizce Öğretmeni Adaylarının Sosyoekonomik Durumlarına Göre Hedef Dil ve Kültüre İlişkin Algıları” adlı makale çalışmasının amacı İngilizce öğretmeni adaylarının hedef dil ve kültüre ilişkin algılarını hedef dil ve kültüre ilişkin mevcut bilgileri ile bağlantılı olarak cevaplamaya çalışmaktır. Sonuçlar, katılımcıların kendilerini hedef dilde bilgili gördüklerini, ancak hedef kültürde yetersiz olduklarını ve hedef kültürü dilden çok daha az takdir ettiklerini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca hedef dile yönelik tutumlar, hedef kültür bilgisi, hedef dilin ebeveyn kullanımı, aile geliri ve babanın işi öğretmen adaylarının algıları üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.

Ünlü, (2012)¹⁶⁵, “*İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kültür Algılarının İncelenmesi*” adlı makale çalışmasının amacı 8. Sınıfa giden ilköğretim öğrencilerinin kültür kavramına yönelik algılarının belirlenmesidir. 30 öğrencinin katıldığı araştırmanın sonucunda öğrencilerin, kültür kavramına yönelik farklı tanımlamalar yaptıkları ve kültürü geçmişle ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir. Ayrıca anne ve babanın eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin kültürü geçmiş ve günümüz ile

¹⁶³ Suzan Duygu Erişti, Şerife Dilek Belet, “İlköğretim Öğrencilerinin Yazılı Anlatım ve Resimlerinde Kültür Algıları”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9/33, (2010): 245-264. <https://dergipark.org.tr/en/pub/esosder/issue/6147/82534>.

¹⁶⁴ Arda Arıkan, “Prospective English Language Teachers’ Perceptions of the Target Language and Culture in Relation to their Socioeconomic Status”, *English Language Teaching*, 4/ 3, (2011): 232-242. doi:10.5539/elt.v4n3p232

¹⁶⁵ İhsan Ünlü, “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kültür Algılarının İncelenmesi” *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 13/1,(2012) 77-92. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/59493/855094>

ilişkilendirebilme düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir.

Ünlü ve Örtten, (2013)¹⁶⁶, “*Öğretmen Adaylarının Çokkültürlülük Ve Çokkültürlü Eğitime Yönelik Algılarının İncelenmesi*” adlı makale çalışmasının amacı sosyal öğretmen adaylarının çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim kavramlarına yönelik algılarının bilgi ve tutum düzeyinde incelenmesidir. Elde edilen verilerin analizi sonucunda öğretmen adaylarının çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim kavramlarına yönelik doğru öğrenmelerinin yanı sıra yanlış öğrenmelerinin de olduğu saptanmıştır. Ayrıca tutum düzeylerinin de hem olumlu hem olumsuz yönde olduğu sonucuna varılmıştır.

Sidekli ve Karaca (2013)¹⁶⁷, “*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yerel ve Kültürel Miras Öğelerinin Kullanımına İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri*” adlı makale çalışmasında sınıf ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretiminde yerel ve kültürel miras unsurlarının kullanımına yönelik görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. 141 öğretmen adayı ile yürütülen çalışmanın sonucunda öğretmen adaylarının yerel ve kültürel miras unsurlarının sosyal bilgiler öğretiminde kullanımına yönelik olumlu tutum içerisinde oldukları belirlenmiştir. Ayrıca, araştırma sonunda öğretmen adayları sosyal bilgiler dersi ile yerel kültür öğelerinin ilişkilendirilebileceğini ve sosyal bilgiler öğretiminde yerel kültürel mirası unsurlarının kullanımının yararlı olacağını düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Erbaş, (2013)¹⁶⁸, “*Kültürel Çeşitlilik Algısı*” adlı makale çalışmasının amacı kültürel çeşitliliği ve bunun insanlar üzerindeki etkisini ve insanların kültürel algısını tanımlamaktır. Çalışmanın sonucunda “kültürel çeşitlilik algısı” konusunda farklı görüşlerin olduğu saptanmıştır.

Erdilmen Ocak, Çiydem ve Mindivanlı Akdoğan (2017)¹⁶⁹, tarafından yapılmış

¹⁶⁶ İhsan Ünlü ve Hakan Örtten, “Öğretmen Adaylarının Çokkültürlülük Ve Çokkültürlü Eğitime Yönelik Algılarının İncelenmesi”, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, (2013) :287-302. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/zgefd/issue/47941/606532>

¹⁶⁷ Sabri Sidekli, Levent Karaca, “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yerel, Kültürel Miras Öğelerinin Kullanımına İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri”, *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 5, (2013): 20-38. <https://dergipark.org.tr/en/pub/gbad/issue/29699/319557>

¹⁶⁸ İsa Erbaş, “Perception of Cultural Diversity” *Academic Journal of Interdisciplinary Studies MCSER Publishing*, 2/ 11, (2013):186-192. Doi:10.5901/ajis.2013.v2n11p186.

¹⁶⁹ Şule Erdilmen Ocak, Erol Çiydem ve Esra Mindivanlı Akdoğan, “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kimlik ve Kültür Kavramlarına Yönelik Metafor Algıları”, *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4/3, (2017): 59-71. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/387810>.

“Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kimlik ve Kültür Kavramlarına Yönelik Metafor Algıları” adlı makale çalışmasının amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “kültür” ve “kimlik” kavramlarına yönelik algılarının neler olduğu ve bu algılarında hangi kaynakların etkili olduğunu metaforlar amacıyla belirlenmesidir. Araştırmacının sonucunda üretilen metaforlar incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür kavramına yönelik olarak en çok “gelişen bir varlık” kategorisinde metafor ürettikleri görülmüştür.

Akpınar ve Genç, (2017)¹⁷⁰ , “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültür Kavramına İlişkin Görüşleri” adlı makale çalışmasının amacı, sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının kültür kavramıyla ilgili görüşlerini belirlemektir. Araştırmaya Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi’nde öğrenim gören bütün sınıf düzeylerinde 182 sosyal bilgiler öğretmen adayı katılmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda araştırmaya katılan öğretmen adaylarının kültür kavramını doğru algıladıkları fakat kültür yozlaşması karşısında yeterli çözüm önerileri yapamadıkları da tespit edilmiştir.

İbrahimoğlu, (2018)¹⁷¹, “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültür Kavramına ve Farklı Kültürlere Yaklaşımı”, makale araştırmasının amacı, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kültür kavramını ne şekilde algıladıklarını ve farklı kültürlere nasıl yaklaştıklarını ortaya koymaktır. Çalışmada, nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Araştırma İstanbul’da bir üniversitenin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı üçüncü sınıfında öğrenim görmekte olan sekiz öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda katılımcıların kültür kavramını din ve dil kavramları temelinde anlamlandırdıkları ve farklı kültür tanımlarını da bu temelden hareketle gerçekleştirdikleri, bunun yanı sıra farklı kültürden öğrencilerini toplumsal adaptasyon amacıyla kültür aktarımı sürecine dâhil etmeleri gerektiğine inandıkları sonucuna ulaşmıştır.

Akyol ve Kızıltan , (2019)¹⁷² “Öğretmen Adaylarının Kültür Kavramına İlişkin

¹⁷⁰Mehmet Akpınar ve İnanç Genç, “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültür Kavramına İlişkin Görüşleri”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25/1, (2017) :249-268. doi:10.24106/kefdergi.309046

¹⁷¹Zafer İbrahimoğlu, “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültür Kavramına ve Farklı Kültürlere Yaklaşımı”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* ,31/1. (2018): 119-152. <http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/uufader.htm>

¹⁷²Canan Akyol, Ömer Kızıltan, “Öğretmen Adaylarının Kültür Kavramına İlişkin Metaforları”, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39/2, (2019): 937-961. <https://doi.org/10.17152/gefad.441751>

Metaforları” adlı makale çalışmasının amacı öğretmen adaylarının kültür kavramına ilişkin metaforlarını tespit etmektir. Bu doğrultuda, öğretmen adaylarının kültür kavramına ilişkin metaforlarının neler olduğu, bu metaforların hangi kategoriler altında toplandığı ve bu kategorilerin anabilim dallarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırmaya Ankara ilinde yer alan bir devlet üniversitesinde öğrenim görmekte olan 312 coğrafya, tarih, felsefe ve sosyal bilgiler öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmanın sonucunda kültürün; coğrafya öğretmen adaylarının çoğu tarafından “bütünlüğün içindeki farklılık”, felsefe grubu öğretmen adaylarının çoğu tarafından “toplumu yansıtan”, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoğu tarafından “geçmişten geleceğe aktarılan”, tarih öğretmen adaylarının çoğu tarafından ise “geçmiş aktaran” olarak görüldüğü tespit edilmiştir.

Ersoy, (2019)¹⁷³, “*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültürel Değerlere Duyarlı Eğitime Hazır Bulunuşluk Düzeylerinin İncelenmesi*” adlı tez çalışmasının amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel değerlere duyarlı eğitime hazır bulunuşluk düzeylerinin, çeşitli değişkenleri dikkate alınarak incelenmesidir. Çalışmanın katılımcı grubunu 394 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmuştur. Çalışma kapsamında elde edilen bulgulardan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel değerlere duyarlı eğitime hazır bulunuşluk seviyeleri yüksektir. Belirlenen çeşitli değişkenlerinin bazıları kültürel değerlere duyarlı eğitime hazır olma durumunda etkili iken bazılarının etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Gürel ve Çetin, (2020)¹⁷⁴, “*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Somut Olmayan Kültürel Mirasa Yönelik Tutum ve Farkındalıklarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*” adlı makale çalışmasının amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının somut olmayan kültürel mirasa ilişkin tutum ve farkındalıklarının çeşitli değişkenleri dikkate alarak belirlemeye çalışmaktır. Çalışma 1, 2, 3 ve 4.sınıf toplam 196 sosyal bilgiler öğretmen adayı ile yürütülmüştür. Çalışmanın sonucunda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının genel olarak yüksek olduğunu fakat başarı düzeyleri ile farkındalıklarının düşük olduğu

¹⁷³İlhan Ersoy, Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültürel Değerlere Duyarlı Eğitime Hazır Bulunuşluk Düzeylerinin İncelenmesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.

¹⁷⁴Davut Gürel ve Turhan Çetin, “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Somut Olmayan Kültürel Mirasa Yönelik Tutum ve Farkındalıklarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 55/4, (2020): 2190-2205 doi: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.20.10.1432.

görülmüştür. Ayrıca öğretmen adaylarının tutum ve farkındalıklarının cinsiyet, sınıf düzeyi, ikamet yeri ve akademik not ortalaması gibi değişkenlerin bazılarında etkilenebildiği sonucuna varılmıştır.

Hürmüzlü, (2020)¹⁷⁵ , “*Yabancı Dil Öğrencilerinin Dil Öğreniminde Kültür İle İlgili Algıları*” adlı yüksek lisans tez çalışmasının amacı İngilizce hazırlık programlarında öğrenim görmekte olan lisans öğrencilerinin dil ve kültür bağlantısına ilişkin bakış açılarını belirleyerek ortaya çıkarmaktır. Bunun yanında, öğrencilerin hedef kültüre karşı nasıl bir bakış açısı içinde olduklarını belirleyerek, öğrencilerin yabancı dil öğrenirken kültürü oluşturan unsurlardan nasıl etkilendiklerini ortaya çıkarma amacı taşımaktadır. Çalışma İngilizce hazırlık öğrenimi gören 100 lisans öğrenciyle yürütülmüştür. Çalışmanın sonucunda çalışmaya katılan katılımcıların dil ve kültürün arasında ayrılması zor bir bağ olduğunun farkında oldukları tespit edilmiştir.

1.8.2.Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Spindler& Spindler , (1994)¹⁷⁶ , “*Pathways To Cultural Awareness: Cultural Therapy With Teachers And Students* ”adlı çalışmanın amacı öğretmenler ve öğrenciler arasında daha iyi bir anlayış geliştirmek için eğitim ortamlarında kültürel terapinin nasıl uygulanabileceğini göstermeye çalışmaktır. Çalışmanın sonunda kültürel terapinin hem eğitimcilerle hem de öğrencilere kültürel çeşitlilikle başa çıkmada yardımcı olduğu anlaşılmıştır.

Lessard-Clouston ,(2009)¹⁷⁷ , “*Chinese Teachers' Views On The Culture They Learn And Teach As A Foreign Language* ” adlı makale çalışmasının amacı yabancı dil öğretmenlerinin hem öğrenci iken hem de öğretmen olduktan sonraki süreçte kültür hakkındaki görüşlerini betimleyerek ana hatlarını çizmektir. Çalışmaya on altı yabancı dil öğretmeni katılmıştır. Çalışmanın sonucunda yabancı dil öğrenirken kültürün büyük katkı sağladığı ortaya çıkmıştır.

¹⁷⁵Ayşegül Hürmüzlü, “EFL Learners’ Perceptions Of Culture In Foreign Language Learning” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sabahattin Zaim University, Institute Of Social Sciences, 2020.

¹⁷⁶ George Spindler& Louise Spindler, *Pathways To Cultural Awareness: Cultural Therapy With Teachers And Students*. Corwin / Sage, 1994.

¹⁷⁷Michael Lessard-Clouston, “Chinese Teachers' Views On The Culture They Learn And Teach As A Foreign Language”, *Language Culture And Curriculum*, 9/3, (2009): 197-224. <https://doi.org/10.1080/07908319609525231>.

Drewelow, (2012)¹⁷⁸, “*Learners’ Perceptions of Culture in a First-semester Foreign Language Course*” adlı makale çalışmasının amacı yabancı dil kursuna giden öğrencilerin birinci dönem yabancı dil deneyiminin nasıl olduğunu keşfetmek, öğrencilerin dil ve kültür arasında bağlantıya uygun bir şekilde öğrendikleri dilin kültür anlayışlarını ve algılarını şekillendirmede etkisinin olup olmadığını tespit etmektir. Çalışma 22 kurs öğrencisiyle gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi, sonucunda Katılımcıların çoğunluğunun dil ve kültürü ayrı varlıklar olarak gördükleri ve konu hakkında eksik bir anlayışa sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Giddens, North, Carlson-Sabelli, Rogers & Foog, (2012)¹⁷⁹, “*Using A Virtual Community To Enhance Cultural Awareness*”, adlı makale çalışmasının amacı hemşirelik öğrencileri arasında kültürel farkındalığı artırmak için bir öğretim uygulaması olarak sanal bir topluluğun kullanımını değerlendirmektir. Bu çalışma bir sömestr boyunca The Neighbourhood sanal topluluğunu kullanan beş lisans hemşirelik programından 342 birinci dönem öğrencisi ile yürütülmüştür. Veriler iki farklı anketle toplanmıştır. Tanımlayıcı ve karşılaştırmalı analizler yapılmıştır. Elde edilen bulgular neticesinde sanal topluluk kullanımının öğrenci katılımcılar arasında kültürel farkındalığa katkıda bulunmuş olabileceği, kullanım sıklığı ile kültürel farkındalık arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Acquah & Commins, (2013)¹⁸⁰, “*Pre-service Teachers’s Belief’s and Knowledge About Multiculturalism*” adlı makale çalışmasının amacı öğretmen adaylarının çokkültürlülük ve çeşitlilikle ilgili konularda çokkültürlü eğitim dersi almadan önceki bilgileriyle ders aldıktan sonraki bilgilerini karşılaştırmalı bir şekilde incelemektir. Çalışma Finlandiya’nın güneybatısındaki bir şehir üniversitesindeki 38 lisans öğrencisi ile yürütülmüştür. Çalışmanın sonucunda, öğretmen adaylarının dersi aldıktan sonra çeşitlilik ve çok kültürlü eğitime ilişkin bilgi düzeylerinin arttığını göstermektedir.

¹⁷⁸Isabelle Drewelow, “Learners’ Perceptions of Culture in a First-semester Foreign Language Course”, *L2 Journal*, 4 (2012): 283-302. <https://doi.org/10.5070/L24213257>

¹⁷⁹Jean Foret Giddens, Sarah North, Linnea Carlson-Sabelli, Erin Rogers & Louis Fogg, “Using a virtual community to enhance cultural awareness”, *Journal of Transcultural Nursing*, 23/2, (2012): 198-204. <https://doi.org/10.1177/1043659611434061>

¹⁸⁰Emmanuel O.Acquah & Nancy L. Commins, “Pre-service Teachers’s Belief’s and Knowledge About Multiculturalism”, *Euoropean Journal of Teacher Education*, 36/4, (2013): 445-463. <https://doi.org/10.1080/02619768.2013.787593>

Fong, Catagnus, Brodhead, Quigley& Alanı, (2016)¹⁸¹, “*Developing the cultural Awareness Skills of Behavior Analysts*” adlı çalışma, davranış analistlerinin kültürel farkındalık becerilerini geliştirmek için bir başlangıç noktası olarak hizmet edecek öneriler sunma amacıyla yapılmıştır. Çalışma kapsamında davranış analistlerinin kişisel kültürel değerlerini ve olası durumlarını anlamak, kültürel farkındalık uygulamalarını hizmet sunumu, denetim ve profesyonel gelişimle bütünleştirmek ve günlük uygulamada kültürel olarak farkında olmak için çeşitli stratejiler sunulmuştur.

Sulviana, (2019)¹⁸², “*Lecturers’ And Learners’ Views On Culture Learning In Efl Context* ”adlı makale çalışmasının amacı Öğretim Elemanlarının ve öğrencilerin EFL ortamında kültür öğrenimi hakkındaki görüşlerini keşfetmektir. Üç öğretim elemanı ve otuz öğrencinin katıldığı bu çalışmanın sonucunda öğretim görevlilerinin ve yardımcı öğrencilerin hedef kültüre karşı canlandırıcı bir tavır ve direnç yaratma eğilimi gösterdikleri ortaya çıkmıştır.

Segura-Robles & Parra-González, (2019)¹⁸³, “*Analysis of Teachers’ Intercultural Sensitivity Levels in Multicultural Contexts*”, adlı makale çalışmasının amacı çok kültürlü iki şehirdeki öğretmenlerin kültürlerarası duyarlılık düzeylerini belirlemektir. Örneklem olarak Ceuta ve Melilla özerk şehirlerindeki ile Malaga ve Granada'daki ilköğretim öğretmeninden oluşan toplam 364 öğretmen olarak belirlenmiştir. Veri toplama aracı olarak Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği ‘nin kısaltılmış bir versiyonu kullanılmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen verilerden Melilla ve Ceuta'daki öğretmenlerin yüksek düzeyde kültürel duyarlılık gösterdiğini gösterdiği, değişkenlere ve bağlama bağlı olarak önemli farklılıklar bulunduğu öğretmenlerin etkileşimden keyif alma ve etkileşim dikkat seviyelerinin yüksek olduğu ve diğer kültürlerden insanlarla tanışmaya ve onları da tanımaya açık oldukları belirlenmiştir.

¹⁸¹Elizabeth Hughes Fong, Robyn M.Katagnus, Matthew T. Brodhead ,Shawn Quigley & Sean Alanı, “Developing the Cultural Awareness Skills of Behavior Analysts”, *Behavior Analysis in Practice*, 9/1, (2016): 84–94. <https://doi.org/10.1007/s40617-016-0111-6>

¹⁸² Oleh Sulviana, “Lecturers’ And Learners’ Views On Culture Learning In Efl Context”, *Open Journal Systems*, 14/5, (2019): 2743-2750. <http://ejurnal.binawakya.or.id/index.php/MBI>

¹⁸³ Adrián Segura-Robles & María Elena Parra-González, “Analysis of Teachers’ Intercultural Sensitivity Levels in Multicultural Contexts”, *Sustainability*, 11/11, (2019): 3137; 1-12. doi:10.3390/su11113137

Kong& Sung, (2021)¹⁸⁴, “*Views on Culture Teaching through Analyzing Cultural Background in Middle School English Textbooks* ” adlı makale çalışmasının amacı; kültürel geçmişlerin dağılımını incelemek için ortaokul İngilizce ders kitaplarını öğretmenlerin gözünden değerlendirmek ve öğretmenlerin kültür öğretimi hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Çalışmanın sonucunda ders kitaplarının yeterli derecede kültür unsuru içermediği saptanmıştır. Öğretmenler ders kitaplarında yeterli içeriğin ya da anlamlı etkinliklerin olmadığını belirtmişlerdir. Kültürü öğretmede öğrencilerin ilgi eksikliği gibi bazı kısıtlamaların da olduğunu dile getiren öğretmenlerin kültürel içeriğin eksikliklerini tamamlamak için çeşitli materyaller, öğretim stratejileri ve araçları kullandıkları saptanmıştır.

¹⁸⁴ Ji Eun Kong, Kiwan Sung, “English Teachers’ Views on Culture Teaching through Analyzing Cultural Background in Middle School English Textbooks”, *Studies in Foreign Language Education*,35/3 (2021): 167-190. DOI: <http://dx.doi.org/10.16933/sfle.2021.35.3.167>.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

2.1.Araştırmanın Deseni

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel konulara ilişkin algılarının tespit edilmesi amacıyla yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırmalar, araştırmayı yapan araştırmacının bizzat katılım gösterdiği, bir durumu bütün yönleriyle açıklamak için birden fazla yöntemle elde edilen verilerin bir bütünlük içerisinde değerlendirildiği, verilerin sayılar biçimde gösterilmediği daha çok sosyal bilimlerde kullanılan araştırma yöntemidir.¹⁸⁵

Araştırmada nitel yöntemin desenlerinden biri olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması deseni, bir ya da daha fazla olayın, ortamın, programın, sosyal grubun ya da diğer birbirine bağlı sistemlerin bir bütünlük içerisinde araştırılmasıdır.¹⁸⁶ Nitel yöntemle yapılan araştırmaların sıklıkla kullandığı durum çalışmalarının güttüğü amaç, belirlenmiş bir durumu oldukça derin bir incelemeye tabii tutarak, sonuçlarını ayrıntılı bir şekilde ortaya çıkarmaktır. Durum çalışmalarındaki en belirgin özellik, durumlar arasında farklılıklar bulunması nedeniyle, bir durumun başka bir duruma genellenme özelliğinin bulunmamasıdır. Her ne kadar genelleme özelliği söz konusu olmasa da bir çalışmada elde edilen sonuçlar, araştırmanın benzeri olan başka

¹⁸⁵ Ferhat Sayım, *Sosyal Bilimlerde Araştırma ve Tez Yazım Yöntemleri*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), 49-50,55.

¹⁸⁶ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018), 73.

çalışmalarda kullanılabilir. ¹⁸⁷ Bu yöntem, araştırmanın çalışma grubunu oluşturan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel konulara yönelik var olan algılarını detaylıca inceleyerek açığa çıkarmak, durumu açıklayarak değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır. Ayrıca eğitim alanında yapılan nitel çalışmalarda çok yaygın kullanılan bir yöntem olması nedeniyle tercih edilmiştir.

Araştırma düzenlenmesinde durum çalışması araştırma basamakları temel alınarak şu şekilde düzenlenmiştir.

1. Araştırmanın soruları oluşturulmuştur.
2. Araştırmanın temel sorusuna bağlı olarak alt problemler belirlenmiştir.
3. Araştırmanın analiz birimi belirlenmiştir.
4. Araştırma kapsamında çalışılacak durum belirlenmiştir.
5. Araştırmanın katılımcı grubu seçilmiştir.
6. Araştırmanın verileri toplanmıştır.
7. Araştırma kapsamında toplanan veriler analiz edilerek yorumlanmıştır.
8. Araştırma sonunda rapor yazılmıştır.

2.2.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu bir il merkezinde bulunan bir devlet üniversitesinde 2021-2022 öğretim yılında sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında öğrenim görmekte olan tüm sınıf düzeylerinden oluşan toplam 33 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın yapıldığı kurumun ve çalışma grubunun belirlenmesinde amaçsal örnekleme yöntemlerinden biri olan kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçsal örnekleme yönteminin kullanılmasının nedeni örnekleme için belirlenmesi gereken birimlere bizzat araştırmacının kendisinin karar vermesidir. ¹⁸⁸ Kurumun belirlenmesinde; ulaşım açısından kolaylık, zamandan tasarruf sağlanması gibi çeşitli etkenler dikkate alınmıştır. Çalışma grubunun sosyal bilgiler öğretmen adaylarından seçilme nedeni ise

¹⁸⁷ Erdoğan Köse, “Bilimsel Araştırma Modelleri”, içinde *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, ed., Remzi Y. Kınal, (Ankara: Nobel Yayınları, 2015), 109.

¹⁸⁸ Abdullah Koçak ve Özgür Arun, “İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu” *Selçuk İletişim*, 4/3, (2013): 26. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/josc/issue/19013/200754>

sosyal bilgiler dersinin kültürel konular bakımından önemli bir konumda olmasıdır.

Araştırmanın çalışma grubunda yer alan katılımcıların sayısı görüşme öncesinde uygulanan kişisel bilgi formu dikkate alınarak belirlenmiştir. Elde edilecek verilerin gerçeği daha net yansıtacağı düşüncesinden hareketle katılımcıların gönüllü olmasına dikkat edilmiştir. Katılımcıları belirleme işlemi sırasında her ne kadar kişisel bilgi formundaki durumları karşılayan eşit sayıda katılımcı belirlenmiş ise de katılımcıların gönüllü olmasına dikkat edildiği için görüşme yapmayı kabul eden 33 kişi ile sınırlandırılmıştır.

Katılımcılarda güven oluşturmak adına görüşmeden kaynaklı olarak kendilerine herhangi bir zarar gelmeyeceği konusunda bilgilendirilmişlerdir. Ayrıca gerek katılımcı isimlerinin gerekse verecekleri bilgilerin araştırmacıdan başka kimseyle paylaşılmayacağı konusunda garanti ¹⁸⁹ verilmiştir. Böylece katılımcıların kaygıları giderilerek görüşme sırasında rahat davranmaları sağlanmıştır.

Tablo 2. 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişkenler	Demografik Özellikler	N	%
Cinsiyet	Kadın	17	51,0
	Erkek	16	49,0
Sınıf Düzeyi	1.sınıf	6	18,2
	2.sınıf	12	36,4
	3.sınıf	8	24,2
	4.sınıf	7	21,2
Yaşanılan Yer	Köy	9	27,3
	İlçe	9	27,3
	Büyükşehir	15	45,4
Annenin Öğrenim Durumu	Okuryazar Değil	11	33,3
	İlkokul Mezunu	14	42,5
	Lise Mezunu	4	12,1
	Üniversite Mezunu	4	12,1

¹⁸⁹ Çavuş Şahin, “Veri Toplama Teknikleri” , içinde *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, ed., Remzi Y. Kınal,(Ankara: Nobel Yayınları, 2015),155.

N0=Kişi Sayısını İfade Eder.

%= Yüzdelik Oranı İfade Eder.

Tablo 2. 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri (Devamı)

Babanın Öğrenim Durumu	Okuryazar Değil	3	9,1
	İlkokul Mezunu	17	51,1
	Lise Mezunu	5	15,6
	Üniversite Mezunu	8	24,2
Turizm Faaliyetlerine Katılma Durumu	Düzenli Katılan	6	18,1
	Hiç Katılmayan	15	45,4
	Diğer	12	36,4
Kitap Okuma Alışkanlığı	Düzenli Okuyan	16	48,5
	Hiç Okumayan	4	12,1
	Diğer	13	39,4
Müzeye Gitme Alışkanlığı	Düzenli Giden	4	12,1
	Hiç Gitmeyen	16	48,5
	Diğer	13	39,4
Tarihi Yerlere Gitme Durumu	Düzenli Eden	11	33,3
	Hiç Gitmeyen	12	36,4
	Diğer	10	30,3
Medyada Kültürel İçerikli Program Takip Etme	Düzenli takip eden	12	36,4
	Hiç takip etmeyen	16	48,5
	Diğer	5	15,1

Tablo 2. 1’ de yer alan katılımcıların kişisel bilgilerinden hareketle katılımcıların cinsiyet durumlarına bakıldığında çalışmaya katılanların 17’si (%51,0) kadın 16’sı (%49,1) erkektir.

Sınıf düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde katılımcıların 6’ sı (%18,2) 1.sınıf, 12’ si (%36,4) 2.sınıf, 8’i (%24,2) 3.sınıf ve 7’si (%21,2) 4.sınıf düzeyinde olduğu görülmektedir.

Yaşadıkları yere göre dağılımları incelendiğinde katılımcıların 9’ u (%27,3) köyde, 9’u(%27,3) ilçede ve 15’i(%45,4) ise büyük şehirde ikamet etmektedir.

Annenin öğrenim durumuna göre annesi okuryazar olmayan 11(%33,3) , ilkokul mezunu 14(%42,5) , lise mezunu 4(%12,1) ve üniversite mezunu olan 4(%12,1) katılımcı olduğu görülmektedir.

Babanın öğrenim durumuna göre babası okuryazar olmayan 3(%9,1) , ilkokul mezunu 17(%51,1) , lise mezunu 5 (%15,6) ve üniversite mezunu olan 8(%24,2) katılımcı olduğu görülmektedir.

Turizm faaliyetlerine katılma durumlarına göre katılımcıların 6'sının (%18,1) her yıl düzenli katıldığı, 15' inin (%45,4) hiç katılmadığı ve 12'sinin (%36,4) diğer grupta yer aldığı görülmektedir.

Kitap okuma alışkanlıklarına göre katılımcıların 16'sı (%48,5) düzenli kitap okuma alışkanlığı olduğu, 4' ünün (%12,1) hiç kitap okuma alışkanlığının olmadığı ve 13'ünün (%39,4) diğer grupta yer aldığı görülmektedir.

Müzeye gitme durumlarına göre katılımcıların 4'ünün (%12,1) düzenli olarak müze ziyareti yaptığı, 16 'sının (%48,5) hiç müze ziyareti yapmadığı ve 13'ünün (%39,5) ise diğer grupta yer aldığı görülmektedir.

Tarihi yerleri ziyaret etme durumlarına göre katılımcıların 11'inin (%33,3) düzenli olarak tarihi yerleri ziyaret etme alışkanlığının olduğu, 12' sinin (%36,4) hiç tarihi yerleri ziyaret etme alışkanlığının olmadığı ve 10'unun (%30,3) diğer grupta yer aldığı görülmektedir.

Medyada kültürel içerikli program takip etme durumlarına göre katılımcıların 12' sinin (%36,4) düzenli takip ettiği, 5' inin (%15,1) hiç takip etmediği ve 16' sının (%48,5) diğer grupta yer aldığı görülmektedir.

Tablo 2. 1' de yer alan veriler genel olarak değerlendirildiğinde cinsiyet yönünden kadınların erkelerden fazla olduğu; en fazla 2.sınıf düzeyinde katılımcı bulunduğu; büyükşehirde ikamet edenlerin sayıca fazla olduğu; annelerinin ve babalarının çoğunlukla ilkokuldan mezun oldukları; kitap okuma alışkanlığına sahip olanların sayıca diğer gruplardan fazla olduğu; müzeleri ve tarihi yerleri hiç ziyaret etmeyen gruplar ile turizm faaliyetlerine hiç katılmayan grubun sayısının diğer gruplardan fazla olduğu ve medyada kültürel içerikli programları takip edenlerin sayısında diğer grubunun düzenli takip edenler ile hiç takip etmeyenler gruplarından fazla olduğu görülmektedir. Grupların sergilediği özelliklerde küçük farklılıklar bulunsa da genel olarak benzer oldukları söylenebilir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Yapılan araştırmalarda verileri elde etmek için kullanılan anket, görüşme, gözlem, doküman vb. materyallerin tümü veri toplama aracı olarak adlandırılmaktadır. Bu araştırmanın verileri, katılımcıların bilgilerinin yer aldığı kişisel bilgi formu ve 6 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu (EK-1)

Araştırma kapsamında katılımcıların daha iyi tanınması için kullanılacak olan kişisel bilgiler formunda cinsiyet durumları, sınıf düzeyleri, yaşanan yer, anne ve babanın öğrenim durumları, turizm faaliyetlerine katılma durumları, kitap okuma alışkanlıkları, müze ziyareti yapma alışkanlıkları, tarihi yerleri ziyaret etme alışkanlıkları ve medyada kültürel içerikli program takip etme alışkanlıkları gibi sorularına yer verilmiştir. Kişisel bilgi formu araştırmacı tarafından sosyal bilgiler eğitimi alanında 2 uzmanın görüşü alınarak oluşturulmuştur.

2.3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (EK-2)

Kişisel bilgi formlarının uygulanmasından sonra katılımcılarla bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşme için ilk başta 8 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan soruların hazırlanması için ilk olarak literatürdeki çalışmalardan (Yarımbaş¹⁹⁰, Demirci¹⁹¹, Ünlü¹⁹², Bezci¹⁹³) gibi çalışmaların yanı sıra araştırma kapsamında kullanılan diğer kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu çalışmaların kavramsal çerçeve bölümleri dikkatle incelenmiş ve kültürle ilgili genel bir çerçeve çizilerek 8 soru hazırlanmıştır. Hazırlanan sorular sosyal bilgiler eğitimi alanında 2 uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanların tavsiyeleri üzerine 4 soru özlerine dokunulmadan ikişer soru tek bir soru olacak şekilde yeniden 6 soru olarak düzenlenerek son şekli verilmiştir.

¹⁹⁰ Yarımbaş, “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Din ve Kültür Öğrenme Alanının Öğrenciler Üzerinde Etkisi”, 8-9.

¹⁹¹ Melike Tuba Demirci, “Kültürel Öğelerin Öğretiminde Müze Gezilerinin Önemi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisan tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009), 27-40, 55-58.

¹⁹² Ünlü, “Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kültür Aktarımı Konuları Öğretiminin Yeterlik Düzeyinin İncelenmesi”, 19, 25.

¹⁹³ Gülsüm Bezci, “Manavgat Karaca Mahallesi Sakinlerinin Yakın Çevredeki Milli Kültür Öğelerine Yönelik Görüşleri”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2020), 15, 18.

3.4.Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması aşamasında ilk etapta çalışmayı yürüten araştırmacı tarafından veri toplama aracı olan kişisel bilgi formu ile yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Verilerin toplanması aşamasında ilk etapta çalışmayı yürüten araştırmacı tarafından veri toplama aracı olan kişisel bilgi formu ile yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır.

Araştırmacı ilk önce bütün sınıf düzeyinde öğrenim gören aday sosyal bilgiler öğretmenlerine kişisel bilgi formu uygulanmış ve formda yer alan değişken(değişkenler EK-1’de yer alan kişisel bilgi formunda verilmiştir) şartları taşıyan adaylar eşit sayıda belirlenmiştir. Belirlenen adaylarla iletişime geçildikten sonra çalışmaya gönüllü olarak katılacak asıl adaylar belirlenmiştir. Kesin adayların belirlenme işleminden sonra çalışmaya katılacak olan adaylarla görüşmeler yapılmaya başlanmıştır.

Araştırmada güvenilir veri elde etmek ve katılımcılarda güven oluşturmak için görüşmeye başlamadan önce adaylar çalışma hakkında bilgilendirilmiş ve çalışmadan istedikleri vakit ayrılacakları beyan edilmiştir. Görüşmeler okulun sosyal bilgiler eğitimi katında yer alan uygun bir salonda yapılmıştır. Görüşmeler esnasında katılımcıların izinleri dâhilinde ses kaydı alınmıştır. Ses kaydı vermenin etik olmadığını düşünen ve bu nedenle ses kaydı vermek istemeyen 4 adayın görüşleri kısa notlar halinde araştırmacı tarafından yazılmıştır. Ses kayıtlarının kimseyle paylaşılmayacağını bilgisi verilerek adayların görüşme esnasında daha rahat davranmaları sağlanmıştır. Görüşmelerin sohbet havasında gerçekleşmesine dikkat edilmiştir. İlk olarak giriş sorusuyla başlanmış ardından asıl sorular sorularak devam etmiştir. Görüşme sorularında anlama konusunda sorun yaşanmadığından görüşmeler için 15-20 dakika arasında değişen süre yeterli olmuştur.

2.5.Verilerin Analizi

Nitel verilerin analiz süreci araştırmacının verileri toplaması, toplanan verilerde azaltmaya gitmesi, azalttığı verileri göstermesi ve en sonunda sonuca ulaşması şeklinde işlemektedir. Ulaşılan sonuçların doğrulanıp doğrulanmamasına bağlı olarak süreç

yeniden başlayabilmektedir.¹⁹⁴

Bu araştırma kapsamında sosyal bilgiler öğretmen adaylarından elde edilen veriler, nitel araştırmalarda sıkça kullanılan analiz şekli olan betimsel analizle yöntemiyle analiz edilmiştir. Betimsel analiz, elde edilen verileri diğer okuyuculara sunulması esnasında etkili bir yansıtma yapabilmek için sıklıkla doğrudan alıntılarının kullanıldığı bir analiz biçimidir. Bu analiz biçiminde amaç toplanan verilerin düzenli bir şekilde getirilip yorumlandıktan sonra okuyucunun hizmetine sunulmasıdır. Böylece okuyucu verileri daha kolay anlayacaktır.¹⁹⁵

Veriler analiz edilirken ilk önce ses kayıtları dinlenmiş ve görüşme esnasında söylenen her şey kelimesi kelimesine bilgisayar ortamında yazıya geçirilmiştir. Yazıya geçirme işlemi bittikten sonra aynı soruya verilen cevaplar art arda gelecek şekilde yeniden yazılmıştır. Yazıya dökme işlemi tam olarak tamamlandıktan sonra araştırmanın soruları dikkate alınarak; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültüre ilişkin algıları, evrensel kültüre ilişkin algıları, milli kültüre ilişkin algıları, maddi kültüre ilişkin algıları, manevi kültüre ilişkin algıları, kültürü çeşitlendirme durumları, kültür öğrenme araçlarına ilişkin algıları ve çeşitli değişkenlere göre kültür algıları şeklinde temalara yer verilmiştir. Belirlenen temalar doğrultusunda elde edilen veriler ilk aşamada azaltılmış, ikinci aşamada tablolara dönüştürülerek bulgular kısmında verilmiştir. Son aşamada ise ulaşılan sonucun doğrulanmasına çalışılmıştır.

Araştırmanın geçerliliğinin ve güvenilirliğinin sağlanması için verilerin toplanma aşamasında, verilerin analizinde ve verilerin yorumlanmasında ön yargılardan bağımsız, tarafsız bir tutumla çalışılmıştır. Görüşme sonucu elde edilen veriler ilk önce yorum katmadan olduğu gibi sunulmuş ve araştırmacı yorumu sonra yapılmıştır. Araştırma nitel araştırma konusunda bir uzmanın incelemesine sunulmuştur. Araştırmanın uzaman görüşüne sunulmasının nedeni araştırmanın güvenilirliğinin sağlanması için alınan tedbirlerden bir tanesi olmasıdır.¹⁹⁶ Uzman ve araştırmacı arasındaki görüş birliğinin düzeyini belirlemek için Miles ve Huberman($\Delta = C \div (C + \partial) \times 100$) formülü kullanılmıştır.

¹⁹⁴ Matthew B. Miles & A. Michael Huberman, *Nitel Veri Analizi*, (Sadegül Akbaba Altun ve Ali Ersoy, çeviri editörleri), (Ankara: Pegem Akademi, 2015), 191.

¹⁹⁵ Çavuş Şahin, “Verilerin Analizi”, içinde *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, ed., Remzi Y. Kıncal, (Ankara: Nobel Yayınları, 2015), 190.

¹⁹⁶ Hatice Başkale, “Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9/1, (2016): 24. <https://dergipark.org.tr/en/pub/deuhfed/issue/46796/586804>

Bu formülün açılımında , Δ : Güvenirlik katsayısı, C : Üzerinde görüş birliğine varılan terim miktarı, ∂ : Üzerinde görüş birliğine varılamayan terim miktarı anlamına gelmektedir.¹⁹⁷ Yapılan hesaplama sonucunda araştırmanın güvenirlik katsayısı yeterli seviyede çıkmıştır. Ayrıca bulgular kısmında katılımcıların görüşlerine doğrudan alıntılar şeklinde sıklıkla yer verilmiş ve bunlardan yola çıkılarak sonuç açıklanmaya çalışılmıştır. Böylece betimsel analizin formuna uygun davranıldığı gibi araştırmanın güvenirliliğinin sağlanmasına da katkı sunulmaya çalışılmıştır.

¹⁹⁷ Ali Baltacı, “Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli”, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*,3/1, (2017): 8. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/318527>

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1.Giriş Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde katılımcılara ilk olarak giriş sorusu yöneltilmiştir. Giriş sorusu olarak katılımcılara “*Kültür kavramının tanımı kişiden kişiye ve toplumdan topluma değişir mi? Cevabınız evet değişir veya hayır değişmez ise nedenini açıklayınız*” sorusu sorulmuştur. Giriş sorusuna ait bulgular aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3. 1: Giriş Sorusuna İlişkin Bulgular

(N=33)	F ¹⁹⁸
Değişir	32
Değişmez	1

Tablo 3.1’ de yer alan bilgiler doğrultusunda giriş sorusuna 32 katılımcı “evet değişir” cevabını verirken yalnızca 1 katılımcı “hayır değişmez” cevabını vermiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar şöyledir.

ÖA 12: “*Bence değişir. Çünkü bir birey kültürlü bir ailede yetişirse yaşamı öyle devam eder ve kendisi de kültürlü bir birey olarak ilerler. Toplumdan topluma da tabiki fark eder. Mesela genel olarak baktığımızda Amerika’ da yetişen bir insanın kültürüyle, Afrika’ da yetişen yani kırsal kesimde yetişen insanın kültür donanımı bir olamaz.*”

ÖA15: “*Evet, bence kişiden kişiye de toplumdan topluma da değişir. Önce toplumu açıklayayım. Çünkü her toplumun ayrı bir coğrafyası, ayrı bir iklimi ve ayrı bir yaşam şekli olduğu için toplumdan topluma değişiklik gösterir. Kişiden kişiye ise şöyle söyleyebilirim ki bir elin beş parmağı nasıl bir olmuyorsa her insanın da yaşayış şekli, algılayış şekli farklıdır. Bu nedenle kültürün tanımı kişiden kişiye de değişir.*”

¹⁹⁸ F= Aynı Terimlerin Tekrarlanma Sayısı

ÖA 21: “Elbette değişir. Çünkü aynı ailenin içinde bile her bireyin kendine has bir yaşayış stili var ve onlarla bile düşüncelerimiz ortak bir noktada buluşmıyor. Buna daha genel bakarsak farklı toplumlara göre de kültürün tanımının değiştiğini düşünüyorum.”

ÖA 9: “Hayır değişmez. Kültür bir toplumun zihniyeti olduğu için bütün toplumlarda kültür kavrama biçimi aynıdır. Bu nedenle ne kişiden kişiye ne de toplumdan topluma değişiklik göstermez.”

Katılımcıların vermiş oldukları örnek cevaplar incelendiğinde her toplumun yaşadığı coğrafyanın, aile yapısının ve sosyal ilişkilerin farklılık gösterdiğine değindikleri görülmektedir. Bu nedenle kültür kavramının tanımının bu farklılıklara bağlı olarak kişiden kişiye de toplumdan topluma da değişiklik göstereceğini düşünenler evet değişir cevabını vermişlerdir. Cevabı hayır değişmez olan katılımcı ise kültürü genel bir çerçevede açıklamış ve bu nedenle de ne kişiden kişiye ne de toplumdan topluma değişiklik göstermeyeceği üzerinde durmuştur.

3.2.Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 3. 2: Kültür Kavramına İlişkin Bulgular

Kültür (N=33)	F
Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	11
Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	9
Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	7
Bir toplumdaki düşünce tarzıdır	3
Maddi ve manevi olarak geleceğe bırakacağımız mirastır	3
Bir toplumun geçmişinden gelen maddi ve manevi tüm birikimleridir	2
İnsanın hayata bakış açısı, hayatı anlaması ve yaşatmasıdır	1
İnsanın olaylardan çıkarımıdır	1
Bir toplumun yaşam tarzı, kuralları ve geleneklerinin yansımasıdır	1
Kültür her şeydir. Olmazsa olmazımızdır.	1
Bir toplumun yaşayış biçiminin belli kurallara göre olmasıdır	1
Bir milleti çağrıştıran ve yansıtan şeydir	1
Hem evrensel hem milli olan bir kavramdır	1
Toplumların aynasıdır	1
Milletin temel ortak bir şeyidir	1
İnsanların üzerinde tuttuğu etkidir	1
İnsanın toplumdaki yaşantısını etkileyen en önemli faktörlerden birisidir	1
Toplumlar arası etkileşimden oluşan bir şeydir	1
İnsanla şekillenen, insanı temsil eden şeylerdir	1

Birinci alt problemin verilerini elde edebilmek için katılımcılara “Siz kültür için

bir tanım yapacak olsanız nasıl bir tanım yaparsınız". sorusu yöneltmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda katılımcıların kültür kavramına ilişkin algılarına yönelik bulgulara Tablo 3. 2' de yer verilmiştir. Kavrama ilişkin katılımcıların verdikleri cevap örnekleri:

ÖA1: "Kültür insanın hayata bakış açısı ve hayatı anlama ve yaşatmaktır."

ÖA8: "Yaşadığın coğrafyanın ve bu zamana kadar gelen medeniyetlerin örf, adet, düşünce, yemek tipi, kıyafet tipi, yaşayış tipinin geçmişten bu zamana kadar çeşitli yollarla aktarılıp yaşanmasına kültür diyebiliriz."

ÖA13: "Kültür bir toplumun maddi, manevi mirasının ve öğelerinin toplamıdır ve bu nesilden nesile aktarılır."

ÖA18: "Bana göre kültür insanın yaşadığı coğrafya, aile yapısı, gelenek ve göreneklerinin toplamıdır."

ÖA19: "Bir yerden başka bir yere farklılık gösteren unsurdur. Bir milleti çağrıştırır. Kullanılan sözler, eşyalar, yemeklerde o milletin kültürünü yansıtan şeylerdir."

ÖA21: "Bence kültür hayatımızın içinden geliyor. Yaşayış tarzımız, kıyafetlerimiz, uyduğumuz ahlak kurallarından yediğimiz yemeğe kadar bizimle şekilleniyor bence kültür direkt insanı temsil ediyor."

ÖA22: "Kültür bir yaşayış biçimidir."

ÖA23 : "Benim için kültür toplumların aynasıdır."

ÖA27: "Kültür, bir toplumun geçmişten günümüze gelen maddi ve manevi tüm birikimleridir."

Genel olarak katılımcıların görüşleri doğrultusunda oluşturulmuş Tablo 3. 2' de yer alan bilgiler ve katılımcıların orijinal cevap örnekleri dikkate alındığında katılımcıların en fazla kültürün "Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir", "Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır", "Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır" ve "Bir millete ait olan ve geleceğe aktarılacak miras birikimi" olduğu üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ayrıca "Toplumların sahip olduğu düşünce tarzı" ve "Toplumları yansıtan ayna" şeklinde farklı cevap örneklerinin olduğu

görülmektedir. Elde edilen bulgular incelendiğinde katılımcıların kültür kavramına ilişkin algılarına bağlı olarak yapmış oldukları tanımların farklılık taşıdığı görülmektedir.

3.3.İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 3. 3: Kültürün Unsurlarına İlişkin Bulgular

Kültürün Unsurları (N=33)	F
Var olan her şey	14
Yemekler	9
Gelenek ve görenekler	6
Örf ve adetler	6
Var olan birçok şey	5
İnsan yapımı olan her şey	5
Din	5
Kullanılan eşyalar	4
İçten hissedilen anlamı ve maneviyatı olan şeyler	3
Kıyafetler	3
Tarihi yapıtlar	3
Sanat	2
Düğünler	2
Dil	2
Nezakat kuralları	2
Maddi ve manevi getirisi olan her şey	1
Toplumu etkileyerek kalıcı olan her şey	1
Değer ifade eden şeyler	1
İnsanı ve toplumu ilgilendiren her şey	1
Saygı	1
Eğitim ve öğretim	1
Tarih	1
Halk oyunları	1
Sosyal ortam	1
Toplum	1
Savaşlar	1
Günlük yaşantılar	1

İkinci alt probleme ilişkin verileri elde edebilmek için katılımcılara “*Sizce var olan her şeyi kültürün bir parçası olarak değerlendirmek mümkün mü? Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?*” sorusu yöneltmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar ışığında elde edilen bulgulara Tablo 3. 3’ te yer verilmiştir. Katılımcıların kültürü oluşturan unsurlara ilişkin görüş örnekleri:

ÖA1: “*Elbette mümkün çünkü insan maddi açıdan da manevi açıdan da mesela giyimde kuşama kullandığımız telefonda yaptığımız yemeğe kadar her şey kültürün bir*

parçasıdır ve din ve âdetimiz de kültürün parçasıdır.”

ÖA3: *“Bence var olan her şey kültürün bir parçası çünkü etrafımızdaki her şey kendi kültüründen izler taşır. Yolları kendi kültürümüze göre yaparız, evleri kendi kültürümüze göre yaparız, düğünleri kendi kültürümüze göre yaparız, çocuklarımızı kendi kültürümüze göre büyütürüz, fikirlerimiz kendi kültürümüze göre şekillenir kısacası biz aslında kültürün içine doğuyoruz ve biz kendimizle beraber etrafımızın hepsini de öğrendiğimiz kültüre göre şekillendiriyoruz.”*

ÖA4: *“...yaşayış biçimimizi kültür şekillendiriyor tabi dini de içine katarsak. Yemeklerimiz, giyim tarzımız... Sanırım günlük hayattaki her şey diyebiliriz.”*

ÖA5: *“Oluşumunda insanın katkısı olan yapay yapıtlar kültürün inceleme alanına girdiği için kültürün parçasıdır. Yaşadığım yerden örnek verecek olursam Ani harabeleri mesela. Fakat doğada kendiliğinden var olan doğal varlıklar kültürün bir parçası değildir.”*

ÖA14: *“Yani var olan her şeyi kültür olarak bence çok değerlendiremeyiz aslında. Hepsini tam bir şey tek bir kavram altında bence değerlendiremeyiz. Ama çoğunluğun büyük bir bölümünün kültürün bir parçası olduğunu söyleyebilirim. İçinde bulunduğumuz toplumdaki tarihi yerlerimiz bile bir kültürün parçası, şuan birbirimize karşı olan saygımız, yani saygı bile bir kültür yani o kültürden gelen bir şey.”*

ÖA27: *“ Var olan her şey kültürün bir parçası değildir bana göre. Çünkü kültürün bir anlamı ve maneviyatı vardır. Bu bağlamda var olan her şeyi kültürün bir parçası olarak görmek mümkün değildir.”*

ÖA29: *“Kültürü oluşturan parçalar sürekli değişim gösterebilir. Dolayısıyla her şey kültürün bir parçası olmaya potansiyel bir adaydır.”*

ÖA33: *“ Var olan her şey kültürün bir parçasıdır.”*

Katılımcıların cevapları doğrultusunda oluşturulan Tablo 3. 3 incelendiğinde dikkate çoğunluk olarak “var olan her şeyin” kültürün bir parçası yani unsuru olduğu görüşü ağır basmaktadır. Ayrıca “yemekler”, “gelenek ve görenekler”, “örf ve adetler”, “insanın elinden çıkmış olan ürünler”, “din” gibi daha birçok şeyin kültürün birer parçası ve unsuru olduğunu kabul ettikleri ve bu yönde görüş belirttikleri görülmektedir.

3.4.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Üçüncü alt probleme ilişkin bulgulara ayrı ayrı başlıklar altında yer verilecektir.

Tablo 3. 4: Üçüncü Alt Problemde Evrensel Kültür Kavramına İlişkin Bulgular

Evrensel Kültür (N=33)	F
Bütün dünya toplumları tarafından kabul edilmiş şeylerdir	18
Her toplumda farklı olduğundan evrensel olamaz	7
Kültür özünde evrenseldir	3
Küreselleşmenin etkisiyle ülkeler arasında paylaşılanlardır	1
Toplumların yönetim, ekonomi politikaları vb ile ilişkili olanlardır	1
İnsanın yaşayışını etkileyen büyük kültür parçalarıdır	1
Denizler, bitkiler ve hayvanlar evrensel kültürün önemini anlatır	1
Din etkisiyle oluşanlardır	1

Üçüncü alt probleme ilişkin verilerin elde edilmesi için katılımcılara iki soru sorulmuştur. Bu sorulardan biri “*Kültürü evrensellik ve millilik gibi kavramlarla açıklayabilir misiniz?*” şeklindedir. Bu sorunun evrensel kültür kavramına ilişkin algılarına Tablo 3. 4’ te yer verilmiştir. Katılımcıların vermiş oldukları cevap örnekleri:

ÖA12: “*Evrensellik şöyle yapabiliriz. Örneğin bilim kültürel açıdan baktığımız zaman mesela matematikte, fende bazı şeyler değişmeyen gerçeklikler vardır. Mesela hani dünyanın her yerinde $2+2=4$ tür. Ya da su mesela 100 C de kaynar. Bu evrensel bir kültürdür genelde...*”

ÖA21: “*... Evrensel ise dünyadaki her insana hitap edebiliyor ve farklı milletler aynı nokta da rahatlıkla buluşabiliyor. Mesela düğün evrensel bir kültür olabilir çünkü neredeyse tüm dünya da iki kişinin hayatını birleştirmesi kutlanmaya değer bir şey olarak görülüyor. Milli kültür ise düğünün içeriği olabilir. Yabancılar bunu daha sade bir törenle gerçekleştirirken. Biz Türkler yemekle halayla yöresel kıyafetlerimizle daha renkli bir hale getirebiliyoruz*”

ÖA23: “*Bana göre kültürün evrensel olmasının sebebi dindir. Örnek verecek olursak Türklerin kendilerine has kültürleri, örf ve adetleri vardır. Bu millidir ama Türkler Müslümanlıkla beraber yeni şeyler öğrendikleri için bunun diğer Müslüman topluluklarında da olduğu için bu yönüyle de evrenseldir.*”

Tablo 3. 4 incelendiğinde katılımcıların çoğunluğu evrensel kültürü dünyaca kabul edilmiş şeyler olarak görmektedir. Verilen cevaplar incelendiğinde ise

katılımcılardan birinin daha ziyade bilim eksenli bir görüş belirtirken bir başka katılımcı ise gelenek ve görenek ekseninde bir açıklama yapmıştır. Kültürün evrensel olmasının sebebinin din olduğunu belirten bir katılımcı olmasının yanı sıra, küreselleşme sayesinde kültürün evrensel bir nitelik kazandığına vurgu yapan bir başka katılımcı da bulunmaktadır.

Ayrıca Tablo 3. 4 incelendiğinde katılımcılardan bazılarının kültürün evrensel boyutunu kabul etmedikleri görülmektedir. Bu doğrultuda görüş bildiren katılımcılardan: ÖA2: *“Bana göre kültür evrensel değildir. Daha çok milli değerler ön plandadır. Her toplumun her kültüre ayak uydurması düşünülemez.”* Şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Bir başka katılımcı ÖA16: *“Kültürü evrensellik çerçevesinde düşünmek yanlıştır. Çünkü kültür her toplumun milli değerlerini yansıtır.”* şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir. Katılımcıların görüşleri incelendiğinde verdikleri cevapların ve cevaplarına sundukları dayanaklarının oldukça tutarlı olduğu görülmektedir.

Tablo 3. 5: Üçüncü Alt Problemde Evrensel Kültür Unsurlarına İlişkin Bulgular

Evrensel Kültür Unsurları (N=33)	F
Din	6
Dil	4
Saygı	2
Ekonomi	2
Gelenekler/Düğünler	2
İnsan davranışlarını etkileyen etik kurallar	2
Resim sanatı	1
Eşitlik/Adalet	1
Hırsızlık ve dedikodunun ayıplanması	1
Suç işleyenlerin cezalandırılması	1
Sevgi/Hoşgörü/Nezaket kuralları	1
Matematik ve fen gibi bilimler	1
Bayramlar	1
Oyunlar	1
Geçmişten süregelen bazı şeyler	1
Atatürk'ün yaptığı çalışmalar	1
Görenekler/Değerler	1
Ülkeler arası pazarlamalar/Siyaset	1
İletişim	1
Bitkiler/Hayvanlar/Doğal Varlıklar	1

Tablo 3. 5’ te katılımcıların evrensel kültür unsurlarına yönelik algıları yer almaktadır. Katılımcıların sorulan soruya verdikleri cevap örnekleri:

ÖA4: “Evrensel kültür tüm toplumları içine alır, saygı, eşitlik, adalet gibi...”

ÖA5: “...Kültür bazı durumlar da dünyanın tamamına hitap eder. Bu da evrenseldir. Örnek resim sanatı gibi.

ÖA10: “ Evrensel olarak tüm insanlık adına bazı kurallar ve gelenekler vardır. Bunlardan bir tanesi toplumlarda hırsızlığın ayıplanması gibi veya işte tecavüzün ve tecavüz edenlere belli katı cezaların verilmesi işte birinin arkasından konuşulunca ayıplanması gibi şeyler...”

ÖA13: “Kültür sadece bir topluma bir ülkeye mahsus değildir. Evrende kabul görmüş kültürel öğeler ve olaylar da vardır. Evrensel olarak süregelen kültürel olaylar olarak düğünler, bayram çeşitleri, oyunları, sevgi, saygı, hoşgörü, nezaket kuralları örnek gösterilebilir...”

ÖA19: “Evrensellik denince dünya geneli gibi düşünebiliriz. Geçmişten süregelen bazı kültürleri benimsemek gibi. Örnek olarak Atatürk ün yaptığı çalışmaları örnek verebiliriz...”

ÖA25: “Kültür tüm toplumları etkilediği için evrenseldir. Toplumdan topluma değiştiği için özeldir. Halay vs. dil evrensel bir unsur iken Türkçe milli bir unsurdur. Aynı şekilde din evrensel bir unsurdur ama İslam da milli bir unsurdur.”

ÖA26: “... Evrensel olarak mesela din, dil bunlar evrenseldir. Her toplumda mutlaka vardır...”

Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşturulmuş olan Tablo 3. 5’te yer alan bulgular incelendiğinde katılımcıların evrensel olarak değerlendirdikleri unsurların başında “dil ve din” unsurunun geldiği görülmektedir. Ayrıca “gelenek ve göreneklerin”, “insan yaşamını ve davranışını etkileyen bir takım kuralların” da yine evrensel olduğunu söylemişlerdir. Kısaca katılımcı cevapları incelendiğinde katılımcıların evrensel kültür unsurlarına verdikleri örneklerin çoğunlukla soyut özellik taşıdıkları görülmektedir. Bunun yanında katılımcılardan birinin doğada kendiliğinden var olan bitki, hayvan ve doğal varlıkları evrensel kültür içerisine dâhil ederek olayı farklı bir boyutta değerlendirdiği görülmektedir.

Tablo 3. 6: Üçüncü Alt Problemde Milli Kültür Kavramına İlişkin Bulgular

Milli Kültür(N=33)	F
Tek bir millet veya tek bir topluma ait olan kültürdür	13
Sadece biz Türklere özel olan kültürdür	3
Her toplumun milli değerlerini yansıtan şeylerdir	3
İnsanın kendi kişiliği çevresi, insanların ahlaki değeri uyruğudur	1
Kültürün manevi yönünü oluşturan kısmıdır	1
Bir milletin kendinden sonraki nesillere bıraktığı mirastır	1
Bir milletin zorlu bir sürecin ardından oluşturduklarıdır	1
Bir nevi endemiktir	1
Milli duyguları uyandıran şeylerdir	1
Bir toplumdaki bireylere has davranışlardır	1
Bize kimlik kazandıran şeylerdir	1
Bir millete kimlik kazandıran, diğer milletlerle farkını belirleyen kültürdür	1
Toplumların kendilerine empoze ettikleri belli başlı özelliklerdir	1
Bir toplumda var olan ve diğer toplumlar tarafından saygı duyulan ve sevilen şeylerdir	1
Toplumdan topluma değişen öznel şeylerdir	1
Saygı duyduğumuz ve kutsallaştırdığımız şeylerdir	1

Tablo 3. 6’ da katılımcıların milli kültür kavramına yönelik algıları yer almaktadır. Sorulan soruya verilen cevap örnekleri:

ÖA3: “... Millilik konusuna değinecek olursam kültür millidir çünkü kültürün manevi bir yönü vardır buda bayrak sevgisi Atatürk sevgisi vatan sevgisi gibi bunlarıda kültür bize millilik kavramıyla açıklamaya çalışır.”

ÖA6: “... Millilik sadece bize özgü, bize kimlik kazandırır.”

ÖA9: “... Milli kültür; sadece bir toplumun ya da aynı bölgede uzun yıllar yaşamış halkın maddi ve manevi değerleridir.”

ÖA13: “... Milli kültür ise sadece o topluma ait olan şeylerdir. O toplumun bireylerine has davranışlar içerir. Yani bir nevi endemiktir. O topluma ve o bireye hastır. Örnek düğünde gelinin beline kırmızı kuşak bağlama sadece biz Türklere özgüdür ve bu nedenle de millidir.”

ÖA22: “... Milli kültür, bir millete kimlik kazandıran diğer milletlerle farkını belirleyen kültürdür.”

ÖA24: “... Millilik ile açıklarsak eğer bulunduğu toplumu daha doğrusu bir toplumu tanımak için diğer genel kesim tarafından saygı duyulan ya da sevilen neler

varsa onlara bakılarak o toplumu tanıma şansını buluruz. Toplumlar belli başlı özellikleri kendilerine empoze ettikleri için millilik kavramıyla her türlü açıklanır.”

Katılımcıların cevapları incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunun “Her toplumun kendine özgü olan kültürü milli kültürdür” cevabını verdikleri görülmektedir. Bunun yanında “Milli kültürün daha çok manevi değerlerle ilgili olduğunu ve bir milleti diğer milletlerden ayıran en önemli ölçüt” olduğuna yönelik cevaplar verdikleri görülmektedir. “Milli kültürün milletlere asıl kimliğini kazandıran kültür” olduğuna değinen katılımcılar olduğu gibi milli kültürü “Sadece biz Türklere özel olan kültürdür” şeklinde cevap verenlerin de olduğu görülmektedir. Milli kültür kavramına ilişkin katılımcılar tarafından yapılan tanımlar önemli bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 3. 7: Üçüncü Alt Problemde Milli Kültür Unsurlarına İlişkin Bulgular

Milli Kültür Unsurları(N=33)	F
Bayrağımız	4
Türkçe(dilimiz)	3
Yemekli, halaylı, yöresel kıyafetli düğünlerimiz	2
Milli değerler	2
Halk oyunları	2
Bir topluma ait yemekler	2
Aile ve atalarımıza saygı	2
Ebru sanatı	1
Osmanlı tuğrası	1
İstiklal marşı	1
Atatürk sevgisi	1
Vatan sevgisi	1
Maddi ve manevi değerlerimiz	1
Şarkılar, türküler	1
İslam	1
Folklor	1
Toplumdan topluma değişen gelenek görenek ve kurallar	1
Ahlaki değerler,	1
Toplumun kendine ait olan inanç, değer, gelenek görenekleri	1
Kişi uyruğu	1
Türklerin kendilerine has örf ve adetleri	1
Tanıdık birini görünce arabayı üzerine sürmek	1
Düğünde gelinin beline kırmızı kuşak bağlamak	1
Aile ve akrabalık bağlarına verilen önem	1

Tablo 3. 7’de katılımcıların milli kültür unsurlarına ilişkin algıları yer almaktadır. Katılımcıların milli kültür unsurlarına verdikleri örnek cevaplar:

ÖA4: “Milli kültür bir topluma aittir mesela şarkılar, türküler, halk oyunları, topluma ait yemekler gibi.”

ÖA11: “Düğünlerimiz bizim milli kültürümüzdür. Ülkenin her yerinde düğüne olan ilgi alaka aynıdır. Bu da bizim milli değerimizdir.”

ÖA26: “... Örneğin benim bayrağım bir milli kültür unsurudur. Bize ait sonuçta. Kendi folklorumuz bunlarda yalnızca bize özgü ve ait olduğu için millidir bence. Evrensel olarak mesela din, dil bunlar evrenseldir. Her toplumda mutlaka vardır. Fakat ayrımlara tabii tutulur. Örneğin Türkçe bir dildir fakat sadece Türklere özgü olduğu için millidir.”

ÖA32: “... Mesela tanıdık birini görünce arabayı üzerine sürmek(burada baya güldük) biz Türklere ait bir özelliktir. Yine büyüklerin yanında ayak ayaküstüne atmamak, bir büyük geldiğinde yatıyorsan kalkmak gibi bu tarz şeyler biz Türklerindir bize özgüdür ve bu yüzden millidir.”

Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşturulan Tablo 3. 7 incelendiğinde en fazla verilen cevabın “bayrağımız” ve “ dilimiz Türkçe” olduğu görülmüştür. Ayrıca manevi yönü ağır basan unsurlarında milli kültür içinde değerlendirildiği konusunda görüş belirten katılımcıların olduğu görülmektedir. Katılımcıların bazılarının ise milli kültür unsurlarını her toplumun kendine ait kültürü vardır düşüncesiyle genelleyerek cevap verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 8: Üçüncü Alt Problemde Maddi Kültür Kavramına İlişkin Bulgular

Maddi Kültür (N=33)	F
Mal varlığı gibi parasal şeylerdir	5
İnsan ürünü nesnelere dayanan somut şeylerdir	4
Elle tutulup gözle görülebilen somut şeylerdir	3
Mimariye dayalı olan şeylerdir	2
Çaba harcanarak insan eliyle yapılan değeri olan şeyler	1
Toplumun geçim kaynağına bağlı oluşan yaşam tarzıdır	1
Kazılardan çıkarılan eşyalardır	1
Geleceğe miras bırakma düşüncesi ile yönelip yaptıklarımızdır	1
Değersel olarak önem taşıyan şeylerdir	1
Yapılan beşeri faaliyetlerdir	1
İnsanın kendi eliyle yaptığı sanat ya da zanaat ürünleridir	1

Üçüncü alt probleme ilişkin verilerin elde edilmesi için katılımcılara “ *Kültür kavramına maddi ve manevi kategorilendirmeler neden yapılır? Nedenleriyle birlikte*

açıklar mısınız? Şeklinde ikinci soru sorulmuştur. Bu soru doğrultusunda katılımcıların verdikleri cevaplara göre maddi kültür kavramına ilişkin algıları Tablo 3. 8' de yer almaktadır. Katılımcıların verdikleri cevap örnekleri:

ÖA7: “Ekonomiyi ilgilendiren şeyler maddidir...”

ÖA10: “... Maddi olarak da işte örneğin mimari eserler, binalar, köprüler ise maddiyatı gösterir. Çünkü insan eliyle yapılmış ve bir değeri olduğu için. Kültürümüzü de yansıtır aynı zamanda ama bunun tabikide bir uğraş bir çaba içerisinde insanlar tarafından yapıldığı için maddi bir kısmı da vardır yani hem maddiyat içeriyor hem de maneviyat içeriyor.”

ÖA17: “Maddi kültür mimariye dayalı, manevi de inançlar, düşünce tarzları. Maddi ve manevi diye ayırt edilmesi biri parasal biri ruhsal. Maddi kültür camiler, manevi kültüre adet ve görenekler.”

ÖA24: “Maddiden kasıt daha çok elle tutulabilen daha doğrusu fiziksel olarak gördüğümüz, yediğimiz, dokunabildiklerimizdir örnek olarak: yemekler, oyunlar, giysiler, mimari yapılar.”

ÖA28: “Değersel bir önem taşıyorsa maddidir.”

ÖA31: “Maddi olarak parasal yani şimdi nasıl bir açıklama yapayım diye düşünüyorum. Yani paranın kazanıldığı çoğu ortamda kültür bir materyal olarak kullanılabilir. Maddi olarak bunu söyleyebilirim...”

Katılımcıların cevapları doğrultusunda oluşturulan Tablo 3. 8' de yer alan bulgular incelendiğinde maddi kültür kavramı için verilen cevapların başında “İnsan eseri, elle tutulan ve gözle görülen nesnelerdir” cevabı gelmektedir. Katılımcılardan bazılarının ise maddi kültüre parasal anlamda değer atfettikleri görülmektedir. Maddi ve manevi kültür arasındaki ayrımın nasıl yapıldığını da açıklayan katılımcılar olduğu gibi maddi kültürle ilgili daha anlaşılır bir görüş belirten katılımcıların olduğu da görülmektedir. Bunun yanında konuya ilişkin tam olarak görüş belirtemeyen katılımcılarda bulunmaktadır. Görüş belirtenlerin çoğunluğunun ise maddi kültür kavramını literatürde yer alan tanımlara yakın şekilde anlamlandırdıkları görülmektedir. bu durum bu öğretmen adaylarının maddi kültür algılarının doğru olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 3. 9: Üçüncü Alt Problemdede Maddi Kültür Unsurlarına İlişkin Bulgular

Maddi Kültür Unsurları (N=33)	F
Mimari yapılar	10
Kıyafetler	8
Tarihi eserler	4
Yemekler	4
Oyunlar	2
İcat ettiğimiz aletler	2
Kullanılan eşyalar	2
Mal varlığı	1
İçecekler	1
Para birimimiz	1
Teknolojik şeyler /nesnesel ürünler	1
Dedelerimizden kalan eşyalar	1
Parayla satın alınabilen şeyler	1
Beşeri faaliyetler	1
Sanat ve zanaat ürünleri	1
Dil	1
Müzikler	1

Tablo 3. 9’ da katılımcıların maddi kültür unsurlarına ilişkin verdikleri örnekler yer almaktadır. Katılımcıların verdikleri cevap örnekleri:

ÖA8:“... Maddi kültür mimari yapılar, hanlar, hamamlar, camiler, kiliseler hatta harabe bir ev bile maddi kültür kategorisine girer...”

ÖA14: “...Maddi olarak ise tarihi eserler, para birimimiz bile belki bir maddi kültür içinde değerlendirilebilir.”

ÖA16: “Maddi kategorilendirmeye giydiğimiz kıyafetleri, yediğimiz yemekleri, örnek verebiliriz. Örneğin Moğolistan’da hayvan derisinden yapılan şapkalar Moğolistan’ın maddi kültürünü yansıtır.”

ÖA22: “... Maddi kültür ise; giyim kuşam, aletler, yemekler, müzikler vb.dir.”

ÖA30: “... Maddide mesela dedelerden kalan bir gaz lambası, büyük dedelerden kalan böyle eski şeyler vardır böyle çubuk tarzı şeyler, tespihler vardır ne bileyim eskiden çok kullanılmış şuan günümüzde bir değeri olmasa bile şuan onlar hatıra diyorlar ya manevi değeri vardır ama onlar yine de maddidir...”

Katılımcıların cevapları doğrultusunda oluşturulan Tablo 3. 9’ da yer alan bulgular incelendiğinde maddi kültür unsurları için en fazla verilen cevabın “mimari

eserler” ve “kıyafetler” olduğu görülmektedir. Verilen diğer cevaplar içerisinde “tarihi eserler”, “yemekler”, “kullanılan aletler”, “dedelerden kalan hatıralar” gibi örnekler bulunmaktadır. Ayrıca “oyunlar”, “dil” ve “müzik” gibi özünde manevi olan unsurların maddi kültür unsurları içinde değerlendirildiğine yönelik cevapların olduğu da görülmektedir. Katılımcıların görüşleri incelendiğinde maddi kültür unsurlarına çeşitli örnekler verdikleri görülmektedir. Her ne kadar bazı katılımcılar manevi kültür unsurlarını maddi kültür unsurlarına dâhil etse de verilen diğer cevapların maddi kültür unsurlarıyla tutarlı oldukları görülmektedir.

Tablo 3.10: Üçüncü Alt Problemde Manevi Kültür Kavramına İlişkin Bulgular

Manevi Kültür (N=33)	F
Değerler, semboller ve inanç gibi unsurlardır	4
Manevi anlamda işimize yarayan şeylerdir	3
İnsanlar arası ilişkileri belirleyen kurallardır	1
İnsan hareketleri üzerinde etkisi olan şeylerdir	1
İçsel olan şeylerdir	1
Kültürün elle tutulmasa da var olan kısmıdır	1
Sözel ve soyut olarak devam eden şeylerdir	1
Kültürün tarih, edebiyat, din gibi değerlerinden oluşan kısmıdır	1
Toplumu bir arada tutan belli kurallardır	1
İnsanın sergilediği davranış biçimleridir veya hal ve hareketlimizdir	1
İnanca, düşünceye ve ruhsallığa dayalı şeylerdir	1
İnsanla birlikte yaşayıp varlığını sürdürebilen şeylerdir	1
Dine ve aileye saygı, akrabalık ilişkileri, önemli günleri kutlanması gibi olaylardır	1
Önemsiz ve maddi bir değer taşımayan şeylerdir	1
Dinin getirdiği maneviyatı kullanabileceğimiz kültür parçasıdır	1
İnsanın yaşam biçimi, gelenek ve görenekleridir	1

Tablo 3.10’ da katılımcıların manevi kültür kavramına yönelik görüşleri yer almaktadır. Katılımcıların manevi kültür kavramına yönelik verdikleri cevap örnekleri:

ÖA3: “... Manevi kültür ise örf adet gibi hareketlerimiz üzerinde etkisi olan bir şey.”

ÖA5: “...Elle tutulmasa da var olan kısım ise manevi kısmı oluşturur. Bunlara da örnek din, gelenek-görenek gibi şeyleri söyleyebilirim.”

ÖA7: “... Değerleri ilgilendiren şeyler ise manevidir.”

ÖA9: “... Manevi kültür ise; tarih, edebiyat, din gibi değerlerden oluşur.”

ÖA11: “... Büyüklerimize karşı sergilediğimiz hal ve hareketler manevi

değerlerimizdir işte bu manevi değerler kültürün manevi kısmını oluşturur ama her hangi bir kazıdan elde etmedik bunu. Zamanla bu bize aşılanmış.”

Katılımcıların manevi kültüre yönelik verdikleri cevaplar ve bu cevaplar doğrultusunda oluşturulan Tablo 3.10 incelendiğinde soyut içerikli olan şeylerin kültürün manevi kısmını oluşturduğu görüşünü savundukları görülmektedir.

Tablo 3.11: Üçüncü Alt Problemde Manevi Kültür Unsurlarına İlişkin Bulgular

Manevi Kültür Unsurları (N=33)	F
Gelenek ve görenekler	10
Örf ve adetler	8
Din	8
Değerler	6
Saygı	4
Hoşgörü	2
Vatan ve millet	2
Ahlak	1
Bayrak	1
Dini bayramlar	1
El öpme	1
Misafirperverlik	1
Ayıplanma korkusu	1
Tarih	1
Edebiyat	1
Bir arada yaşamak için oluşturulmuş kurallar	1
Yöresel kıyafetler, danslar ve oyunlar	1
Düğün törenleri	1
Konuşma tarzları	1
Semboller	1
Akrabalık ilişkileri,	1
Özel ve önemli günlerin kutlanması	1
Yaşayış biçimleri	1
Sevgi	1
Atalardan kalan manevi değerler	1

Tablo 3.11’ de katılımcıların manevi kültür unsurlarına yönelik algılarına yer verilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevap örnekleri:

ÖA4: “Manevi kültür içseldir; gelenekler, değerler. Büyüklere saygı, el öpme, misafirperverlik, ayıplanma korkusu gibi...”

ÖA12: “... Manevi kültür bizim vatanımız, milletimiz, bayrağımız, dinimiz.”

ÖA16: “... Manevi kategorilendirmeye ise; düğün törenleri, saygı, sevgi,

konuşma tarzlarını örnek verebiliriz.”

ÖA22: “Manevi kültür; değerler, semboller, inançlardır...”

ÖA24: “... Manevi olarak da dinlerine olan saygıları, aile fertlerine olan saygı davranışları, akrabalık ilişkileri, önemli günler ya da özel günlerin kutlanması vb. olaylar.”

ÖA25: “Kültürü oluşturan en büyük nedenler manevidir duygularımızla hareket ederek düşünerek geleceğe miras bırakalım düşüncesi ile biz maddiyata yöneliyoruz. Van kalesi durduk yere yapılmadı. Van kalesinin yapılmasına insanda var olan manevi düşünce etkili olmuştur. Manevi kültür olarak örf, adet, gelenek vs bu kategoriye koyabiliriz.”

Tablo 3.11’ de yer alan bulgulardan anlaşıldığına göre katılımcıların manevi kültür unsuru olarak gördükleri şeylerin başında “gelenek ve görenekler”, “örf ve adetler”, “din” ve “değerler” gelmektedir. Katılımcıların manevi kültür unsurlarına verdikleri örnekler bunlarla sınırlı kalmamış birbirinden farklı başka örneklerde vermişlerdir. Verilen örneklerin manevi kültür unsurlarıyla tutarlı olduğu görülmektedir.

3.5. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 3.12: Kültürü Çeşitlerine Ayırma Durumlarına İlişkin Bulgular

Kültürü Çeşitlerine Ayırma (N=33)	F
Maddi kültür	33
Manevi kültür	33
Milli kültür	32
Evrensel kültür	26

Dördüncü alt probleme ilişkin bulguları oluşturmak için üçüncü alt problem için sorulan iki soruya verilen cevaplar temel alınmıştır. Bu doğrultuda oluşturulan bulgular Tablo 3.12’ de verilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevap örnekleri:

ÖA5: “Bir elle tutulabilir bir de gözlemlenebilir olmasından olabilir. Bu maddi kısmı oluşturur. Elle tutulmasa da var olan kısım ise manevi kısmı oluşturur. Bazı durumlar toplumun sadece bir kısmını kapsar. Yani milli olur. Fakat bazı durumlar da dünyanın tamamına hitap eder. Bu da evrenselliştir.”

ÖA13: “Çünkü maddi kültür gözle görülen ve elle tutulan şeylerdir. Manevi

kültür ise manevi dünya içerisinde görüp öğrenilerek kazanılan veya benimsenen öğretilen şeylerdir. Kültür sadece bir topluma bir ülkeye mahsus değildir. Evrende kabul görmüş kültürel öğeler ve olaylar da vardır. Milli kültür ise sadece o topluma ait olan şeylerdir. O toplumun bireylerine has davranışlar içerir. Yani bir nevi endemiktir. O topluma ve o bireye hasdır.”

ÖA32: “Bildiğim kadarıyla maddi olanlar daha çok böyle yapılan beşeri faaliyetler; manevi olanlar yaşayış biçimi, gelenek-göreneklerdir. Bu ayırmıştırma bence doğru bir şey. Yani evrensel olduğunu pek düşünmüyorum. Yani bence daha çok millidir. Milli kültür her yaşayış biçimi farklı, her kültür farklı yani millilik özelliği gösteriyor ama evrensel olduğunu pek düşünmüyorum. Mesela tanıdık birini görünce arabayı üzerine sürmek(burada baya güldük) biz Türklere ait bir özelliktir. Yine büyüklerin yanında ayak ayaküstüne atmamak, bir büyük geldiğinde yatıyorsan kalkmak gibi bu tarz şeyler biz Türklerindir bize özgüdür ve bu yüzden millidir.”

ÖA33: “Kültür kavramı hem maddi hem de manevi unsurları bir arada içerir. Kültür toplumların ortak değeri olduğu için evrenseldir.

Tablo 3.12 incelendiğinde katılımcıların tamamının kültürün hem maddi hem de manevi yönü olduğunu kabul ettikleri görülmektedir. Milli kültürü kabul eden katılımcı sayısı 32 iken kabul etmeyen katılımcı sayısı yalnızca 1’dir. Kültürü evrensellik bazında değerlendiren katılımcı sayısı 26 iken 7 katılımcının ise evrensel kültür olmadığı inancına sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların verdikleri cevapların sahip oldukları görüşleri destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

3.6. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 3.13: Kültür Öğrenme Araçlarına İlişkin Bulgular

Kültür Öğrenme Araçları (N=33)	F
Aile ve büyüklerimizden	7
Geçmiş kaynaklar ve tarihten	6
Kitaplardan	6
Çevre(arkadaş çevresi)	4
Örf ve adetlerden	4
Eğitim, Okul ve öğretmenlerden	3
Gelenek ve göreneklerden	3
Gezip görerek(turizm faaliyetleri)	3
Kültürün içine dâhil olarak/yaşayıp deneyimleyerek	3
Yaşanılan coğrafyadan	3

Tablo 3.13: Kùltür Öğrenme Araçlarına İlişkin Bulgular (Devamı)

Teknolojiden	3
Alanında uzman kişilerden	3
Medyadan (televizyon, internet, sosyal ve görsel medya)	3
İnsanlar arası iletişim	3
Dini değerlerden	3
Mimari yapılardan	2
Dil aracılığıyla	2
Sözlü tarih çalışmaları/ Yaşlılarla yapılan röportajlardan	2
Sosyolojiden	2
Folklor etkinlerinden	2
Müzelerden	1
Yerel yayınlardan/Konferanslardan	1
Türkülerden	1
Edebiyat	1
Kütüphanelerden	1
Ansiklopedilerden	1
Makale ve denemelerden	1
Farklı kültürdeki insanlarla arkadaşlık ederek	1
Bir milletin yaşamını yakından takip ederek (gözlem)	1
Değer verilen liderlerden	1
Etkileşime geçilen toplumlardan	1
Bir toplumun yaşam tarzından	1
Belgesellerden	1
Ahlaki ve insanı değerlerden	1
Çağdan	1

Beşinci alt probleme ilişkin bulguları oluşturmak için katılımcılara “Kùltür öğrenme süresinde sizce nelerden yararlanılmalı?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda Tablo 3. 13 oluşturulmuştur. Katılımcıların verdikleri cevap örnekleri:

ÖA5: “Geçmiş kaynaklardan müzelerden, tarihten vs.”

ÖA8: “Günümüzde merak ettiğimiz her konuda bilgi sahibi olmamız çok rahat. Dolayısıyla medya kanalları, kitaplar bu konuda oldukça işimize yarar. Fakat ailemizden, çevremizden gördüğümüz, duyduğumuz sözlü tarih çok daha etkili olacaktır...”

ÖA9: “Kùltür öğrenme süreci; tarih, edebiyat, sosyoloji, dini değerler, gelenek ve göreneklerden yararlanılarak olmalıdır.”

ÖA11: “Bence en iyi öğrenme yolu yaşlı bireylerle yapılan röportajlardır. Manevi değerlerimizi bize en iyi onlar açıklar. Hâlâ da birçok şeyi benimseyerek yaşıyorlar. O sebepten dolayı yaşça ilerlemiş bireyler bize çok iyi ve doğru bilgi verir.”

ÖA15: “Kültür öğrenme sürecinde herhangi bir yerde de olsa bizzat oraya gidilip o insanların arasında nasıl yasadıklarına hayat şartlarına ve günlük yaşamlarına dikkat edilmelidir yani okuyup araştırmaktansa gidip gezilip görülmesi lazım.”

ÖA20: “Ansiklopedi, geçmişte yaşayanlar insanlardan makaleler, denemeler veya alanında uzman kişilerden.”

ÖA24: “Toplumun örf ve adetleri, giyim şekilleri, halk oyunları, mimari yapıları, değer verdikleri liderler, yaşadıkları coğrafya, etkileşime girdikleri toplumlardan.”

ÖA25: “Din, dil, örf-adet, gelenek oraya ait toplum yaşam tarzlarından yararlanabilir.”

ÖA31: “Kültür öğrenme sürecinde bence yani ilk başta en büyük etmen öğretmen olur. 1. Sınıftan üniversite bitimine kadar öğretmenleri biz rol model aldığımız için en fazla yararlanacağımız canlı olarak öğretmenleri örnek gösterebiliriz. Ama yani materyal olarak soruyorsanız bilgisayar gibi teknolojik aletlerden de yararlanabiliriz.”

Katılımcıların görüşleri doğrultusunda oluşturulan Tablo 3. 13’ te yer alan bilgiler ve cevap örnekleri incelendiğinde katılımcıların kültür öğrenme aracı olarak en başta “aile ve büyükler”, “geçmiş kaynaklar ve tarih” ve “kitap ve benzeri materyalleri” örnek verdikleri görülmektedir. Bunların dışında “sosyal çevre”, “eğitim ve okul”, “öğretmenler”, “kitle iletişim araçları”, “müzeler”, “bir toplumun içine dâhil olma” ve “turizm faaliyetlerine katılma”, “farklı kültürlerden arkadaş edinme” ve “değer verilen liderler” gibi daha birçok şeyin de kültürü öğrenmede kullanılacak araçlar olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Katılımcıların kültürü öğrenmek için birbirinden farklı araçlar olduğu konusunda hemfikir oldukları görülmektedir. Dolayısıyla verilen cevaplar kültürü öğrenme araçlarıyla tutarlılık göstermektedir.

3.7.Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Altıncı alt problem dâhilinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür algılarında çeşitli değişkenlerin etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Belirlenen değişkenlere göre araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür için yaptıkları tanımlar tek bir tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3. 14: Değişkenlere Göre Kültür Algılarına İlişkin Bulgular

(N=33)	Cinsiyet Değişkenine Göre Kültür	F
Kadın	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	6
	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	5
	Bir toplumun geçmişinden gelen ve geleceğe bırakacağı maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	5
	Bir milleti çağrıştıran ve yansıtan şeydir	1
	İnsanla şekillenen insanı temsil eden şeylerdir	1
	İnsanların üzerinde tuttuğu etkidir	1
	Toplumlar arası etkileşimden oluşan bir şeydir	1
	Hem evrensel hem milli olan bir kavramdır	1
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	1
Erkek	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	5
	Bir toplumun geçmişinden gelen ve geleceğe bırakacağı maddi manevi miras öğelerinin toplamıdır	5
	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	4
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	2
	Kültür her şeydir, olmazsa olmazımızdır	1
	İnsanın olaylardan çıkarımıdır	1
	Toplumların aynasıdır	1
	İnsanın hayata bakış açısı, hayatı anlaması ve yaşatmasıdır	1
	Milletin temel ortak bir şeyidir	1
	İnsanın toplumdaki yaşantısını etkileyen en önemli faktörlerden birisidir	1
(N=33)	Sınıf Düzeyine Göre Kültür	F
1.sınıf	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	2
	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	2
	İnsanın hayata bakış açısı, hayatı anlaması ve yaşatmasıdır	1
	İnsanın olaylardan çıkarımıdır	1
	İnsanla şekillenen, insanı temsil eden şeylerdir	1
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	1
2.sınıf	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	5
	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	4
	Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	3
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	2
	Kültür her şeydir, olmazsa olmazımızdır	1
	Bir milleti çağrıştıran ve yansıtan şeydir	1
	Hem evrensel hem milli olan bir kavramdır	1
	Toplumların aynasıdır	1
3.sınıf	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	3
	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	2
	Bir toplumun geçmişinden gelen maddi ve manevi tüm birikimleridir	2
	Milletin temel ortak bir şeyidir	1
	Maddi ve manevi olarak geleceğe bırakacağımız mirastır	1
	İnsanların üzerinde tuttuğu etkidir	1
4. Sınıf	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	2
	Maddi ve manevi olarak geleceğe bırakacağımız mirastır	2
	Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	2
	Toplumlar arası etkileşimden oluşan bir şeydir	1

Tablo 3. 14: Değişkenlere Göre Kültür Algılarına İlişkin Bulgular (Devamı)

4.Sınıf	İnsanın toplumdaki yaşantısını etkileyen en önemli faktörlerden birisidir	1
(N=33)	Yaşanılan Yere Göre Kültür	F
Köy	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	4
	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	3
	Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	1
	İnsanın olaylardan çıkarımıdır	1
	Toplumların aynasıdır	1
	İnsanların üzerinde tuttuğu etkidir	1
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	1
	Bir toplumun geçmişinden gelen maddi ve manevi tüm birikimleridir	1
İlçe	Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	3
	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	2
	Bir toplumun geçmişinden gelen ve maddi ve manevi geleceğe bırakılan mirastır	2
	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	1
	Bir milleti çağrıştıran ve yansıtan şeydir	1
	Hem evrensel hem milli olan bir kavramdır	1
	İnsanın toplumdaki yaşantısını etkileyen en önemli faktörlerden birisidir	1
Büyükşehir	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	6
	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	4
	Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	3
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	2
	İnsanın hayata bakış açısı, hayatı anlaması ve yaşatmasıdır	1
	Kültür her şeydir. Olmazsa olmazımızdır.	1
	Milletin temel ortak bir şeyidir	1
	İnsanla şekillenen, insanı temsil eden şeylerdir	1
	Toplumlar arası etkileşimden oluşan bir şeydir	1
(N=33)	Annenin Öğrenim Durumuna Göre Kültür	F
Okuryazar Değil	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	3
	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	3
	Maddi ve manevi olarak geleceğe bırakacağımız mirastır	2
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	1
	İnsanın olaylardan çıkarımıdır	1
	Hem evrensel hem milli olan bir kavramdır	1
	Toplumların aynasıdır	1
	Toplumlar arası etkileşimden oluşan bir şeydir	1
İlkokul Mezunu	Bir toplumun yaşadığı çevre, gelenekler, görenekler ve bunların tümüdür	1
	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	6
	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	5
	Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	3
	Bir toplumun geçmişinden gelen ve maddi ve manevi geleceğe bırakılan mirastır	2
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	1
	İnsanın toplumdaki yaşantısını etkileyen en önemli faktörlerden birisidir	1
	İnsanların üzerinde tuttuğu etkidir	1

Tablo 3. 14: Değişkenlere Göre Kültür Algılarına İlişkin Bulgular (Devamı)

Lise Mezunu	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	2
	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	1
	Bir toplumun geçmişinden gelen maddi ve manevi tüm birikimleridir	1
	Kültür her şeydir, olmazsa olmazımızdır	1
	Bir milleti çağrıştıran ve yansıtan şeydir	1
	İnsanla şekillenen insanı temsil eden şeylerdir	1
Üniversite Mezunu	Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	2
	İnsanın hayata bakış açısı, hayatı anlaması ve yaşatmasıdır	1
	Milletin temel ortak bir şeyidir	1
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	1
(N=33)	Babamın Öğrenim Durumuna Göre Kültür	F
Okuryazar Değil	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	1
	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	1
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	1
	Toplumların aynasıdır	1
	Toplumlar arası etkileşimden oluşan bir şeydir	1
İlkokul Mezunu	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	6
	Bir milletin maddi ve manevi değerlerini toplamıdır	6
	Bir toplumun maddi manevi miras öğelerinin	2
	Maddi ve manevi olarak geleceğe bırakacağımız mirastır	1
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	1
	İnsanın toplumdaki yaşantısını etkileyen en önemli faktörlerden birisidir	1
	İnsanların üzerinde tuttuğu etkidir	1
	Hem evrensel hem milli olan bir kavramdır	1
	İnsanın olaylardan çıkarımıdır	
Lise Mezunu	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	2
	Bir toplumun geçmişinden gelen maddi ve manevi tüm birikimleridir	2
	Bir toplumun yaşadığı çevre, gelenekler, görenekler ve bunların tümüdür	1
	Bir milleti çağrıştıran ve yansıtan şeydir	1
Üniversite Mezunu	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	2
	Bir milletin maddi ve manevi değerlerini toplamıdır	2
	Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	2
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	1
	Kültür her şeydir, olmazsa olmazımızdır	1
	İnsanın hayata bakış açısı, hayatı anlaması ve yaşatmasıdır	1
	Milletin temel ortak bir şeyidir	1
	İnsanla şekillenen insanı temsil eden şeylerdir	1
(N=33)	Turizm Faaliyetlerine Katılma Durumuna Göre Kültür	F
Düzenli Giden	Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	3
	Bir toplumun geçmişinden gelen ve maddi ve manevi geleceğe bırakılan mirastır	3
	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	1
	Hem evrensel hem milli olan bir kavramdır	1
Hiç Gitmeyen	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	4
	Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	3
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	2

Tablo 3. 14: Değişkenlere Göre Kültür Algılarına İlişkin Bulgular (Devamı)

Hiç Gitmeyen	İnsanın hayata bakış açısı, hayatı anlaması ve yaşatmasıdır	1
	Maddi ve manevi olarak geleceğe bırakacağımız mirastır	1
	Kültür her şeydir. Olmazsa olmazımızdır.	1
	İnsanın olaylardan çıkarımıdır	1
	Toplumların aynasıdır	1
	İnsanın toplumdaki yaşantısını etkileyen en önemli faktörlerden birisidir	1
Diğer	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	6
	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	4
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	1
	Milletin temel ortak bir şeyidir	1
	Bir milleti çağrıştıran ve yansıtan şeydir	1
	İnsanla şekillenen, insanı temsil eden şeylerdir	1
	Toplamlar arası etkileşimden oluşan bir şeydir	1
	İnsanların üzerinde tuttuğu etkidir	1
(N=33)	Kitap Okuma Alışkanlığına Göre Kültür	F
Düzenli Okuyan	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	5
	Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	4
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	2
	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	2
	Bir toplumun geçmişinden gelen ve maddi ve manevi geleceğe bırakılan mirastır	2
	İnsanın hayata bakış açısı, hayatı anlaması ve yaşatmasıdır	1
	Kültür her şeydir. Olmazsa olmazımızdır	1
	Bir milleti çağrıştıran ve yansıtan şeydir	1
	Hem evrensel hem milli olan bir kavramdır	1
	İnsanla şekillenen, insanı temsil eden şeylerdir	1
	Toplumların aynasıdır	1
	Toplamlar arası etkileşimden oluşan bir şeydir	1
Hiç okumayan	Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	2
	Bir toplumun geçmişinden gelen ve maddi ve manevi geleceğe bırakılan mirastır	2
	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	1
	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	1
Diğer	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	6
	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	5
	Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	2
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	1
	İnsanın olaylardan çıkarımıdır	1
	Milletin temel ortak bir şeyidir	1
	İnsanların üzerinde tuttuğu etkidir	1
	İnsanın toplumdaki yaşantısını etkileyen en önemli faktörlerden birisidir	1
	Maddi ve manevi olarak geleceğe bırakacağımız mirastır	1
(N=33)	Müze Gitme Durumuna Göre Kültür	F
Düzenli Giden	Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	2
	Bir toplumun geçmişinden gelen ve maddi ve manevi geleceğe bırakılan mirastır	2

Tablo 3. 14: Değişkenlere Göre Kültür Algılarına İlişkin Bulgular (Devamı)

Düzenli	Hem evrensel hem milli olan bir kavramdır	1
Giden	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	1
Hiç Gitmeyen	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	4
	Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	4
	Bir toplumun geçmişinden gelen ve maddi ve manevi geleceğe bırakılan mirastır	3
	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	3
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	2
	Kültür her şeydir. Olmazsa olmazımızdır	1
	Toplumların aynasıdır	1
	İnsanların üzerinde tuttuğu etkidir	1
	İnsanın toplumdaki yaşantısını etkileyen en önemli faktörlerden birisidir	1
Diğer	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	7
	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	5
	İnsanın hayata bakış açısı, hayatı anlaması ve yaşatmasıdır	1
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	1
	İnsanın olaylardan çıkarımıdır	1
	Milletin temel ortak bir şeyidir	1
	Bir milleti çağrıştıran ve yansıtan şeydir	1
	İnsanla şekillenen, insanı temsil eden şeylerdir	1
	Bir toplumun yaşadığı çevre, gelenekler, görenekler ve bunların tümüdür	1
	Toplamlar arası etkileşimden oluşan bir şeydir	1
	İnsanın olaylardan çıkarımıdır	1
(N=33)	Tarihi Yerlere Gitme Durumuna Göre Kültür	F
Düzenli giden	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	5
	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	3
	Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	3
	Bir toplumun geçmişinden gelen ve maddi ve manevi geleceğe bırakılan mirastır	3
	İnsanın hayata bakış açısı, hayatı anlaması ve yaşatmasıdır	1
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	1
	Kültür her şeydir. Olmazsa olmazımızdır.	1
	Hem evrensel hem milli olan bir kavramdır	1
Hiç gitmeyen	Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	4
	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	3
	Bir toplumun geçmişinden gelen ve maddi ve manevi geleceğe bırakılan mirastır	3
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	2
	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	2
	Toplumların aynasıdır	1
	İnsanın toplumdaki yaşantısını etkileyen en önemli faktörlerden birisidir	1
Diğer	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	4
	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	3
	İnsanın olaylardan çıkarımıdır	1
	Milletin temel ortak bir şeyidir	1
	Bir milleti çağrıştıran ve yansıtan şeydir	1
	İnsanla şekillenen, insanı temsil eden şeylerdir	1

Tablo 3. 14: Değişkenlere Göre Kültür Algılarına İlişkin Bulgular (Devamı)

Diğer	İnsanların üzerinde tuttuğu etkidir	1
	Toplumlar arası etkileşimden oluşan bir şeydir	1
(N=33)	Medyada Kültürel İçerikli Program Takip Etme Durumuna Göre Kültür	F
	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	8
	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	3
Düzenli takip eden	Bir toplumun geçmişinden gelen ve maddi ve manevi geleceğe bırakılan mirastır	3
	Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	3
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	1
	Bir milleti çağrıştıran ve yansıtan şeydir	1
	Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	2
Hiç takip etmeyenler	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	2
	Maddi ve manevi olarak geleceğe bırakacağımız mirastır	1
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	2
	İnsanın olaylardan çıkarımıdır	1
	Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır	4
	Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir	3
	Bir toplumun maddi ve manevi miras öğelerinin toplamıdır	2
Diğer	Bir toplumun geçmişinden gelen ve maddi ve manevi geleceğe bırakılan mirastır	1
	İnsanın hayata bakış açısı, hayatı anlaması ve yaşatmasıdır	1
	Bir toplumun düşünce tarzıdır	1
	Kültür her şeydir. Olmazsa olmazımızdır	1
	Milletin temel ortak bir şeyidir	1
	Hem evrensel hem milli olan bir kavramdır	1
	Toplumların aynasıdır	1
	İnsanların üzerinde tuttuğu etkidir	1
	İnsanın toplumdaki yaşantısını etkileyen en önemli faktörlerden birisidir	1
	Toplumlar arası etkileşimden oluşan bir şeydir	1

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda oluşturulan tablo incelendiğinde bütün değişkenlerde üzerinde en çok durulan kültür tanımlarının “Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir”, “Bir toplumun maddi manevi değerlerinin ve miras öğelerinin toplamıdır” ve “Bir toplumun geçmişinden gelen ve maddi ve manevi geleceğe bırakılan mirastır” şeklinde olduğu görülmektedir. Bu tanımlardan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürü insanla ilişkilendirdiği, geçmiş ve gelecek arasında bir köprü olarak gördüğü yönünde çıkarımında bulunulabilir. Ayrıca kültür için yapılan tanımların bunlarla sınırlı kalmadığı ve birbirinden farklı tanımların da olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültüre ilişkin her değişkende ortak tanımları olduğu gibi farklı tanımlarının da olduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulgulardan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çeşitli değişkenlerden bağımsız cevaplar verdikleri söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür kavramına yönelik yapmış oldukları tanımlar farklılık göstermektedir. Elde edilen bulgulara göre araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürü en çok “Bir milletin maddi manevi değerlerinin toplamıdır”, “Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir” ve “Bir toplumun geçmişinden gelen maddi ve manevi miras birikimidir” şeklinde tanımlamışlardır. Bu tanımların dışında kültür kavramına yönelik farklı tanımlarda bulunmaktadır. Yapılan tanımlar farklı olmasına rağmen sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür algılarında ortak olarak vurguladıkları noktaların olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür kavramının ilişkin yapmış oldukları tanımların farklılık göstermesi çeşitli nedenlere bağlı olabileceği gibi, bakış açılarının farklılık göstermesinden de kaynaklı olabilir. Yapılan tanımlar her ne kadar farklılık gösterse de literatürde yer alan kültür tanımlarıyla benzerlik göstermektedir. Bu durum bizlere sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür kavramına yönelik algılarının yeterli olduğunu göstermektedir.

Erişti ve Belet(2010) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin kültür algılarında ortak bir şekilde vurgu yaptıkları özelliklerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.¹⁹⁹ Akpınar ve Genç (2017) tarafından yapılan çalışma sonucunda ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür kavramını doğru şekilde algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır.²⁰⁰ Ulaşılan bu sonuçlar araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Araştırma sonucunda ulaşılan bir diğer bulgu ise kültürün unsurlarına yönelik algılarıdır. Sosyal bilgiler öğretmen adayları kültür unsurlarına yönelik vermiş oldukları örnekler; “yemekler”, “gelenek ve görenekler”, “örf ve adetler”, “din”, “dil”, “tarihi yapıtlar”, “kıyafetler”, “sanat”, “düğünler” vb. unsurlardan oluşmaktadır. Verilen bu örnekler literatürde yer alan kültür unsuru örnekleriyle benzer olduğu gibi Ünlü (2012)²⁰¹ ve Akpınar ve Genç (2027)²⁰² tarafından yapılan araştırma sonuçlarıyla da benzerlik göstermektedir.

¹⁹⁹ Erişti ve Belet, “İlköğretim Öğrencilerinin”, 260.

²⁰⁰ Akpınar ve Genç, “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları” 249.

²⁰¹ Ünlü, “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin”, 82.

²⁰² Akpınar ve Genç, “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları”, 259.

Bu örneklerin dışında bazı öğretmen adayları “insan yapımı olan her şey” diyerek kültür unsurlarını yalnızca insanla ilişkilendirerek açıklarken bazı öğretmen adayları ise “var olan her şey” örneğiyle her varlığı kültür unsuru olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Bu sonuç öğretmen adaylarının bu konuda doğru öğrenmelerinin yanında bir takım yanlış öğrenmelere de sahip olduklarını göstermektedir. Bu durum öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinin ders programlarında kültürel içerikli çalışmalara yeterli düzeyde yer verilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür algıları ile ilgili olan bir diğer bulgu evrensel kültür kavramına ilişkin algılarıdır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının evrensel kültüre ilişkin yapmış oldukları en belirgin tanım “Bütün dünya toplumları tarafından kabul edilmiş şeylerdir” şeklindedir. Bu tanım Kongar (1982)²⁰³ ve Malinowski (2016)²⁰⁴ tarafından yapılmış evrensel kültür tanımlarıyla paralellik göstermektedir. Ayrıca evrensel kültür için farklı tanımlar da yapmışlardır. Yapılan diğer tanımlar da literatürde yer alan evrensel kültür tanımlarıyla tutarlılık göstermektedir. Kültürün evrensel olamayacağını düşünen öğretmen adayları ise her hangi bir açıklama yapmamışlardır. Bu sonuç araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının evrensel kültüre ilişkin öğrenmelerinde bir takım eksikliklerin olabileceği konusunda çıkarımda bulunulmasına neden olmaktadır. Bu durum öğretmen yetiştirme programlarının eksik öğrenmelerin önüne geçecek şekilde düzenlenmesinin gerekli olduğunu göstermektedir.

Araştırma kapsamında ulaşılan bir başka bulgu ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının evrensel kültür unsurlarına ilişkin algılarıdır. Sosyal bilgiler öğretmen adayları evrensel kültür unsurlarına verdikleri örnekler; “dil”, “din”, “gelenek” ve “görenekler”, “değerler” vb şeklindedir. Verilen bu örnekler Kan (2010)²⁰⁵ ve Mert, Albayrak ve Serin (2013)²⁰⁶ tarafından yapılan bu çalışmaların sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının evrensel kültür unsurlarına ilişkin verdikleri örnekler farklılık göstermesine rağmen, literatürdeki evrensel kültür

²⁰³ Kongar, *Kültür*, 9.

²⁰⁴ Malinowski, *Bilimsel Bir Kültür*, 58.

²⁰⁵ Mustafa Onur Kan, “Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabını Kültür Öğeleri Açısından İncelenmesi” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010), 112-113, 115.

²⁰⁶ Osman Mert, Fatma Albayrak ve Nilüfer Serin, “Çeviri Çocuk Kitaplarının Kültür Aktarımı Açısından İncelenmesi”, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1/3, (2013): 58-73. 63,64,67,68,70,71. DOI: 10.16916/aded.16000

unsurlarıyla tutarlılık göstermektedir. Bu sonuçlar sosyal bilgiler öğretmen adaylarının evrensel kültür unsurlarına ilişkin algılarının doğru olduğu yönünde çıkarımda bulunulmasına yol açmaktadır.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulardan biri de sosyal bilgiler öğretmen adaylarının milli kültür algılarıdır. Milli kültüre yönelik öğretmen adaylarının çoğunluğu tarafından verilen örnekler; “Tek bir millet veya tek bir topluma ait olan kültürdür”, “Her toplumun milli değerlerini yansıtan şeylerdir şeklindedir”. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından milli kültür için yapılan bu tanım örnekleri Kafesoğlu (2016)²⁰⁷ ; Turhan (2016)²⁰⁸ ve Benedict (2011)²⁰⁹ tarafından yapılan çalışmalarındaki milli kültür tanımlarıyla örtüşmektedir. Bu sonuçlar araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürün her millet tarafından millileştirildiği yönünde bir algıya sahip olduklarını göstermektedir. Bazı öğretmen adayları ise milli kültürü yalnızca “Sadece biz Türklere özel olan kültürdür” şeklinde açıklamışlardır. Bu açıklama ise Ünlü (2012)²¹⁰ tarafından yapılan araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Bu sonuçlar ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının milli kültürü dâhil oldukları kültür çerçevesinde açıkladıklarını göstermektedir. Genel olarak sonuçlar değerlendirildiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının milli kültür kavramına ilişkin algılarının doğru olduğu çıkarımında bulunulabilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının milli kültür unsurlarına ilişkin algıları araştırma kapsamında elde edilen bulgulardan bir tanesidir. Öğretmen adaylarının milli kültür unsurlarına ilişkin verdikleri örnekler; “bayrağımız”, “dilimiz”, “yemekli, halaylı, yöresel kıyafetli düğünlerimiz”, “düğünde gelinin beline kırmızı kuşak bağlamak”, “istiklal marşı”, “ebru sanatı”, “Osmanlı tuğrası”, “milli değerler”, “Atatürk sevgisi”, “vatan sevgisi” vb şeklindedir. Bu örnekler Ünlü (2012)²¹¹ ve Özenç ve Orhan Karsak (2019)²¹² tarafından yapılan çalışmalardaki bulgularla benzerlik göstermektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları milli kültür unsurlarına ilişkin doğal olarak kendi milli kültürleri olan Türk milli kültür unsurlarından örnekler vermişlerdir. Ayrıca sosyal

²⁰⁷ Kafesoğlu, *Türk Milli*,16.

²⁰⁸ Turhan, *Kültür*, 35

²⁰⁹ Benedict, *Kültür*, 286.

²¹⁰ Ünlü, “8. Sınıf Öğrencilerinin”, 83.

²¹¹ Ünlü, “8. Sınıf Öğrencilerinin”, 83-84

²¹²Emine Gül Özenç, Hanife Gülhan Orhan-Karsak, “İlkokul Birinci ve İkinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Milli ve Kültürel Kavramlara Yer verilme Durumu”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17/37,(2019):349-379.362,364. DOI: 10.34234/ded.54776

bilgiler öğretmen adaylarının bazıları milli kültür unsurlarını açıklarken her toplumun kendine ait bir milli kültürü olduğu düşüncesiyle hareket ederek bu doğrultuda örnekler vermişlerdir. Bu bulgulardan araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının milli kültür unsurlarına ilişkin algılarının doğru olduğu söylenebilir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulardan biri sosyal bilgiler öğretmen adaylarının maddi kültür algılarıdır. Maddi kültüre araştırmaya katılan bazı sosyal bilgiler öğretmen adayları; “İnsan ürünü nesnelere dayanan somut şeylerdir”, “Elle tutulup gözle görülebilen somut şeylerdir” şeklinde tanımlamışlardır. Bu tanımlar Yeşilbursa (2011)²¹³, Tanrıkulu (2014)²¹⁴ ve Dikeçligil (2018)²¹⁵ tarafından yapılan çalışmalardaki tanımlarla paralellik göstermektedir. Bazı öğretmen adayları ise “Mal varlığı gibi parasal şeyler maddi kültürdür” şeklinde bir açıklamada bulunmuşlardır. Yapmış oldukları bu açıklamadan bazı öğretmen adaylarının maddi kültürü açıklama konusunda yetersiz kaldıkları gibi kültürel anlamda maddilik ile ekonomi anlamındaki maddiliği karıştırdıkları anlaşılmaktadır. Bu karışıklığın giderilebilmesi için öğretmen adaylarına tarihi mekânlar ve müze ziyaretleri yaptırılmasının yanı sıra maddi kültür içerikli çalışmalar yaptırılması faydalı olacaktır. Bu sayede hem öğretmen adaylarının yanlış öğrenmeleri hem de ileride yanlış öğretilmeleri engellenmiş olacaktır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının maddi kültür unsurlarına ilişkin algıları araştırmanın bir diğer bulgusudur. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının maddi kültür unsurlarına ilişkin çoğunluk olarak vermiş oldukları örnekler; “mimari eserler”, “yemekler”, “kıyafetler” ve “tarihi eserler” şeklindedir. Öğretmen adayları tarafından verilen bu örnekler Yeşilbursa (2011)²¹⁶ tarafından yapılan çalışmada yer alan maddi (somut) kültürel miras unsurları örnekleri ve Demirbaş (2017)²¹⁷ tarafından yapılan çalışma bulgularıyla örtüşmektedir. Verilen diğer örneklerde literatürdeki maddi kültür unsurlarıyla tutarlılık göstermektedir. Bazı öğretmen adayları ise “müzik”, “dil” ve “oyunlar” gibi manevi(somut olmayan) olan

²¹³Cemil Cahit Yeşilbursa, “Sosyal Bilgilerde Miras Eğitiminin Öğrencilerin Somut Kültürel Mirasa Karşı Tutumlarına Ve Akademik Başarılarına Etkisi” (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2011), 10, 27.

²¹⁴ Tanrıkulu, *Coğrafya*, 101.

²¹⁵ Dikeçligil, “Kültür Kavramının Analizi”, 117.

²¹⁶Yeşilbursa, “Sosyal Bilgilerde Miras Eğitiminin Öğrencilerin Somut Kültürel Mirasa Karşı Tutumlarına ve Akademik Başarılarına Etkisi” 26

²¹⁷ Dicle Demirbaş, “Tuva Destanlarında Maddi Kültür”,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2017), 243-247.

unsurları maddi kültür unsurları içerisinde değerlendirmişlerdir. Bu öğretmen adaylarının vermiş oldukları örneklerin maddi kültür unsurları ile uyumlu olmadığı anlaşılmıştır. Genel anlamda araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoğunluğunun maddi kültür unsurlarına ilişkin algılarının doğru olduğu, bazı öğretmen adaylarının ise maddi kültür unsurlarına ilişkin doğru öğrenmelerinin yanında yanlış öğrenmelerinin de olduğu anlaşılmıştır. Maddi kültür unsurlarına ilişkin bu yanlış öğrenmelerin önüne geçmek için somut yaşantılar şeklinde öğretim yapılması öğrenmeler açısından yararlı olacaktır.

Araştırmanın diğer bir bulgusu sosyal bilgiler öğretmen adaylarının manevi kültür hakkındaki algılarıdır. Manevi kültür hakkında öğretmen adayları “Değerler, semboller ve inanç gibi unsurlardır”, “Manevi anlamda işimize yarayan şeylerdir” gibi örnekler vermişlerdir. Öğretmen adayları tarafından verilen bir başka örnekte kültürün elle tutulmasa da var olan kısmıdır şeklindedir. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından yapılan bu tanımlar Dikeçligil (2018)²¹⁸ ve Kanbay (2018)²¹⁹ tarafından yapılan kültür konusunun işlendiği çalışmalarda geçen manevi kültür tanımlarıyla örtüşmektedir. Bu sonuçlar, araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoğunluğunun manevi kültüre ilişkin algılarının doğru olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bazı öğretmen adayları ise manevi kültür için her hangi bir açıklama yapamamıştır. Bu sonuç ise bu öğretmen adaylarının konu hakkındaki eksikliklerinin çeşitli sebeplerden kaynaklı olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Araştırma kapsamında elde edilen bir bulgu da sosyal bilgiler öğretmen adaylarının manevi kültür unsurlarına ilişkin algılarıdır. Bu kapsamda öğretmen adayları “gelenek ve görenekler”, değerler, “örf ve adetler”, “din, semboller” vb örnekler vermişlerdir. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından manevi kültür unsurları için verilen bu örnekler Kongar (1982)²²⁰ ve Kocaoğlu (2015)²²¹ tarafından yapılan çalışmalarda geçen manevi kültür unsurlarıyla örtüşmektedir. Bu örneklerin dışında öğretmen adayları tarafından manevi kültür unsurlarına ilişkin başka örnekler de verilmiştir. Verilen örneklerin çoğunluğu literatürde geçen manevi kültür unsurlarıyla paralellik göstermektedir. Manevi unsurlar hakkında öğretmen adaylarının

²¹⁸ Dikeçligil, “Kültür Kavramının Analizi”, 117.

²¹⁹ Kanbay, “Temel Kültürel”, 10.

²²⁰ Kongar, *Kültür*, 16.

²²¹ Kocaoğlu, *Yerel Yönetimlerde*, 103.

zayıf kaldığı unsur “dil” unsurudur. Hiçbir öğretmen adayı dili manevi unsurlara örnek olarak vermemiştir. Bu durum üzerinde birçok faktör etkili olabilir. Bunun dışında verilen örnekler, öğretmen adaylarının eksiklikleri de olsa manevi kültür unsurlarına ilişkin doğru bilgilere sahip oldukları şeklinde değerlendirilebilir.

Araştırmada elde edilen bulgulardan biri de sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür çeşitlerine ilişkin algılarıdır. Elde edilen bulgular öğretmen adaylarının kültürü “evrensel”, “milli”, “maddi” ve “manevi” olarak çeşitlendirdiklerini göstermektedir. Bu bulgulardan öğretmen adaylarının kültürü genel anlamda bildiklerini fakat kültürü daha özel anlamda bilmedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulardan bir diğeri sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür öğrenme araçlarına ilişkin algılarıdır. Bu konuda sosyal bilgiler öğretmen adayları başta “aile ve çevre”, “geçmiş deneyimi olan büyükler”, “tarih”, “eğitim”, “kitap ve benzeri materyaller”, “medya” gibi birbirinden farklı örnekler vermişlerdir. Verilen örnekler bunlarla sınırlı olmamakla beraber hepsi kültür aktarımına yönelik çalışmalarda kültür öğrenme araçları ile tutarlılık göstermektedir. Bu bulgular sonucunda öğretmen adaylarının kültürü öğrenme araçlarına ilişkin bilgilerinin uygun olduğu değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürün en önemli aktarıcısı olan dile yönelik vurguları zayıf kalmıştır. Bu durum öğretmen adaylarının kültür öğrenme araçlarına ilişkin verdikleri örneklerin genelinde zaten dille bağlantısı olduğu için dili özellikle vurgulama gereği duymadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Çeşitli değişkenlerin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür algılarında etkisinin olup olmadığı araştırma bulgulardan bir diğeridir. Bu konuda sosyal bilgiler öğretmen adayları “Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir”, “Bir toplumun maddi manevi değerlerinin ve miras öğelerinin toplamıdır” ve “Bir toplumun geçmişinden gelen ve maddi ve manevi geleceğe bırakılan mirastır” şeklinde cevaplar vermişlerdir. Bu tanımların dışında her değişkende ortak ve farklı tanım örnekleri de vermişlerdir. Verilen bu tanımlar literatürde geçen kültür tanımlarıyla benzerlik göstermektedir. Bu sonuçlar araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür algılarında çeşitli değişkenlerin bir etkisi olmadığı, ilköğretim yıllarında aldıkları sosyal bilgiler dersinin amacını gerçekleştirdiği şeklinde yorumlanabilir.

Genel bir değerlendirme yapıldığı zaman araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürü geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında ele aldıkları; kültürel konularda doğru öğrenmelerinin yanı sıra yanlış öğrenmelerinin de bulunduğu ve çeşitli değişkenlerin kültür algılarında etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Kültür içerikli derslerin öğretiminde dikkatli olunması yanlış öğrenmelerin önüne geçme hususunda önemli olacaktır. Bu açıdan değerlendirme yapılırsa eğitim fakültelerine büyük iş düştüğü söylenebilir.

Araştırma sonucuna bağlı olarak yapılabilecek öneriler şu şekildedir.

- Gelecekte kültür aktarımında önemli bir rol üstlenecek olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla kültür konusu üzerine yapılan araştırmalar arttırılarak konu hakkında eksiklikleri saptanabilir. Böylece eksiklikleri gidermeye yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına üniversite eğitimleri sırasında kültürel konulara yönelik araştırma ödevleri hazırlatılarak hem yanlış ve eksik öğrenmelerinin önüne geçilebilir hem de konu üzerinde donanımlı olmaları sağlanabilir.
- Eğitim fakültelerinin başta sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü olmak üzere diğer öğretmenlik eğitim programlarına “kültür” adında zorunlu bir ders eklenerek öğretmen adaylarının birinci elden bilgi sahibi olmaları sağlanabilir.
- Müze ziyaretleri ve tarihi alan gezileri düzenlenerek sosyal bilgiler öğretmen adaylarının somut yaşantılar yoluyla kültür hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanabilir.
- Başta sosyal bilgiler öğretmen adayları olmak üzere kültür aktarımında önemli görülen derslerin öğretmen adaylarına yönelik kültürün alt dallarına ilişkin çalışmalar yapılabilir. Örneğin: Milli kültür, maddi kültür, manevi kültür vb çalışmalar gibi.
- Farklı dal öğretmen grupları ya da öğretmen adaylarıyla kültürel konulara yönelik karşılaştırmalı araştırmalar yapılabilir.
- Farklı üniversitelerde eğitim gören aynı dal öğretmen adaylarıyla kültürel konulara yönelik karşılaştırmalı araştırmalar yapılarak varsa sorunlara yönelik ortak yönler saptanabilir.

KAYNAKÇA

- Acquah, Emmanuel O, Nancy L. Commins, “Pre-service Teachers’s Belief’s and Knowledge About Multiculturalism”, *Euoropean Journal of Teacher Education*, 36/4, (2013): 445-463.
- Adabalı, Mesut Murat. “Turizm Alanında Bilinçli Farkındalık Destinasyon Deneyimi ve Fayda: İç Anadolu Bölgesinde Bulunan Kültürel Mirasları Ziyaret Eden Turistler Üzerinde Ampirik Bir Araştırma” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi 2020.
- Akın, Mahmut H.. “Bir Kültür Bilimi Olarak Sosyoloji ve Kültür Sosyolojisi”, içinde, *Kültür Sosyolojisi*, ed., Köksal Alver, Necmettin Doğan. 103-112. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2018.
- Akpınar, Mehmet ve İnanç Genç, “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültür Kavramına İlişkin Görüşleri”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25/1, (2017): 249-268. doi:10.24106/kefdergi.309046
- Akyol, Canan, , Ömer Kızıltan, “Öğretmen Adaylarının Kültür Kavramına İlişkin Metaforları”, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39/2, (2019): 937-961.
- Akyüz, Yahya. *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Pegem Akademi, 2015.
- Altunsu Sönmez, Özlem. “Ailenin Diğer Kurumlarla İlişkisi”, içinde *Sistemik Aile Sosyolojisi*, ed., Mustafa Aydın.293-314. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2013.
- Alver, Köksal. . “Siyasal Eylem Alanı Olarak Kültür”, *İçinde Kültür Sosyolojisi*, ed., Köksal Alver, Necmettin Doğan. 157-167. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2018.
- Arikan, Arda, “Prospective English Language Teachers’ Perceptions of the Target Language and Culture in Relation to their Socioeconomic Status”, *English Language Teaching* 4/3; (2011): 232-242. doi:10.5539/elt.v4n3p232.
- Arslantürk, Zeki, M. Tayfun Amman, *Sosyoloji (Kavramlar Süreçler/Kurumlar Teoriler)*, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2011.
- Aydın, Mustafa. “Kültür Sosyolojisinin Temel Kavramları”, *İçinde Kültür Sosyolojisi*, ed., Köksal Alver, Necmettin Doğan.39-57.Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2018.
- Aydınöz, İlknur. “İstanbul’daki Sanat Kütüphaneleri Kullanıcılarında Sosyal, Ekonomik, Kültürel Etkilerin Kütüphane Kullanımı Açısından Değerlendirilmesi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2019.
- Aydoğan, İsmail. *Eğitim ve Paradigma*, Ankara: Harf Yayınları, 2015.
- Aydoğan, İsmail. *Kültür Temelli Eğitim*, Ankara: Harf Yayınları, 2016.
- Bacanlı, Hasan. *Eğitim Psikolojisi*, Ankara: Asal Yayınları,2009.
- Baltacı, Ali, “Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli”, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*,3/1, (2017): 1-15.8.
- Başal, Pelin. “Ortaokul İngilizce Ders Kitaplarında Kültür Öğelerinin İncelenmesi”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2015.
- Başkale, Hatice,“Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9/1, (2016): 23-28.24.

- Başbüyük, Adem , “Yerleşme Coğrafyası”, İçinde Genel Coğrafya, ed., Hakkı Yazıcı, Mehmet Kürşat Koca.218-228. Ankara: Pegem Yayıncılık, 2007.
- Baştürk, Rabi. Bilim ve Ahlak, ed., Aydın Coşkun, İstanbul: Arı Sanat Yayınları, 2009.
- Bazin, Germain. Sanat Tarihi, Sanatın İlk Örneklerinden Günümüze, Çeviren Selahattin Hilav, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2015.
- Benedict, Ruhr. Kültür Örüntüleri, Çeviren Mustafa Topal, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011.
- Bezci, Gülsüm. “Manavgat Karaca Mahallesi Sakinlerinin Yakın Çevredeki Milli Kültür Öğelerine Yönelik Görüşleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi 2020.
- Birekul, Mehmet. “Aile-Toplum İlişkisi”, İçinde Sistemik Aile Sosyolojisi, ed., Mustafa Aydın. 271-291.Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2013.
- Bulut, Mesut- Orhan, Salih. “Turkish And Literature Textbooks Language And Culture Transmitting An Investigation Of The Role And Importance”, The Journal of Academic Social Science Studies,5/8,(2012): 297-311.
- Coşan, Mahmud Es’ad. Dilimiz ve Kültürümüz, İstanbul: Server Yayınları, (Akademik Çalışmalar Dizisi-1), 2017.
- Çulha Özbaş, Banu. “İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Kültürel Miras Eğitimi”, içinde Sosyal Bilgiler Öğretimi, ed., Mustafa Safran.744-761.Ankara: Pegem Yayınları, 2015.
- Demirbaş, Dicle. “Tuva Destanlarında Maddi Kültür”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi, 2017.
- Deveci, Handan, “Sosyal Bilgiler Dersinde Kültürden Yararlanma: Öğretmen Adaylarının Kültür Portfolyolarının İncelenmesi”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,8/28,(2009)001-019.
- Dikeçligil, Beylül. “Kültür Kavramının Analizi veya Sosyo Kültürel Gerçekliğin Yapısı Üzerine Bir İnceleme”, içinde Kültür Sosyolojisi, ed., Köksal Alver, Necmettin Doğan.113-127. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2018.
- Doğan, Mehmet. Dil Kültür Yabancılaşma, Ankara: Yazar Yayınları, 2016.
- Doğanay, Ahmet. “Sosyal Bilgiler Öğretimi”, içinde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, ed., Cemil Öztürk, Dursun Dilek. 15-46. Ankara: Pegem Yayınları, 2002.
- Doğanay, Hayati, Serhat Zaman, Türkiye Turizm Coğrafyası, Ankara: Pegem Akademi, 2016.
- Doğanay, Hayati, Ünal Özdemir ve İbrahim Fevzi Şahin, Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2012.
- Drewelow, Isabelle, “Learners’ Perceptions Of Culture İn A First-Semester Foreign Language Course”, Produced by eScholarship Repository, L2 Journal, 4 ,(2012): 283-302.
- Ecer, Ahmet Vehbi. Milli Kültürden Milli Birliğe, ed., Erdoğan Aslıyüce, İstanbul:Yesevi Yayıncılık, 2009.
- Edgar, Andrew, Peter Stwick. Kültürel Kuramda Anahtar Kelimeler, Çeviren Mesut Karaşahan, İstanbul: Açılım Kitap, 2007.

- Engin, İsmail. “Süpürge Zanaatçısı Örneğinde iki Kültürel Süreç: Kültürleme ve Kültürlenme”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi,33/1-2, (1990): 165-169.
- Erbaş, İsa, “Perception of Cultural Diversity” ,Academic Journal of Interdisciplinary Studies MCSER Publishing, 2/ 11, (2013):186-192. Doi:10.5901/ajis.2013.v2n11p186.
- Erdilmen Ocak, Şule, Erol Çiydem ve Esra Mindivanlı Akdoğan, “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kimlik ve Kültür Kavramlarına Yönelik Metafor Algıları”. E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi, 4/3,(2017): 59-71. .
- Erem, Erdem. “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Seçmeli Müze Eğitimi Dersine İlişkin Görüşleri” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Pamukkale Üniversitesi, 2019.
- Erişti, Suzan Duygu, Şerife Dilek Belet,” İlköğretim Öğrencilerinin Yazılı Anlatım ve Resimlerinde Kültür Algıları”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 9/33, (2010): 245-264.
- Erkal, Mustafa. Sosyoloji (Toplumbilim), İstanbul: Der Yayınevi, 1999.
- Erkiner, Hakkı Hakan. “Uluslararası Topluluk Kavramı”, MÜHF-HAD,16/1-2 ,(2010): 1-26
- Ersoy, İlhan. “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültürel Değerlere Duyarlı Eğitime Hazır Bulunuşluk Düzeylerinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, 2019.
- Ertan, Güler ve Emin Sansarcı. Görsel Sanatlarda Anlam ve Algı, ed. Ali Tekin Çam, İstanbul: Alternatif Yayıncılık, 2017.
- Ertürk, Mustafa Türker. “8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi Ve Atatürkçülük Dersinde Müze Eğitime Dair Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi 2019.
- Fichter, Josepf H.. Sosyoloji Nedir, Çeviren Nilgün Çelebi, Ankara: Anı Yayınları, 2016.
- Fong, Elizabeth Hughes, Robyn M.Katagnus, Matthew T. Brodhead ,Shawn Quigley & Sean Alanı, “Developing the Cultural Awareness Skills of Behavior Analysts”, Behavior Analysis in Practice, 9/1, (2016): 84–94
- Garcia, Jesus. & John U Michaelis, Social Studies For Children,(Boston: Allny And Bacon, 2001.
- Gençtürk, Ebru ve Gülfem Sarpkaya, “ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yeterlilikleri”, içinde Sosyal Bilgiler Öğretimi, ed., Mustafa Safran.49-66. Ankara: Pegem Akademi, 2015.
- Gezon, Lisa, Conrad Kottack, Kültür, Çeviri ed. Akile Gürsoy Ankara: Nobel Yayıncılık, 2016.
- Giddens, Jean Foret , Sarah North, Linnea Carlson-Sabelli, Erin Rogers &Louis Fogg, “Using a virtual community to enhance cultural awareness” , Journal of Transcultural Nursing, 23/2, (2012): 198-204.
- Gökalp, Ziya. Kültür ve Medeniyet Türkleşmek, İslamlaşmak, Muassırlaşmak, Konya: Gençlik kitabevi Yayınları, 2010.
- Gökalp, Ziya. Türk Medeniyeti Tarihi, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2015.

- Güler, Mihriban. “ İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinde Görsel Sanatlar Dersinde Kültür Bilincini Geliştirme”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi,2011.
- Güngör, Erol. Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik, İstanbul: Ötüken Yayıncılık, 2011.
- Gürel, Davut. “Somut Olmayan Kültürel Miras Etkinliklerinin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanımı”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2018.
- Gürel, Davut, Turhan Çetin, “Sosyal Bilgiler Dersi Ve Kültür Aktarımında Edindiği Rol Üzerine Bir İnceleme”, Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi, 6 /2, (2018): 22-40. dergipark.gov.tr/ajeli
- Gürel, Davut, Turhan Çetin, “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Somut Olmayan Kültürel Mirasa Yönelik Tutum ve Farkındalıklarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 55/4,(2020): 2190-2205. doi: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.20.10.1432
- Güvenç, Bozkurt. İnsan ve Kültür, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1984.
- Güvenç, Bozkurt. Kültür Konusu ve Sorunlarımız, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1985.
- Heinich, Nathalie. Sanat Sosyolojisi, Çeviren Turgut Arnas, İstanbul: Bağlam Yayınları, 2013.
- Hürmüzlü, Ayşegül. “Efl Learners’ Perceptions Of Culture In Foreign Language Learning” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sabahattin Zaim University, 2020.
- İbrahimoğlu, Zafer, “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültür Kavramına ve Farklı Kültürlere Yaklaşımı”, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, ,31/1, (2018) :119-152
- İşcan, Adem. “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarım Aracı Olarak Filmlerden Yararlanma”, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED], 58, (2017): 437-452.
- Jenks, Chris. Altkültür, Toplumsalın Parçalanışı, Çeviren Nihal Demirkol, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2007.
- Kafesoğlu, İbrahim. Türk Milli Kültürü, İstanbul: Ötüken Yayıncılık, 2016.
- Kan, Mustafa Onur. “Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabını Kültür Öğeleri Açısından İncelenmesi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, 2010.
- Kanbay, Yalçın. “Temel Kültürel Kavramlar”, içinde Kültür ve Sağlık, ed., YalçınKanbay.1-19. Ankara: Akademisyen Kitabevi, 2018.
- Kaplan, Mehmet. Kültür ve Dil, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2015.
- Karabağ, Servet, Salih Şahin, Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2015.
- Karagöz, Beytullah, Adem İşcan, “Kültürel Bellek Aktarımı Temelinde Ninnilerin Rolü: “Anneler Ninnileri Biliyor Mu?”, Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18/2, (2016): 1036-1055. DOI= 10.17556/jef.45789
- Kavak, Ali. “Değişen Kütüphanelerin ve Kütüphane Hizmetlerinin Kullanıcılar Üzerindeki Etkileri: Ankara İli Örneği” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, 2018.

- Kılıçoğlu, Gökçe. “Sosyal Bilgiler Tanımı, Dünyada ve Ülkemizde Gelişimi ve Önemi”, içinde Sosyal Bilgiler Öğretimi, ed., Mustafa Safran.4-15.(Ankara: Pegem Akademi, 2015.
- Kırkpınar, Leyla. Türk Kültür Tarihi, İzmir: İleri Kitabevi Yayınları, 2011.
- Kocaoğlu, Mustafa. Yerel Yönetimlerde Katılım ve Kültür, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2015.
- Koçak, Abdullah ve Özgür Arun, “İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu” Selçuk İletişim, 4/3,(2013): 21-28, 26.
- Kong, Ji Eun& Kiwan Sung, “English Teachers’ Views on Culture Teaching through Analyzing Cultural Background in Middle School English Textbooks”, . Studies in Foreign Language Education, 35/3, (2021): 167-190. DOI:
- Kongar, Emre. Kültür Üzerine, İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1982.
- Köktürk, Milay. Toplum ve Kültür(Eleştirel Yazılar 3), İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş, 2017.
- Köse, Erdoğan. “Bilimsel Araştırma Modelleri”, içinde Bilimsel Araştırma Yöntemleri, ed, Remzi Y. Kıncal.99-122. Ankara: Nobel Yayınları, 2015.
- Kösoğlu, Nevzat. Milli Kültür ve Kimlik, Ankara: Ötüken Neşriyat, 2013.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı.(ET. 16.10.2020),
- Lessard-Clouston , Michael, “Chinese Teachers' Views On The Culture They Learn And Teach As A Foreign Language”, Language Culture And Curriculum, 9/3, (2009) :197-224.
- Malinovski, Bronislaw. Bilimsel Bir Kültür Teorisi, Çeviren Deniz Uludağ, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2016.
- Meriç, Cemil. Kültürden İrfana, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.
- Mert, Osman, Fatma Albayrak ve Nilüfer Serin, “Çeviri Çocuk Kitaplarının Kültür Aktarımı Açısından İncelenmesi”, Ana Dili Eğitimi Dergisi,1/3, (2013):58-73. DOI: 10.16916/aded.16000
- Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Ankara: 2018.
- Miles, Matthew B. &A. Michael Huberman, Nitel Veri Analizi, çev ed., Sadegül Akbaba Altun ve Ali Ersoy, (Ankara: Pegem Akademi, 2015
- Mutluay, Rauf. 100 Soruda Edebiyat Bilgileri, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1977.
- Nebî, Mâlik Bin. Kültür Sorunu ve Bir Toplumun Doğuşu, Çeviren Salih Özer, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2014.
- Örnek, Sedat Veyis. Etnoloji Sözlüğü, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1971.
- Özbudun, Sibel ve Gülfem Uysal, 50 Soruda Antropoloji, İstanbul: 7 Renk Basım Yayın ve Filmcilik, 2012.
- Özenç, Emine Gül, Hanife Gülhan Orhan-Karsak, “İlkokul Birinci ve İkinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Milli ve Kültürel Kavramlara Yer verilme Durumu”, Değerler Eğitimi Dergisi, 17/37, (2019): 349-379. DOI: 10.34234/ded.54776
- Özer Koçak, Yasemin. “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çokkültürlü Eğitim Tutumları İle Kültürel Zekâları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, 2019.

- Öztürk, Cemil, Sevgi Coşkun Keskin ve Rahmi Otluoğlu, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller. Ankara: Pegem Akademi, 2014.
- Sayım, Ferhat. Sosyal Bilimlerde Araştırma ve Tez Yazım Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Segura-Robles, Adrián, María Elena Parra-González, “Analysis of Teachers’ Intercultural Sensitivity Levels in Multicultural Contexts”, Sustainability, 11/11, (2019): 3137; 1-12. doi:10.3390/su11113137
- Sidekli, Sabri, Levent Karaca, “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yerel, Kültürel Miras Öğelerinin Kullanımına İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri”, Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, 5, (2013): 20-38. <https://dergipark.org.tr/en/pub/gbad/issue/29699/319557>
- Smith, Philip. Kültürel Kuram, Çeviren Selime Güzelsarı, İbrahim Gündoğdu, İstanbul: Babil Yayınları, 2007.
- Spindler, George, Louse Spindler, Pathways To Cultural Awareness: Cultural Therapy With Teachers And Students. Corwin / Sage, 1994.
- Sönmez, Veysel. Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuzu, Ankara: Anı Yayıncılık, 2005.
- Sönmez, Veysel. Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu, Ankara: Anı Yayıncılık, 2010.
- Sulviana, Oleh, “Lecturers’ And Learners’ Views On Culture Learning In Efl Context”, Open Journal Systems, 14/5, (2019): 2743-2750.
- Swartz, David. Kültür ve İktidar, Pierre Bourdieu’nun Sosyolojisi, Çeviren Elçin Gen, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011.
- Şahin, Çavuş. “Verilerin Analizi”, içinde Bilimsel Araştırma Yöntemleri, ed., Remzi Y. Kıncal, 183-217, Ankara: Nobel yayınları, 2015.
- Şahin, Çavuş. “Veri Toplama Teknikleri”, içinde Bilimsel Araştırma Yöntemleri, ed., Remzi Y. Kıncal, 125-181, Ankara: Nobel Yayınları, 2015.
- Şahin, Zehra Betül. “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kültürel Varlıklara İlişkin Öğrencilerde Farkındalık Bilinci Oluşturmada Müze Eğitiminin Etkisi, (Malatya İli Örneği)”Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, 2019.
- Şenyurt, Seçil. “Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi”, içinde Sosyal Bilgiler Öğretimi, ed., 68-92, Mustafa Safran, Ankara: Pegem akademi, 2015.
- Şeriatı, Ali. İnsan, Çeviren Şamil Öcal, nşr., Hicabi Kırlangıç, Derya Örs, Ankara: Fecr Yayınları, 2012.
- Şişman, Mehmet. Eğitim Bilimine Giriş, Ankara: Pegem Akademi, 2015.
- Tanrıkulu, Murat. Coğrafya ve Kültür, Ankara: Edge Akademi, 2014.
- Tekin, Gözde. “Tasarlanmış Mekânlarda Kültürel Miras Aktarımı ve Yeniden Canlandırma: Hamamönü ve Çevresi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 2020.
- Tekşan, Keziban. “Kültür Aktarımında Yazılı Anlatımın Rolü”, TÜBAR-XXVII, 0/27 (2010): 595-619.
- Tezcan, Mahmut. Sosyolojiye Giriş, Ankara: Anı Yayıncılık, 2015.
- Topçu, Nurettin. Kültür ve Medeniyet, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2016.

- Topçu, Nurettin. Sosyoloji, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2017. Tuna, Korkut. “Dil ve Kimlik”, içinde Kültür Sosyolojisi ed., Köksal Alver, Necmettin Doğan. 191-201. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2018.
- Turan, Refik. “Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Tarih”, içinde Sosyal Bilgilerin Temelleri, ed., Refik Turan, Tahsin Yıldırım, Ankara: Anı Yayıncılık, 2016.
- Turhan, Mümtaz. Kültür Değişimleri, Ankara: Altınordu Yayınları, 2016.
- Türkmen, Nilgün. “Çizgi Filmlerin Kültür Aktarımındaki Rolü ve Pepee”, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 36/2, (2012): 139-158.
- Ulu, Turgay. “Nasıl Bir Kültür”, içinde Sanat, Estetik, Politika (Kültür-Sanat Konferansı Tebliği), İstanbul: Sorun Yayınları, 2008.
- Ünlü, İhsan, “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kültür Algılarının İncelenmesi” Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 13/1, (2012): 77-92.
- Ünlü, İhsan. “Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kültür Aktarımı Konuları Öğretiminin Yeterlik Düzeyinin İncelenmesi”. Yayımlanmamış Doktora Tezi Atatürk Üniversitesi, 2012.
- Ünlü, İhsan ve Hakan Örtün, “Öğretmen Adaylarının Çokkültürlülük Ve Çokkültürlü Eğitime Yönelik Algılarının İncelenmesi”, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 21, (2013) :287-302. Retrieved from
- Unveren Kapanzade, Dilek, “Dil ve Kültür Aktarımında İşlevsel Bir Araç Olarak Ders Kitapları: Türkçe Ders Kitapları”, Journal of Turkish Studies , 13/27, (2018): 1575-1592. DOI: 10.7827/TurkishStudies.14396
- Yarımbaş, Vildan. “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Din ve Kültür Öğrenme Alanının Öğrenciler Üzerindeki Etkisi”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2009.
- Yaygın, Murat. Sanat Teknolojisi Bilim ve Fotoğraf, İstanbul: Kal Kedon Yayıncılık, 2010.
- Yeşilbursa, Cemil Cahit. “Sosyal Bilgilerde Miras Eğitiminin Öğrencilerin Somut Kültürel Mirasa Karşı Tutumlarına ve Akademik Başarılarına Etkisi” Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2011.
- Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- YÖK. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı, 2018.
- Zorlu, Abdülkadir. “Toplumsal Kuramda Topluluk, Geleneksel Toplum ve Gelenek”, Muhafazakâr Düşünce, 1/3, (2005): 137-152. Retrieved from

ETİK KURUL ONAYI

Bu çalışma için etik kurul onayı Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun (Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu) 31/05/2021 tarihli ve 06/06 numaralı kararı ile alınmıştır.

EKLER

EK-1.Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültür Konularına İlişkin Algılarının İncelenmesi Yüksek Lisans Tezi Kişisel Bilgi Formu

Aşağıda kişisel bilgilerinizi içeren maddeler yer almaktadır. Lütfen durumunuza uygun olan seçeneği (X) ile işaretleyiniz.

1.Cinsiyetiniz:

☐ Kadın ☐ Erkek

2.Sınıf Düzeyi

☐ 1.sınıf ☐ 2. Sınıf ☐ 3. Sınıf ☐ 4. Sınıf

3.Yaşadığınız Yer:

☐ Köy ☐ İlçe ☐ Büyük Şehir

4. Annenizin Öğrenim Durumu:

☐ Okuryazar değil ☐ İlkokul Mezunu ☐ Lise Mezunu ☐ Üniversite Mezunu

5. Babanızın Öğrenim Durumu:

☐ Okuryazar değil ☐ İlkokul Mezunu ☐ Lise Mezunu ☐ Üniversite Mezunu

6. Turizm faaliyetlerine katılma durumu:

☐ Her yıl düzenli giderim ☐ Hiç gitmem ☐ Diğer

7.Kitap okuma alışkanlığı:

☐ Düzenli okurum ☐ Hiç okumam ☐ Diğer

8.Müzeye Gitme Alışkanlığı:

☐ Her yıl düzenli giderim ☐ Hiç gitmem ☐ Diğer

9.Tarihi yerlere gitme alışkanlığı:

☐ Yılda bir ziyaret ederim ☐ Hiç gitmem ☐ Diğer

10.Medyada kültürel içerikli program takip etme alışkanlığı:

☐ Düzenli takip ederim ☐ Hiç takip etmem ☐ Diğer

**EK-2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültür Konularına İlişkin Algılarının
İncelenmesi Yüksek Lisans Tezi Görüşme Soruları**

Soru 1) Kültürün tanımı kişiden kişiye veya toplumdan topluma değişir mi?
Neden?

Soru 2) Siz kültür için bir tanım yapacak olsanız nasıl bir tanım yaparsınız?

Soru 3) Sizce var olan her şeyi kültürün bir parçası olarak değerlendirmek
mümkün mü? Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

Soru 4) Kültür kavramını maddi ve manevi gibi kategorilendirmeler neden
yapılır? Nedenleriyle birlikte açıkla mısınız?

Soru 5) Kültürü evrensellik ve millilik gibi kavramlarla açıklayabilir misiniz?

Soru 6) Kültür öğrenme sürecinde sizce nelerden yararlanılmalı?

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Demet KILIÇ	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Fakülte	Eğitim Fakültesi
Bölümü	Sosyal Bilgiler
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler(Varsa)	